

SLOVAN

Mesečnik za književnost,
umetnost in prosveto

1902-3

VSEBINA:

M. V.: Ruska moderna	365
Vekoslav Spindler: Moj Bog	367
Ivan Prosekar: Soseba	367
C. Golar: Ljubezen	369
Jos. Kostanjevec: Lahkoživci	370
Utva: O polnoči	374
Fr. Govékar: Spomini na Prešerna	375
Fran Govékar: Gorjančeva Marijanica	379
Zofka Jelovškova: Nada	387
Ivan Prosekar: Jutro	390
Listek	391

Književnost: Po desetih letih. — Ivan Zbrizaj: Ljubljansko barje in njega osušenje. — „Talja.“ — Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1904. — „Sokol“ v Ljubljani. — Ljudska knjižnica. — Nove poezije Otona Zupančiča. — „Spomini“ dr. Jos. Vošnjaka. — „Romeo in Julija.“ — „Kralj Lear.“ — „Julij Caesar“ in „Sen kresne noči.“ — Podučevanje slovenščine na avstrijskih gimnazijah. — Pod branom. Napisala Adela in Andrija Milčinovič. — † Jandrija Štrovič. — Gabriel Louis Saroy: Les nationalités en Autriche-Hongrie. — Ent. št. z Lešehradu: Ideje in profily.

Gledališče in glasba: Slovenska drama. — Slovenska opera. — Falkenštejn. — Vij. — O. Moser. — Z oglejem in mečem.

Umjetnost: Nove izvirne slike. — Valvasorjev spomenik v Ljubljani. — Cesarjev spomenik v Ljubljani.

Tehnika: Električna buditeljica življenja.

Raznoterosti: Rusko ženstvo.

Naše slike: D. H.: Laboda. — W. K.: V nedeljo popoldne. — Maksim gorci v krogu svojih prijateljev. — J. Mandl: Ljubezen. — W. Arndt: Starca. — Puvis de Chavannes: Odmor. — Dunaj: Dvor. E. Weyra: Moč na morju in Moč na kopnem. — F. Šimon: Razburjeno morje.

Leto I.

IZ ŠAHOVSKEGA SVETA.

(Ureja Milan Vidmar.)

L. Berger (D. Schtzg.)

Mat v 5 potezah

V. Cisař (D. W.)

Mat v 2 potezah

Rešitev dvostavke (Palkoska): 1. Tb3—c3, štristavke (Bayersdorfer) 1. Ld7—f5, f7—f6 (A) 2. Lf5—e4, f6—f5 mat
 3. Sd4—f3, f5×e4, 4. Te7—f7
 1. . . . Kf4—g5, 2. Tef×f7, Kg5—f4
 3. Td4—f3, Kf4×f3 4. Lf5—d3 mat
 Analitični match Lasker-Čigorin je končan: Čigorin 3½, Lasker 2½. Sledeča partija je prva v match-u.

Rice-ov gambit.

Beli: Lasker Črni: Čigorin.

1. e2—e4	e7—e5
2. f2—f4	e5×f4
3. Sg1—f3	g7—g5
4. h2—h4	g5—g4
5. Sf3—e5	Sg8—f6
6. Lf1—c4	d7—d5
7. e4×d5	Lf8—d6
8. 0—0	

To je gambit, katerega je iznašel prof. Rice.

8. . . .	Ld6×e5
9. Tf1—e1	Dd8—e7
10. c2—c3	f4—f3
11. d2—d3	Sf6—e4!
12. Te1×e4	Le5—h2†
13. Kgl×h2	De7×e4
14. g2—g3	

Do tu so bile poteze predpisane. Boj se je torej začel šele s sledečo potezo

Pozicija po 14. potezi belega

14. . . .	0—0
15. Lc1—f4	c7—c6
16. d5×c6	

Janowski priporoča 16. Ld3, Dd5 17. Dc2
16. . . . Sb8—c6

17. Lc4—d3	De4—d5
18. Sb1—d2	Lc8—f5
19. Sd2—c4	Lf5×d3
20. Dd1×d3	Tf8—e8

Bolje je f7—f5

21. Sc4—e3	Dd5—d7
22. d4—d5	Sc6—e5
23. Dd3—d4	Se5—g6
24. h4—h5	Sg6×f4
25. Dd4×f4	Dd7—e7

Jedina rešitev za črnega je tu Te3:
26. Dg5† itd.

26. Se3×g4	f7—f5
27. Ta1—e1!	De7—g7

Na Del: sledi 28. Dg5†, Kh8 29. Df†, Kg8 30. Sh6

28. Sg4—h6†	Kg8—h8
29. Sh6×f5	Dg7—f6
30. Te1—e6	Te8×e6
31. d5×e6	Ta8—e8
32. e6—e7	h7—h6
33. Df4—d4	Df5×d4
34. c3×d4	Črni se vda.

 Noročajte
 izborno
ljubljsko
delniško pivo
 iz pivovaren
 Žalec in
Laški trg

Noročila sprejema
centralna pisarna v Ljubljani,
Sodnijske ulice 4.

SREČKO MAGOLIČ: NA MIRJI.

F. ŠIMON:
SIMFONJA.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Naš pravopis. Pred nami leži že dalje časa živahno pisana brošura: „Zaščitnikoma Levčevega pravopisa vnovič v prevdarek. Spisal prof. V. Bežek.“ Nameravali smo o njej že prej kaj izpregovoriti; ker pa je njena vsebina — natisnjena je bila najprej v „Zvonu“ in ponatisnjena v „Popotniku“ — vobče že znana, smo jo odložili za poznejšo priliko. Ta je prišla zdaj. — V zadnji številki „Cvetja“ (v roke smo jo dobili 7. avgusta) pričinja namreč o. Škrabec iznova premotrivati naše pravopisno vprašanje, in sicer z obširnimi programom ter — kakor se razume — temeljito; spis bo očitvidno konstruktiven in manj polemičen. — Bežkova brošura je namenoma polemična, ali kljub temu ima dovolj znamenite in pozitivne vsebine, posebno kar se tiče razbistrenja pojma našega knjižnega jezika. Najbrž bi prišli v pravopisnem vprašanju prej do vidljivega zaključka, ako bi se ga bili prej lotili s sličnimi — in samo — argumenti. — Kar se tiče raznih „epitheta ornantia“, ki so jih stekli v medsebojnem boju pravopisniki, pa je najbolje, če si zamašimo desno in levo uho. — Za to pot naj zadostujejo te vrstice.

Dr. T.

V. Schreiner in dr. J. Bežak, Slovenska jezikovna vadnica za tesno združeni poduk v slovnici, pravopisju in spisju. I.—II. zvezek. Na Dunaju, F. Tempsky 1903.

Te knjižici zaslužita po vsej pravici, da ju tudi tukaj omenjamo; ne samo zato, ker sta namenjeni staviti podlago spretnosti v rabi slovenskega jezika, ampak tudi zaradi metode, s kojo ustrezata temu namenu. Imeni Schreiner-Bežak jamčita za združenje moderne teorije z napredno prakso, za zvezo logičnega premotrivanja z neprisiljeno poezijo. — Kakšna nova metoda je to? „Kratke opombe“, ki sta jih, posebej natisnjene, pridejala avtorja zvezkoma, se začno popolnoma resnično s temi besedami: „V naslovu, ki ga čitamo na ovitkih naših zvezkov, tiči program.“ — Jezikovna vadnica je to, ne slovnica: to misel naglašata malo nižje. Ta izjava, dasi ne čisto točna, je za splošno označenje še bolj pojmljiva; napačno pa bi bilo, ko bi kdo knjižici vvrščal pod geslo, površnjakom tako priljubljeno: „Proč s slovnico!“ Avtorja se obračata izrečno proti onim, ki hočejo vso slovnico izbacniti iz šole: „Ne tako, dragi moji! Slovnica sama zase, seveda, ne more biti smoter ljudskošolskemu pouku. A kot sredstvo k našemu smotru . . . kot pomočnico pri doseganju našega jezikovnega smotra . . . se je bomo radi učili.“ To

je edino pravo naziranje! Tudi te knjižici sta pravzaprav slovnici, samo da slovnica tukaj ni le zbirka jezikovnih zakonov, ampak za nje metodika in didaktika. V tem oziru pomenita zvezka prav znamenit korak naprej in sta poklicana, da se ob njima vežba vsak učitelj, ki se bavi z jezikovnim poukom, ne samo začetnim. — Posebna hvala gre debloslovju.

Iz tega je razvidno, da sodita knjižici v prvi vrsti v roko učitelja, ki pa tudi ne sme biti slepo odvisen od vsakega njunega stavka. Učencem bi se dovolil vpogled v knjigo, kadar bi bilo res neobhodno potrebno, včasih niti ne pri „vajah“. V tem oziru je moje stališče skrajneje, kakor se zastopa na str. 10 „Opomb“ in v soglasju s svojim stališčem bi se jaz še bolj prijel prav tam navedenega zakona, da se naj v ljudski šoli mnogo piše.

Da v posameznostih s kako stvarjo nismo docela zadovoljni, ne škoduje nič. Kaj pravite n. pr. k pravilu takoj na 2. str. I. zv.: „Kolikokrat pri izgovarjanju odpreš usta, toliko zlogov ima beseda?“ Stilizacija je netočna, pa tudi bistvo ni pravo; saj lahko izgovarjam na stotine besed, ne da bi „odprl usta“, ker jih imam lahko trajno — odprta, če namreč izgovarjam besede — in koliko jih je, ki nimajo v sebi nobenega ustnika! — Po pravici se v „Opombah“ naglašuje nepotrebnost raznih definicij; vendar so se nekatere odvišno pridržale, n. pr. definicija glagola.

Vrednosti knjižic se taki očitki ne dotikajo. Mi le želimo, da bi gospoda spisovatelja kmalu dovršila svoje srečno začeto delo.

Dr. Jos. Tomišek.

Knjige „Slovenske Šolske Matice“. II. Realna knjižnica. I. del: Zgodovinska učna snov za ljudske šole. — 2. snopič. Spisal J. A. Pih. V Ljubljani 1903.

Že 1. snopiča realne knjižnice, ki je razpravljala zgodovino starega veka, je lansko leto kritika pohvalno omenjala. Tudi 2. snopič, v katerem pisatelj, ki je poznat, večš zgodovinar, razpravlja zgodovinsko učno snov srednjega veka, bode prav dobro služil vsakemu učitelju, ki se pripravlja za zgodovinski pouk, ker najde v njem najzanimivejše zgodbe srednjega veka poljudno razložene. Ozir na kulturno zgodovino tega veka, zlasti pa vpletanje znamenitih dogodkov iz domače zgodovine knjigo še posebno priporoča in le želeči je, da se pisatelj zlasti na zadnjo še bolj ozira.

Pisatelj je razdelil vso tvarino na štiri glavne dele: 1. srednjeveško plemstvo, 2. križarske vojne in njih posledice, 3. Habsburžani, 4. Luksenburžani — s kulturnozgodovinskim dodatkom o srednjeveških mestih.

Že nezistematična razdelitev kaže namen pisateljev: podajati le najvažnejše dogodke v kolikor moči poljudnem slogu. In reči smemo, da se mu je ta namen docela posrečil!

V prvem delu opisuje postanek mejnih grofov in vojvod, srednjeveško ustavo, viteze in duhovne kneze. Ker so Babenberžani zibali zibel sedanji avstro-ogrski državi in je njih zgodovina važna za poznavanje avstrijske zgodovine v ljudski šoli, opisuje vlado najvažnejših: Henrika II., Leopolda V. Krepostnega, Leopolda VI., Sijajnega in poslednjega — Friderika II., s katerim je umrl ta slavni rod.

Zlasti živo in zanimivo opisuje postanek in razvoj viteštva, viteške igre (turnirje) in življenje na srednjeveških gradovih.

Drugi del razpravlja o vzrokih križarskih vojen in njih posledicah, pobožnosti tedanje dobe, božjih potih in vpleta vmes nakratko postanek islama. Popraviti je na strani 116. trditev, da je misel, Sveto deželo trajno pridobiti krščanstvu, sprožil že papež Silvester II., a ne Gregor VII.

Popisani sta le prva in tretja križarska vojna; za zgodovinski pouk v ljudski šoli ima to poglavje le toliko trajne vrednosti, kolikor se tiče udeležbe tedanjih babenberških vladarjev (pravljica o postanku avstrijskega hišnega grba).

Posledice teh vojen, rastoči vpliv cerkve in moč papeštva zdi se nam nekako preobširno popisana. Tudi škofov na Slovenskem, ki pa so bili po svojih uradnikih brez izjeme pomenčevalci (p. 136—137), se spominja pisatelj v posebnem kratkem pregledu.

Živo in nazorno je popisano življenje v srednjeveških samostanih, ki so bili „prava utočišča materijalne in duševne prosvete (p. 134).“ Popraviti je str. 131 trditev, da je Sponheimovec Bernard vvedel v Ljubljano frančiškane l. 1533., a ne 1223 (Dimitz: Kurzgefasste Geschichte Krains, p. 25).

Prav obširni sta poglavji o Habsburžanih in Luksenburžanih, saj je glavni smoter zgodovinskega pouka v ljudski in meščanski šoli kratko in pregledno znanje avstrijske zgodovine. Najprej opisuje pridobitve Přemysloviča Otakarja II. za časa avstrijskega medvladja in vladanj tega mogočnjaka, ki je enako Sámu vladal ozemlju od Krkonosov do obali Jadranskega morja. Nemško medvladje in izvolitev Rudolfa Habsburškega nemškimi kraljem je povzročilo boje med nasprotnikoma, ki so končali s popolnim porazom Otakarjevima na Moravskem polju in pridobitvijo avstrijskih dežel, ki jih je pozneje s privoljenjem nemških knezov podelil svojim sinovoma.

Dalje opisuje vladanje in pridobitve najvažnejših prvih Habsburžanov: Albrehta I., Friderika Lepega, bratov Albrehta II. Modrega in Otona Veselega in Rudolfa IV. Ustanovnika. — Za ljudskošolske učence zlasti zanimivo tvarino nudijo str. 166—168 opisane nezgode, kakor pojavi kobilic, kuge, lakote in potresa. Poglavje o Habsburžanih sklepa delitev habsburških dežel in kratek pregled zgodovine goriških grofov.

Zadnje poglavje govori o pridobitvi češke krone Luksenburžanov, katerih najznamenitejši je bil Karol IV. Pod njegovim naslednikom Večeslavom IV. se je razvilo Husovo delovanje, ki je imelo za posledico hude husitske boje.

Najzanimivejši pa je dodatek o srednjeveških mestih, njih postanku, upravi, vnanjosti, o življenju meščanov, obrti in trgovini, ki se naslanja na Vrhovčeve „Ljubljanske meščane“ in „Zgodovino Novega Mesta“. Take kulturnozgodovinske črtice mladino najbolj zanimajo. Ali bi ne bilo torej umestno, ako bi bil pisatelj vzporedno z meščanskim življenjem opisal in primerjal tedanje kmetsko življenje? Kako bi učence na deželi zanimalo poznati življenje svojih pradedov, njih odvisnost od duhovnih in svetnih knezov, o prostih posestnikih in tlačanih, zlasti pa o tlaki! Ako je pisatelj tako natančno in preobširno (skoraj 15 strani!) opisal pobožnost tedanje dobe, božja pota, samostane, moč cerkve in papeštva, — celó Židom je posvetil tri strani — bi bil tudi kmetu in njega položaju lahko privoščil vsaj par strani, saj virov ne manjka! — Morebiti to šele stori? Snopič zaključuje kratek pregled v občilih, rudarstvu in denarstvu.

Knjiga bode, kakor že uvodoma rečeno, prav dobro služila namenu, kateremu je spisana. Jezik je lep, gladek. Nekaj malenkostnih pravopisnih napak (po Levčevem pravopisu!) treba popraviti, kakor: „od sih dob“ (str. 117) mesto „odsihdob“ — „bodi si“ (st. 136) mesto „bodisi“ — „še le“ (str. 136) mesto „še“ in „pogostni“ (145) mesto „pogosti“.

— ar —

Pavel Mihalek: Iz nižin življenja. Izdali „Naši zapiski“ v Ljubljani. Založili Fr. Rinaldo in tovariši 1903. Cena 1 K. Tako je naslov 96 strani broječi knjižici, ki obsega 8 naturalističnih črtic iz proletarskega, delavskega in kmetskega

življenja. Mihalek je temperamenten pripovedovalec, a ljubi brutalne efekte in smelo dekoltirane prizore. Slog mu je mestoma pomanjkljiv, slovničnih pogreškov ima preveč. Kakor naslov se tudi vsebina te prve Mihalekove knjige še ne odlikuje z individualno izvirnostjo. A knjiga izdaja pripovedovalen talent, ostro opazovanje, dobro poznanje „nižnj življenja“ in ognjevitost tendencioznega peresa. Upajmo torej, da Mihalek napreduje ne le glede sloga in jezika, nego tudi v diskretnosti svojega slikanja seksualnih prizorov! Potem bo za naše slovstvo nova pridobitev.

„Slovanska knjižnica“ — Urejuje in izdaja A. Gabršček. — Prejeli smo II. in III. del slovečega Sienkiewiczovega romana „Križarji“. Poslovenil Podravski. Ves roman obsega 1028 strani in stane samo K 3-90. V knjigarnah se prodaja po K 5-20. O tem krasnem romanu slovečega poljskega pisatelja smo prinesli članek v II. zvezku „Slovana“ (str. 34, 44). — V letu 1904. izda založnik istega pisatelja veliki roman „Potop“ iz slavne zgodovine preteklosti poljskega naroda. Svojim naročnikom „Slovansko knjižnico“ opetovano najtoplejše priporočamo! V njej dobe zdravo, krasno, velezanimivo slovansko berilo! — Ptujci so začeli trositi med naš narod po nemškem vzorcu skrupucane sleparske in šušmarske romane, ki so brez sleherne leposlovne vrednosti in so razmeroma jako dragi, pa dobivajo toliko odjemalcev, da se je kar čuditi kratkovidnosti naših rojakov. Naj bi si raje nabavili romane n. pr.: „Quo vadis“, „Križarje“, „Potop“ itd. in bilo bi zanje in za razvoj slovenske književnosti mnogo bolje!

„Talijska“. Zbirka gledaliških iger. Ureja Fran Govekar. Izdaja in tiska „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Snopič 5. Doktor Hribar. Veseloigra v enem dejanju. Poljski spisal grof I. A. Fredro. Snopič 6. Dobro došli! Kdaj pojdete domú? Veseloigra v enem dejanju. Snopič 10. Eno uro doktor. Burka v enem dejanju. Zopet tri dobre igrice za naše diletante v slovenskih društvih. Igre so lahke, a zabavne in bogate „hvaležnih“ ulog. Knjižice so prav lične in cenene. Društvom jih prav toplo priporočamo!

Podučevanje slovenščine na avstrijskih gimnazijah.

Gosp. Fran Žnideršič, profesor na goriški gimnaziji, je podal v LIII. letnem poročilu svoje gimnazije nekaj misli o podučevanju slovenščine ter stavil predlog, naj bi se za vse gimnazije, na katerih se podučuje slovenščina kot materinski jezik, sestavil enoten normalni učni načrt in kanon ter naj bi se izdala pomočna knjiga za poduk našega jezika na srednjih šolah. Že v poslednji številki „Slovana“ smo se izrekli, da Žnideršičev predlog odobravamo ter da se z njim strinjamo tudi gled njegovega stališča v najnovejšem pravopisnem in slovničnem boju. Seveda se s tem nagibamo bolj k nazorom prof. Bežka in prof. Peruška, ki imata naravno večino naših beletristov in žurnalistov že za seboj; popolnoma se torej zlagamo tudi z nazorom A. Aškercer (Lj. Zv. XIX. 452 sq.). Naše mnenje je, da je že skrajni čas, napraviti konec sedanjemu pravopisnemu položaju, ko že nihče več ne ve, kako bi zastavil svoje pero, ne da bi se izpodtaknil bodisi nad Levčevim „Pravopisom“ ali nad Škrabčevimi pravili, bodisi nad slovničnimi zahtevami tega ali onega jezikoslovca. Slovenski pisatelji, ki so obogatili našo literaturo že s celo vrsto dobrih spisov, naenkrat ne znajo več „pravilno“ pisati, in človek, ki mora dan na dan sukati pero, ima sedaj občutek, da se mu vsak hip zapleta ob pisalnik dvom in strah. Pa išči in stikaj potem po slovarjih, slovnica, brošurah in po „Pravopisu“, da ne moreš dalje! Temu konfuznemu stanju mora biti torej kmalu konec, sicer se nam vrine v liste babilonska zmešnjava glede pravopisa in sloga. Čitajte rokopise naših srednješolskih učiteljev slovenščine in našli boste celo

kopo razlik v pravopisnem, gramatičnem in slogovnem oziru. Ker pa se učitelji — vsaj ob prestopu iz nižjih razredov v višje — navadno menjajo, morajo dijaki z učitelji menjati tudi svoje jezikovne principe, posledica česar je popolna zmešnjava. In kakšne križe imajo šele uredniki! Ker ima že vsako mesto svojega filološkega nezmojljivca, pišejo pisatelji po stoterih različnih pravilih. Ali o tem vprašanju, glede čegar akutnosti smo vsi prepričani, nismo hoteli govoriti — danes. Pač pa nam bodi dovoljeno, da tudi mi, — dasi smo laiki in niti učeni slavisti-pedagogi — izpregovorimo vobče o poduku slovenščine na srednjih šolah ter da pridenemo končno še nekaj opazk na Žnideršičeve pripombe glede privatnega berila dijakov, oziroma da reagiramo na nekatere njegove kritične sodbe o moderni naši beletristiki in dramatikii.

Pouk v slovenščini je na gimnazijah in realkah še vedno v kotu sedeča ponižna Pepelka. Odmerjeni sta ji navadno le po dve uri na teden. Pičloodmerjeni čas pač ne zadošča, da bi se dijak popolnoma vglobil v materinščino ter da bi temeljito obdelal slovnico, se vadil v slogu ter se seznanil zadostno z literarno zgodovino, s slovstvom in končno še s staroslovenščino in srbohrvaščino. Le oni dijaki, ki se privatno, na škodo drugih predmetov, bavijo več s slovenščino, ki mnogo čitajo ter se prostovoljno vadijo v slogu, le ti pridejo iz gimnazije vsaj z dobrim znanjem materinščine v besedi in v pisanju; vsi drugi pa imajo neokretno peró, trd, težak slog ter so tako ubogi besed, da jih ovira vsaka malenkost. Naše pismeno in ustno občevanje z dijaštvom po zrelostnem izpitu nas potrjuje v tej sodbi vsako leto iznova. Dobrih in spretnih stilistov, literarno vsaj za silo informovanih dijakov pride iz naših srednjih šol še vedno malo. Da je v tem oziru v primeri z nekdanjimi časi že mnogo boljše, seveda ni tajiti; toda zasluge za to izpremembo nima šola, nego naše časopise in živalno gibanje v naši literaturi, ki zanima in izobražuje tudi slovensko dijaštvo. Jezika so se malone vsi naši mlajši pisatelji naučili večinoma izven šole in — proti šoli. Čudna usoda preganja namreč naš jezik. Učitelji slovenščine so malokdaj za ta predmet izprašani in usposobljeni ter se obesi poduk slovenščine komurkoli, pa bodisi telovadni ali risarski ali verski učitelj. Skoraj navadno je bila dotičnemu učitelju na vseučilišču slovenščina le postranski predmet, zato nanj ni niti zadostno pripravljen ter ne kaže zanj posebnega zanimanja. In tako podučujejo slovenščino historiki, naravoslovci in klasični filologi. In ti gospodje učitelji brez lastnega zanimanja in veselja naj vzbujajo v dijakih veselje in zanimanje! Dolgočasno, mrtvo in uspavajoče je njih predavanje, med katerim se drže krčevito knjige, iz katere čitajo in izprašujejo besedo za besedo. Brez ognja in temperamenta, brez navdušenja za predmet in za duh jezika je večina srednješolskih učiteljev slovenščine. Teorija, paragrafi so njih torišče, v prakso, na polje živega predavanja o našem jeziku, slovstvu in estetičnega obdelovanja posameznih literarnih dob ali celo literatov pa si ne upajo. Kakor kruh brez soli je njih poduk! In tako je slovenska ura mnogokje najpustejša; dijaki čitajo pod klopo druge knjige ali pa se pripravljajo za naslednjo uro. V poduku literarne zgodovine se ozira v prvi vrsti na najstarejšo dobo in premlevaro se dolgovozno najstarejši katekizmi in cerkvene pesmarice, zahtevajo se tu letnice vsake nične malenkosti. Sploh so naslovi in številke paradni konjiček večine teh učiteljev slovenščine! S težkim, dolgočasnim korakom se popne poduk do V. Vodnika, v par urah se razpravlja še o Prešernu, v zadnji uri se omenjajo z največjo površnostjo še Jurčič, Levstik in Gregorčič, novejši literati se kvečjemu imenujejo mimogredé in — konec!

† IVAN ŠKRJANEC.

Da bi se poseglo med slovenskim poukom, vsaj za silo, v srbsko-hrvatsko, poljsko ali celo — bognavaruj! — v rusko književnost, tega na srednjih šolah dijaki ne dožive izlepa! Zato pa je občeslovansko slovstvo in njegova zgodovina slovenskemu dijaštvu docela neznanu polje. Ali tem temeljitejše in navdušenejše se podučuje in obdeluje na naših srednjih šolah nemško slovstvo in njegova zgodovina! Dà, odkrito priznavam, da smo se dijaki nemške ure navadno veselili, saj smo imeli profesorje, ki so bili pri svojem predmetu s celim srcem in s celim — razumom. Ti možje so znali, kar so predavali, in svoje navdušenje, ki so ga gojili za nemško slovstvo, so izkušali — včasih morda s prikrito tendenco! — vzbuditi tudi v naših srcih. Jaz jim tega ne zamerjam: slab značaj, kdor ne ljubi svojega naroda in njegove umetnosti. A obžalujem, da take vneme, takega navdušenja in take priprave nisem našel skoraj nikdar pri svojih učiteljih slovenščine! Zato pa smo prišli na vseučilišče z razmeroma temeljitim poznanjem nemščine, nemškega slovstva in nemške zgodovine, — o slovenščini, slovenskem slovstvu in njegovi zgodovini pa smo imeli le meglene pojme... Dà, tudi naš slog v nemščini je bil lažji kakor v slovenščini!

Tak je pouk slovenščine večinoma na vseh slovenskih srednjih šolah. Ne rečem: na vseh! Prav v zadnjih desetih letih opazujemo v letnih poročilih naših gimnazij, da je dobila slovenščina nekaj prav izbornih učiteljev. Učni načrt, ki je za slovenščino na srednjih šolah itak jako ohlapen in raztezen, znajo ti gospodje praktično rabiti ter spretno, instruktivno obdelavati obširno tvarino. To se vidi zlasti pri takozvanih „Vajah v prostem govoru“. Tu predavajo dijaki o slovenskem historičnem romanu, o slovenskih romantikih, o moderni in klasični drami, o domači liriki in baladi, o uplivi reformacije na slovensko slovstvo, o idealih ilirizma itd. — končno celo o Zupančiču, Ketteju in Murnu, o slovenski humoreski, o slovenski narodni drami... Koliko gradiva je nakupičenega v teh naslovih dijaških predavanj! Koliko prilike se nudi ob njih večjemu in dobro podkovanemu učitelju, da širi svojim dijakom obzorje na desno in levo! Dà, dà, tako si mislim izbornega učitelja slovenščine! Žal, da jih imamo še tako malo, a še toliko dolgočasnih, duhomornih

verbalistov in dlakocepnih pikolovcev! Naj bi bila naši materščini poslej usoda milejša, da bi se posvečalo slovenščini in njeni zgodovini več tako navdušenih in spretnih visokošolcev, kakor se jih posveča nemščini! (Dalje prihodnjic.)

„Vienac“ o Jos. Murnu in Ivu Šorliju. Izborni hrvatski mesečnik, ki se je dvignil pod spretnim uredništvom dr. M. Dežmana in Šandorja Gjalskega-Babića zopet na najodličnejše mesto med jugoslovanskimi revijami, se redno bavi tudi s slovenskimi knjigami. V 16. br. je prinesel „Vienac“ izvrstno poročilo in laskavo kritiko o Murnovih pesmih in baladah ter o Šorlijevem romanu „Človek in pol“. Kritiko je spisal Milan Marijanović. „Vienac“ prinaša v vsaki številki krasne izvrstne in tuje (slovanske i. dr.) ilustracije. Našim čitatnicam in bralnim društvom „Vienac“ iznova iskreno priporočamo!

I. E. Tomić. Udovica. Pripoved iz XVIII. veka. Zabavna knjižnica Matice Hrvatske svezak 252—255. U Zagrebu. Kako prijetno je, da človek tako hitro pozablja! Preteklo je jedva 12 let, odkar smo s slastjo čitali v „Vienacu“ Tomičevo „Udovico“; ko pa je bil letnik končan, ginevale so iz našega spomina nje osebe in odbor Matice Hrvatske je, najbrž sodeč po živih vzorcih, sklepal, da je povest že pozabljena in da jo bo občinstvo kot novo zopet sprejelo z zanimanjem. Odbor se pač ni varal. „Udovica“ je izmed onih povesti, ki jih lahko čitaš vsakih 5 let kot nove. V tem leži pol hvale in pol graje; pol hvale, ker se vsakih pet let čita pač le spis, ki ima kaj vrednosti v sebi; pol graje zato, ker je jasno, da spis ne sega globoko, sicer bi ga tekom 5 let ne pozabili. „Udovica“ pač spada kakor nalašč v „Zabavno knjižnico“; bralci iščejo zabave, to se v tem slučaju pravi: lahke zabave, in te je v njej dovolj. Na dolgo in široko in vendar kratkočasno razvija pisatelj svojo povest; zdi se nam, da bi na ta način lahko govoril neprestano dva, tri dni. Ako kje prekinemo čitanje, lahko takoj nadaljujemo čez nekaj dni, ne da bi se bilo treba napenjati s prevdarjanjem, kaj smo čitali prej. Tako čtivo je zabavno in takega tudi potrebujemo. Sicer pa se iz povesti tudi marsičesa naučimo. Povest je nazorna slika raznih odnošajev v imenitnih krogih v sredi 18. stoletja. Virtuozno zna risati one stare hrvatske plemenitaše sicer le Šenoa, ali tudi Tomić ima v tem oziru spretno pero. Celotna slika „udovice“, bogate plemkinje Gite Magdičeve, je prav izrazita; tudi druge važnejše osebe so dobro pogojene, n. pr. viceban Rauch, kanonik Krčelič, protonotar Škrlec, oskrbnik Zana in drugi; precej medel pa je glavni moški junak Krsto. Za humor skrbi na precej drastičen način „vražja baba“, baronica Pudencijana. T.

Lev Nikolajevič Tolstoj. Veliki ruski pisatelj in filozof grof Lev Nikolajevič Tolstoj je praznoval te dni petin-sedemdesetletnico svojega rojstva. Rodil se je 28. avgusta 1828 v mali vasi Jasna Poljana. Vsa Rusija je praznovala ta znameniti jubilej, spominjali so se ga tudi z globokim spoštovanjem malodane vsi kulturni narodi. Saj so prevedena Tolstega dela skoraj na vse jezike. Daljšo študijo o tem svetovno slavnem pisatelju prinese „Slovan“ pri prvi priliki.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Novi akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo, urejuje dr. G. Krek, izdaja L. Schwentner.

III. letnik, štev. 1. Zvezek krasi slika našega dičnega, popularnega skladatelja V. Parme, čegar ljubko koračnico iz krasno uspele operete „Amazonke“ nahajamo na prvem mestu. — „Bi mirna noč“ za moški zbor (hrvatski), uglasbil

Vilko Novak, je lepa, polnodoneča skladba; srednji „allegro“ del je najboljši in izrazit. Bariton-solo (znan hrvatski motiv) je vsaj v spremljevanju harmonično preenoličen. — „Tak' si lepa“, (besede J. Jenko) uglasbil J. Procházka, pesem za en glas in klavir, je izborna, jako ljubka. Lep, izrazovit je klavirski part; prijetno, krepko podpira v levi roki quasi cello melodijo. — „Arlekinade“, 1. serenata za klavir, Srečka Albinija (Zagreb) je lahka, prijetna in kot serenata duhovita skladba. Gospod skladatelj nam je znan; njegova opera „Maričon“ nam je še v prijetnem spominu. — „Nocturno“ (Vida), uglasbil K. Hofmeister (Praga), je prelepa, duhovita, veleumetna skladba za dva glava in klavir. Dvospev je melodičen in ne pretežek; spremljevanje klavirja pa zahteva izvrstnega pianista in instrumenta; spremljevanje v trijolah tri strani dolge skladbe je tehnično precej težavno. Nekaj čarobno-tajinstvenega leži v tem spremljevanju za akordi trijolami, izmed katerih se v prvem delu oglašajo (melodija v levi roki) večkrat se ponavljajoči motiv-klic, vzdih — marcato quasi corno. Dinamično nijansiranje zahteva spretnega, razumnega spremljevalca na klavirju. Dvospev bi moral s spremljevanjem orkestra krasno uspeti. — „Kukavica“ (narodna) je dobro, priprosto harmoniziral dr. G. Ipavic (Št. Jurij) za mešan zbor. — „Zimska kmečka pesem“ (Aleksandrov) za glas in klavir, uglasbil E. Adamič (Zagorje) je zanimiva, dobro v duhu besedila in narodnem tonu pogojena skladba.

„Novi akordi“ III. letnik št. 2.

„Večerna“, za klavir, uglasbil R. Savin, je kratka, precej zanimiva skladba po narodni popevki „Izvedel sem nekaj novega“. — Prav dober in lep je moški zbor „Lahko noč“ (A. Gradnik), uglasbil F. Gerbič. Efekten bariton-solo je okusno spremljan. Skladba je sploh harmonično in modulatorično zelo efektna — modern duh veje prijetno iz nje. Jako dobro došla! — „Pa ne pojdem prek polján“ (Aleksandrov), za glas in klavir uglasbil E. Adamič, je odlična skladba. Priprosta sicer v spremljevanju, tudi solospjev ne težak, vendar plemenitega izraza. Tukaj se v priprostosti kaže umetnost. — Tudi „O mraku“ za klavir (zadnja točka) se odlikuje z isto priprostostjo, plemenito eleganco, dasi harmonično in v modulaciji bogatejša, vendar jasna, melodična. — „Pesem“ (Koljcov. O. Župančič) za sopran, alt in klavir, uglasbil A. Lajovic (Celje), je v vsakem oziru umetna skladba. Otožnost je prav dobro izražena v petju, kakor v tubornem, ne lahkem, harmonično in modulatorično bujnim klavirskem partu. Spremljevanje je pač bolj orkestralno mišljeno; izrazitost bi se v tem prav pokazala. — Mešani zbor „Izpod grma ljubičica“ (A. Weber), uglasbil S. Albini, je lep, blagoglasen, v narodnem duhu in zanimiv zaradi različne harmonizacije treh kitic v d mol, f dur in d dur. L. P.

Nova drama Jaroslava Vrhlickega. Prvak-senior čeških pisateljev je napisal žaloigro v treh dejanjih „Knižata“. Dejanje se vrši v dobi Přemyslovcev. Glavna oseba je knez Boleslav III. Rušavy (999—1003). Žaloigra začena po smrti Boleslava II. Pobožnega; Boleslav III. nastopa kruto proti bratoma, Oldřichu in Jaromiru. Zaključek drame tvori krvavi post na Vyšehradu (l. 1003). Najnovejšo dramatsko delo Vrhlickega, polno efektnih prizorov in bogato poezije, se uprizori v kratkem v „Narodnem divadlu“.

Jan Žizka, zgodovinska drama Alojzija Jiráskaa. (Prvič uprizorjena v Pragi dne 4. jul. t. l. ob otvoritvi Husovih slavnosti.) Po dolgem in vestnem proučevanju je izčaral Jirásek zgodovinsko sliko slavnega slepega vojskovođe Žizke v zadnjih treh letih (1421—1424) njegovega življenja. L. 1421 je dal kralj Sigismund na brnskem gradu obglaviti najodličnejše člane češkega poslanstva, ki je šlo na Litvo po

novega kralja. Krvoločni in verolomni potuhnjenec Sigismund, češki renegat, sin slavnega češkega „očeta domovine“, Karla IV., je nastopil zavratno proti češkemu plemstvu.

V praški mestni hiši je takrat samolastno vladal duhovnik Ivan Želivský. Drugo dejanje se zaključuje z Žizkovim vhomom v Prago. V Pragi je našel le neslogo, obupne razmere. A nesložne stranke so se zedinile in z njimi je Žizka takoj pobil Sigismundovo vojsko pri Časlavi. Slepi vojskovodja je tu naslikan z najsijajnejšimi barvami ter stoji kakor gorostas, poln svete vneমে za narodne reči med prepirajočimi se brati. Toda Žizka si svoje velikosti in vojne slave ne pridobiva samo z buzdovanom. Žizka ni samo vojak, temveč tudi človek kristalnega značaja, ki razumeva pravico in pravičnost. Toda sloga med Čehi ni trpela dolgo. Pražani so se zopet združili s plemstvom, ki je bilo Žizki sovražno, najet morilec je imel napasti Žizko, a nakana je izpodletela in Pražani so bili premagani pri Malešovu. Zmagovalni Žizka se je bližal Pragi, hoteč jo kaznovati, a njemu naproti je prišlo mestno odposlanstvo s husitskim duhovnikom Rokycano na čelu, da prosi milosti. Igra se završi s tem, da Žizka velikomiselno odpušča in v istem trenutku se tudi ustvari navdušena narodna zveza proti skupnemu sovražniku.

Jiráskov Žizka je žel velik, zaslužen uspeh. Drama je glasilka dveh velikih načel, ki sta vodili Žizkovo delovanje in ki igrata v češkem življenju sploh od vekov važno ulogo. Prvo načelo je sloga in medsebojna toleranca, kjer je nastopati proti skupnemu sovražniku. Takrat je treba zapostavljati osebne interese ter jih žrtvovati za občni blagor. Drugo načelo je: demokratičnost, v kateri je poroštvo za svobodo vesti. Žizka je bil glasilec teh načel, njih zastopnik, vrl domoljub, sijajen vzgled globoke, nehlinjene pobožnosti in idealne priprostosti.

A. Z.

Fr. Sokol-Tůma: Soucit. Charakterni studie ze života moravských Valachů. — Dobroznani češki pisatelj in žurnalist Sokol-Tůma je napisal moderno, socialno, ostro tendenciozno sliko iz bedne valaške vasi. Drama se začena dne, ko je dovoljeno tudi najubožnejšemu članu človeške družbe veseliti se in opevati rojstvo odrešenika sveta — o božiču. S kratkimi, a veledramatskimi potezami slika siromaštvo nesrečnikov, ki jih je človeška družba zavrгла kot lopove in tatove samo zategadelj, ker so se drznili v svoji bedi in lakoti odnesti iz graščinskega vrta par jabolč, z njive pest krompirja in iz gozda nekaj suhljadi. Vse svoje življenje so prebili pri grajščini ob marljivem delu za najprijetlejšo mezdo, in kradli so samo zato, da nasitijo lačni želodec svojih otrok ter da si razgrejejo ledenomrzlo kočico. Toda gospa Justica ima zavezane oči in šumnoreklamska moderna dama Humaniteta se ne menita za take motive. Tat ne najde usmiljenja in razumevanja. In tako morajo nesrečniki v ječo, mesto da bi se radovali rojstva Gospoda. Ostaviti morajo koč, kjer ne ostane nič, kar bi moglo umiliti mráz, lakoto in bedo, puste pa bolno dete, ki obupa nad pravico sveta in nebes ter se obesi na križ Odrešenika. — Na prvi pogled je videti, da pozna pisatelj gledališko tehniko dodobra, da je rutiniran dramatik, ki zna rabiti močne barve in silne efekte. Dojem te drame mora biti pretresljiv in uničujoč, morda celo pretrpek. Vtisek te slike iz življenja valaških trpinov je najtragičnejši in na odru mora delovati kot brutalen protest proti socialnim razmeram moderne dobe. Ta igra se je še v rokopisu igrala z uspehom v brnskem gledališču v minoli sezoni.

Č—ký.

Češka opera v Belgiji. Flamsko gledališče v Antverpah, ki je uprizorilo Smetanovega „Daliborja“, vprizori v bodoči zimski sezoni Dvořakovo opero „Vrag in Ka-

tra" ter Kovačovičeve „Psoglavce“. Češka opera je priljubljena na Dunaju, v Parizu, v Petrogradu in sedaj si je priborila ugled še v Antverpah. Ako bi torej češke glasbene umetnosti ne cenili Slovani, bi pač bili neozdravni slepci!

† **František Ruth.** Dne 10. t. m. je umrl v Pragi pisatelj Fr. Ruth, mož redke omike, čistega značaja in zlatega srca. Spisal je več dram, ki se igrajo z uspehom na češkem odru ter je bil večleten odbornik društva „Nar. divadla“.

Poljaki za svojo dramatiko. Gališki deželni odbor je pravkar razpisal nagrado 2000 K za najboljšo narodno dramo ali veseloigro. S tem hoče pospeševati razvoj poljske narodne drame, dasiravno Poljakom ne manjka domače produkcije in imajo poljski dramatik na razpolago razmeroma dovolj večjih gledališč (v Varšavi, v Krakovu in Lvovu, v Poznanju in Lodžu). Pri nas na Slovenskem pa se za razvoj izvirnega dramskega slovstva ne stori prav ničesar! Nagrade bi mogla razpisati deželni odbor in „Slov. Matica“.

Maksima Gorkega drama „Na dnu“ je zaslovela na nemških odrih in pisatelj je pred kratkim poslal zahvalni list v Berlin, kjer se je samo na odru gledališča „Kleines Theater“ uprizorila dvestokrat. Melanija Dornyjeva je zbrala dramsko družbo ter kupila od tvrdke Marchlevski v Monakovem izključno pravico, da sme tekom dveh let v 189 nemških in avstrijskih mestih ter v 34 mestih zahodne in severne Evrope uprizoriti Gorkega hipoma zaslovelo dramo.

A. Z.

Višnjevi vrt. V Moskvi uprizore v kratkem najnovejšo dramo A. Čehova „Višnjevi vrt.“

Ruska opera. 14. oktobra t. l. se začne v petrograjskem konservatoriju druga zimska sezona „ruske opere“. Značilno za to gledališko podjetje je dejstvo, da obsega repertoar izključno le ruske izvirne opere. Tuji skladatelji so iz tega gledališča docela izključeni. V bodoči sezoni se uprizore opere: „Judita“ Serova, „Papiga“ in „Makabej“ Rubinsteina, „Antonius in Kleopatra“ Jaferova, „Potopljeni zvon“ Davidova, dalje opere Rimskega Korzakova, Ivanova i. dr. V dvornem opernem gledališču pa se goji mednarodna opera ter se uprizori ondi le malo izvirnih ruskih oper. Vendar pa se pojo tudi na tem odru redno Glinkove in Čajkovskega ruske opere.

Spomenik Kotljarevskemu. Slovitemu pionirju maloruske književnosti, Ivanu Petroviču Kotljarevskemu, čegar dramati „Natalka Poltávska“ in „Moskal čarivnyk“ sta nad 80 let stalno na repertoarju maloruskih gledališč, je zgradil hvaležni maloruski narod spomenik v njegovem rodišču Poltavi. Te dni je bil odkrit.

TEHNIKA.

Tlak solnčnih žarkov. Kdo bi si bil pred nekoliko leti mislil, da se bo govorilo danes že tudi o tlaku solnčnih žarkov! Toda človeški duh ne miruje, od dne do dne, od leta do leta zasleduje nove skrivnosti, ki se jih narava že tisoče in tisoče let vedno poslužuje. Maxwell je prvi preračunal tlak solnčnih žarkov ter našel, da na zemeljskem površju pritiskajo isti na črno ploščo, ki ima velikost jednega kvadratmetra, z jako majhnim tlakom 0.4 miligramov; ta se zviša na svetli plošči iste velikosti do 0.8 miligramov. Poprečni tlak solnčnih žarkov, ki obdaja našo zemljo, je torej 0.6 miligramov na vsak kvadratmeter površine. Iste številke je našel pozneje tudi Lebedef. Zanimivo je sedaj vprašanje, kolik je tlak solnčnih žarkov na vsej zemlji? Prerez naše zemlje ima približno 12.5 bilijonov kvadratmetrov; torej

je tlak solnčnih žarkov $12.5 \times 0.6 = 7.5$ bilijonov miligramov ali 7.2 milijonov kilogramov. To je absolutno že velikanska moč, vendar še veliko manjša kakor gravitacija, ki zemljo, tehtajočo, kakor se je preračunilo, približno 12.5 trilijonov kilogramov, veže v daljavi 148 milijonov kilometrov potom privlačnosti na svoje solnce. — Popolnoma drugo je razmerje pri manjših svetovih; recimo premer nekega gotovega telesa se zmanjša stokratno, tedaj se zmanjša njegova celota $100 \times 100 \times 100$, a njega površina le 100×100 kratno. Če se torej gravitacija izpreminja z izpremembo celote kakega telesa, tedaj sledi iz tega, da se nahaja neke tudi točka, v kateri postane gravitacija jednaka ali pa tudi manjša od velikosti tlaka solnčnih žarkov. V slučaju, da je gravitacija večja od tlaka solnčnih žarkov, veljajo zakoni privlačnosti; v slučaju, da je prva manjša od drugega, pa pravimo, telo se odbija od solnca. In to se godi najbrž pri repu kometov, kajti prav lahko je mogoče, da edino le tlak solnčnih žarkov pritiska ona majhna telesa, iz katerih obstoji rep kakega komet, za njega nazaj, ko drvi naprej po nam nepoznani poti.

Nova kovina. Francoz Ed. Mollard je, kakor poroča, našel novo kovino, katero imenuje „Selium“. Ta kovina je lažja, močnejša in cenejša kakor aluminij, ki ne rjavi in se da dobro polirati. Ker se da pri vsakovrstnih industrijskih izdelkih izvrstno rabiti, je ta nova iznajdba za našo dobo velevažnega pomena.

Vodne moči v Švici. Inženir Ritter, ki je imel v kantonu Neunburg oddati svoje mnenje o vodnih močeh v Švici, je preračunal, da je neizkoriščenih 11.000 konjskih sil; izmed teh bi dajala vodna moč v Sepeyonskem prepadu samo zase lahko približno 1700 konjskih sil. Da bi se ta moč izkoristila, treba je, da se naredi jezero, v katerega bi se stekale vse vode od Val de Ruza. En milijon kubičnih metrov vode bi to jezero vzdrževati moralo; iztok bi bil pri Moulin de la Rincieure, 720 m visoko. Jezero samo bi ležalo 700 m visoko, med tem, ko leži jezero pri Neunburgu le 430 m visoko. — Pri Engollonu bi dobila voda pad kakih 20 m in pri Neunburgu okoli 150 m. Iz tega bi se lahko konsumiralo približno 1500 konjskih sil, katere bi se primerno porabile in sicer za električne železnice 300, za razsvetljavo 500 in za druga industrijska podjetja 700.

Ing. F. Lupša.

Dáktiloskopija. Pri policijah vseh modernih držav je bila pred par leti uvedena antropometrija. Dunajsko policijsko ravnanje se že peto leto poslužuje antropometrije, ki temelji na načelu, da ostane človeško okostje po 21. letu neizpremenjeno, konstantno. Ker nista dva človeka na svetu, ki bi bila po fizijognomiji, okostju, teži itd. popolnoma identična, rabijo se omenjene mere za identificiranje ali za agnosiranje raznih oseb. Odkar je v Avstriji uvedena antropometrija, izvršila se je že na 50.000 oseb. Ta uprava se je, sodeči po uspehih, obnesla vrlo dobro. Policijski nadsvetnik je bil, ki je v Avstriji vvedel antropometrijo. Dlan človeške roke je preprežena z mnogimi brazgami in črticami. Posebno se odlikujejo tri brazge, ki jih ima vsaka človeška roka. Razven imenovanih imamo še mnogo manjših in krajših črtic, ki jih imenujemo papilarne črtice. Dimenzije raznih papilarnih črtic se sicer širijo, čim človek raste ali debeli; njih smer in lega pa ostane neizpremenjena, samo da postanejo papilarne proge v starosti markantnejše. A tudi človeški prsti služijo antropometriji. To vedo zovemo dáktiloskopijo. Mahinacije pri dáktiloskopiji so prav priproste. Gladka cin-kasta plošča, par kapljic tiskarskega črnila in kavčukast valec, to je vsa priprava. Valec razmnoži črnilo enakomerno po vsej plošči. Zaporedoma se položé prsti na ploščo in tako očrneli se na lahko pritisnejo na karton papirja. Ako je treba

kakšno osobo identificirati, vzame se odtisk prstov. Odtisk se premeri in shrani. Daktiloskopija se je vpeljala že v mnogih državah ter se je obnesla izborna. V Indiji zahteva vlada od vsakega penzionista na pobotnici odtisk prstov, da se tem načinom zabrani goljufija. Tudi kandidati pri državnih izpitih morajo oddati odtisk svojih prstov, da se tem potom pride v okom prevaram. V Bengaliji zahtevajo notarji pri vsaki pogodbi odtisk palca leve roke na posebni listini, da se pri eventualnih prepirih dokaže identiteta. V Ameriki in Angliji je daktiloskopija že desetletja v rabi.

Izprva se bode uporabljala daktiloskopija — vsaj v Avstriji — pri mladeniških zločincih in pri ženskah. Pri teh je daktiloskopija najboljši pomoček identificiranja. Nadalje se uporablja pri idijotih, pri mrtvecih, katerih ni možno agnoscirati itd. Daktiloskopija bo izvrstno služila v vojnem času pri padlih vojaki ali beguncih. Zavarovalnice na življenje nameravajo tudi vvesti daktiloskopijo.

Kolikokrat pa se pripeti, da se pri ubojih najdejo na blazini, truplu, steni, tleh, ali kjersibodi odtiski prstov ali celo okrvavljene roke. Lahko se zapazijo prstni odtiski tudi na zaprašenih oknih, mizah, omarah, nanovo pleskanih pohištvi. Ti odtiski so včasih tako natančni, kot bi bili hotoma napravljeni. S pomočjo mnogih eksperimentov kemikov je dosegel Wundt, da se more take odtiske z aparati natančno opazovati in premeriti tudi na mestih, kjer so odtiski prostemu očesu nevidni. Wundt je pokazal navadno, dobro osnaženo steklo in ga dal potipati; nato je prisul nekoliko praška na steklo in takoj je bil viden odtisk. S pomočjo skioptikona je projiciral odtisek na platno, da se vidi prav natančno. Tudi s papirjem je Wundt eksperimentalno slično.

F. K.

RAZNOTEROSTI.

Preštevanje pri igrah. V 7. številu „Slovana“, str. 230 sem omenil, da so mi kot nekdanjemu kolovodji pri igrah v spominu še razni načini preštevanja. Tukaj omenim tri: 1. Eden se začne z zelo razširjenimi „eketi“ in se glasi tako-le:

„Eketi, meketi, cuketi pé,
abis, babis, dominé,
elc, pelc, pela, pún,
kvinte, kvante — zadnji vun.*

Ta ima lepo vrsto sličnic, n. pr. med Nemci v severozapadnem kotu Ogrske; najpodobneje je:

„Ekati, pekati, zukatimä,
abi, fabi, dominä,
ölz, pölz, Nuß,
drauß' pist tus.**

Nadalje:

„Ekati, pekati, zugatime,
abl, babl, tomene,
rectus spectus pumpelatus
heuer, Feuer, Pumm.*

Ali:

„Ekati, pekati, zuknti me,
awi, schawi, domine,
ekttes Prot, pfinni Not,
pfinni, pfanni, trausst.**

in:

„Angati, wangati, zugatime,
aberl, fabari, ta pin i' eh;

* = draußen bist du es.

** = draußen.

iß tas Prot in ta' Not,
fingos fingos, tu pist tot.*

Zelo podobno v okolici Jiglave; nemški:

„Eggete meggete Zucker di be
abel fabel domine
etz petz
eine dicke große Maus,
du bist drauß.*

Istotam z istim začetkom, češki:

„Eniki beniki
nemastné knedliky
sekera motyka
puff aus!“

Podobno na Reki:

„Engole bengole Zucka di me
Fabe fabe domine
Ex drauß puff.*

2. Čisto nemški smo preštevali, izprva, ne da bi kaj razumeli:

„Adam ist in Garten' gangen
Wie viel Vögel hat er g'fangen?
Eins, zwei, drei
Du bist frei.*

Jaz sem še tega naučil od sošolcev, odkod so ti dobili to med Nemci povsod znano preštevalko, mi ni znano.

3. Od svojega starega očeta sem se naučil sledečo preštevalko, ki jo zapišem v knjižnem jeziku:

„Bil je en kovač,
je hotel konja podkovat'.
Koliko žrebljev more imet'?
Eden, dva, tri,
pojdi venkak ti!“

Stari oče jo je slišal od svojega sovrstnika, veselega soseda — kovača. Ker se mi je ta kovač slikal kot original, sem mislil, da si je izmislil sam to preštevalko, ki jo je tudi uporabljal sam, kedar je izbiral žeblje za konjsko podkov, vendar je skoraj dosloven prevod iz nemščine, kjer pa nima te zanimive osebne tendencije kakor pri našem kovaču; glasi se (v knjižni nemščini):

„Ein Schmied wollt ein Pferd beschlagen;
wieviel Nägel muss er haben?
Eins, zwei, drei —
Du bist frei.*

Tudi Čehi jo poznajo; n. pr. pri Jiglavi, samo da se tiče kolarja:

„Kovář kove kolo
nevi, kolik hřebiků má
do kola dáti.
Kolik? — (Konec je različen.)

Toliko za zdaj! Kajveč nemara o drugi priliki. (Sličnice so posnete po VI. letn. Zschr. d. Ver. f. öst. Volksk.)
Dr. Jos. Tominšek.

Narodno petje. „Pobožen pevec“ je naslov srbske legende, ki se je ohranila v Lužici in ki pojasnjuje nazor, naj bi se v pevskih društvih bolj negovalo narodno, kakor umetno petje. Lužička pripoved pripoveduje:

Zgodilo se je, da sta Jezus in sv. Peter hodila po svetu. Prišla sta v neko vasico, v kateri se je iz neke hišice razlegalo lepo petje. Jezus se je pri hiši ustavil ter poslušal

Jan Lego

— sv. Peter pa jo je mahal naprej. Ko se je ozrl, je videl, da Kristus še vedno posluša.

„Učenik me že dohiti,“ si je mislil ter korakal dalje.

Kmalu se je ozrl vnovič in videl, da Kristus še vedno stoji ter posluša. Zdaj se je Peter obrnil ter dospel nazaj k hišici, kjer so tako lepo peli narodne pesmi. Ko sta potem še nekaj časa poslušala, sta odšla dalje.

Prišla pa sta kmalu k drugi hiši, kjer so tudi peli. Sv. Peter se je ustavil ter poslušal, Kristus pa je šel dalje. Sv. Peter je stal nekaj trenutkov, potem je šel za Kristusom, a v duhu se je čudil ter mislil:

„Čudno! Moj Gospod in Učenik se je ustavil pred prvo hišo, kjer se poje, in poslušal; pri drugi hiši, kjer se tudi poje, se pa ni nič ustavil.“

Kristus, ki je poznal Petrove misli, mu je dejal prijazno: „Peter, čemu se čudiš?“

Sv. Peter je odgovoril: „Čudim se, da si se ustavil pred hišo, kjer so peli narodne pesmi, toda pri hiši, kjer so peli pobožne pesmi, se nisi nič ustavil.“

Kristus je odgovoril: „Ljubi Peter, narodne pesmi so peli pobožno, pobožne pesmi pa so peli posvetno; zato sem se pri prvi hiši ustavil, pri drugi pa ne.“

Društvi za razširjanje prosvete v Galiciji. Ukrajino-filska „Prosvěta“, ki dobiva po 6000 kron podpore na leto od deželnega zbora, je imela 8000 članov, 21 pododborov in 1193 čitalnic; starorusko „Občestvo imena Mihaela Kačkovskega“ pa šteje 8200 članov, 19 pododborov in 943 čitalnic. Poslednje društvo je izdalo lansko leto 12 snopičev popularnega berila v 100.000 izvodih. Ti društvi neprestano tekmujeta med seboj, kar prinaša gališkim Rusom le korist.

NAŠE SLIKE.

W. Bourgeois: **Azrael.** (Umetniška priloga.) Angelj smrti plava s čisto dušo v kraje večnosti. — S. Magolič: **Na Mirji.** (Umetniška priloga.) Cerkev sv. Janeza Krstnika v Trnovem (Ljubljana) izza divjega gaja ob Gradaščici. — Józsa Uprka: **Poldne in Kosci.** K največjim slovanskim modernim slikarjem prištevajo Slovaka Uprko. Zovejo ga simfonista barv. Njegove slike so čudovito polne solnca, življenja in najrazličnejših barv. Slika le svojo domovino in svoje rojake v pestrih oblekah pri delu, v molitvi, na plesu, v radosti in tugi. Njegova dela visé po najodličnejših galerijah ter so izšla v dragocenih barvotiskih. Uprka je danes slaven in priznan v vsej Evropi. — M. Bizjak: **Jurij Vega.** V ateljéju F. Tomana v Ljubljani, odkoder sta izšla prof. Prelec, učitelj na obrtni šoli v Trstu, in Ivan Zajec, naš ustvaritelj Prešernovega spomenika, se razvija nov kiparski talent — mlad sohar Bizjak. Doprni kip Vegde za idrijsko realko je njegovo prvo znamenito delo. Rodom iz Studenca na Dolenjskem, je absolviral domačo ljudsko in obrtno šolo v Ljubljani, bil učenec Jož. Štravsca v Cirknem ter delal pod njegovim vodstvom lesene ornamentalne stvari po Primorskem, v Idriji i. dr. Toman pa ga je učil delati v kamnu in mramorju. Tu je izklesal Bizjak za cerkev v Borovnici velik tympanom za glavni vhod: Sv. Marjeto z zmajem in dva angela za cerkev sv. Petra v Ljubljani. Angela nosita sliko velikega oltarja. Zadnje delo pa je Vege. — Leon Arndt: **V haremu.** Prizor iz življenja v Bosni. — S. M.: **Ob Savinji.** — R. Auer: **V stebrišču.** V stebrišču templja sta se našla zaljubljenca v prvem poljubu, in lepa prijateljica, ki je slučajno priča njune sreče, jima pač želi, da bi bila ta ljubezen večna! — **Praga: Stolna cerkev sv. Vida.** Na Hradčanih stoji ta prekrasna mramornata cerkev, ki jo je začel l. 1344 zidati Karl IV., ki pa še danes ni popolnoma dovršena. V njej počivajo češki kralji, sv. Václav, Otokar I. in II., cesarji Ferdinand I., Maksimilijan II., Rudolf II. i. dr. Cerkev je polna dragocenih spomenikov, kipov, zgodovinskih relikvij i. dr. ter je največja znamenitost Prage. **Dunaj: Cerkev sv. Štefana.** Največja cerkev avstrijska z najvišjim stolpom (136-8 m). Začela se je zidati pod Rudolfom IV. (1359) ter je 108 m dolga in 10 m široka, ima 3 ladije (27 m visoke) ter 18 ogromnih (3 m v prerezu) stebrov, po njih več kakor 100 kipov. Streha je iz pisane steklene opeke. Cerkev je polna zgodovinskih znamenitosti in umotvorov — F. Šimon: **Simfonija.** Simbolistična slika modernega češkega slikarja. Umetnici počivajo v naročju gosli, lahko brenkajo njeni prsti po strunah in v njeni duši vzrašča simfonija, polna poezije, prelestnih prikazni. — † **Iv. Škrjanec.** Glej štev. 9. „Slovana“! **Jan Lego.** Glej št. 10. „Slovana“!

IZVIRNE KRASNE PLATNICE „SLOVANA“

JE DOBITI V TISKARNI
IN KNJIGOVEZNICI
DRAGOTIN HRIBARJA
V LJUBLJANI.

D. H.: LABODA.

MAKSIM GORKIJ V KROGU SVOJIH PRIJATELJEV.*

RUSKA MODERNA.

Na ruskem Parnasu je že nekaj desetletij sem jako živahno gibanje; bogata, samorasla, tupatam eksotična ruska književnost vzbuja pa tudi po vsem vnanjem kulturnem svetu največje zanimanje. Ruski romani, ruske drame, ruske črtice so dandanes v modi; na književnem trgu imajo Rusi največjo ceno. Maksim Gorkij, ustanovitelj ruske „moderne“, katerega leposlovna in dramatska dela uživajo svetovno slavo, je vzbudil in zbral okrog sebe mnogo znamenitih literarnih talentov, ki vladajo duh mlajše ruske generacije in ki so obdarili rusko slovstvo v razmeroma kratkem času z deli visoke umetniške vrednosti.

Značilno je, da so vsi zastopniki ruske moderne ali mestni proletarci ali pa sinovi priprostega naroda. Tudi že pred temi moskovskimi modernisti so se bavili ugledni ruski pisatelji s

slikanjem narodovega življenja, narodove duše. Sljepcev, Uspenskij, Sasodimskij, Zlatovrotskij in še mnogo drugih je pač študiralo z veliko vnemo ljudsko življenje, vse svetle in temne strani naroda ter njegove težnje, a kot sinovom takomenovanih boljših stanov jim je nedostajalo neposrednosti, one tajne izrazilne moči, ki je ne nadomesti niti najskrbnejše študiranje in znanje.

Najmlajši ruski literati pa so se gibali v svojih otroških in mladeniških letih sami „na dnu“, v nižinah življenja, bili so sami „bosjaki“ in so tako vse sami doživeli, kar opisujejo sedaj s toliko realistiko v svojih delih.

Med mlajšimi zastopniki ruske književnosti je razun genialnega Gorkega najglobočji, najnadarjenejši in najzanimivejši pač novelist Leonid Andrejev, in to ne le z ozirom na književni kolorit, barvo in globoko poznanje ruskega sveta, ki se kaže v njegovih delih, temveč tudi z ozirom

* V gornji vrsti od leve na desno: Skitalec in Gorkij; v spodnji vrsti Andrejev, moskovski operni pevec Šaljapin, Bunin, Telešev, Čirikov.

na vprašanja, katerih se dotika, in na snovi, ki ki jih obdeluje. S krepko, trdo roko je posegel Andrejev globoko v rusko moderno življenje in razkril vse, tudi najbolj skeleče in najostudnejše rane ruske družbe. Mladi pisatelj je predvsem mojster psihološke analize ter se bavi s posebno vneto s socialnopolitiškimi problemi, mimo katerih hojeva lažikrepostni svet najrajše z zavezanimi očmi. V svojih delih obdeluje sujete vsesvetskega značaja, a je vendar v svojem slogu, jeziku ter v umetniškem razpletu snovi povsem originalen. Izredno pozornost je vzbudila Andrejeva novela „V megli“, v kateri opisuje razvoj moške doraslosti ter opozarja na opasnosti, ki preté v tem času mladeničem zaradi napačne vzgoje. Pisatelj slika uprav virtuožno dijaka Pavluško, ki se pogrezne v smrdljivi mlakuži zla, ker ni nikogar, da bi ga rešil iz nje.

Najzanimivejša pa je Andrejeva zbirka novel „Laž“, v kateri obdeluje avtor vprašanja, ki so v Rusiji na dnevnem redu. Premnogi mračni dnevi duševnega suženjstva, strogo zatiranje vsake individualitete je zamorilo v ruski družbi vse naravno, torej najboljše; in tako so se rodili nizkotni, malenkostni značaji. Da meče ta dušeci zrak temne, grozne sence na vse rusko življenje, je umevno. In Andrejev hoče pokazati, kam dovede človeka življenje polno laži, nenaravnosti, licemerstva in hinavščine. V tem tiči velika vrednost in izredna popularnost Andrejevih spisov.

Tudi Stepàn Petrov-Skitalec (Pejrov) ki ga je rešil Gorkij „bosjakovstva“, ker je spoznal njegov bogati pesniški dar, je napisal nekaj krasnih novel, ki obsegajo prizore iz najnovejše ruske zgodovine, pretresljive v svoji posameznosti, visoko dramatične v svoji celoti... Kot izvrsten opazovalec in poznavalec ruske narodne duše, kot pravi, rahločuteč pesnik in hrabri bojevnik za resnico, je očrtal Skitalec zlasti v noveli „Šibe“ vse napake in nedostatke modernega ruskega socialnega življenja, ki zamoré in ugonobé že v kali vse najboljše duševne življenske sile in vse, kar se poteza za napredek, svobodo in prosveto. Težkih udarcev polno življenje priprostega, toda nadarjenega moža, ki ga opisuje Skitalec v „Šibah“, je življenje vsakega odkritega, svobodomiselnega človeka v sedanji Rusiji. Zaman se ozira po delu, ki bi bilo njega vredno. Potisnejo ga ob tla, da onemore sredi pota... Tudi povest „Ljubezen dekorativnega slikarja“ je občutja polna realistična in umetniško dovršena slika iz življenja nadarjenih mestnih proletarcev, ki ginevajo pod težo realne istine. V novelah „Oktava“ in „Zornica“ opisuje Skitalec dobro znani mu

milieu cerkvenih pevcev, saj je bil tudi sam pevec. V prikazivanju občutja v ruski cerkvi ob rani uri in v opisavanju čustev in misli onih, ki hodijo v narodno rusko cerkev, se kaže mladi pisatelj finočutečega poeta, dasi je realist in dasi pripoveduje le to, kar je videl, in čutil sam. Skitalec ima sicer v svojih novelah skoraj iste sujete, kakor njegov prijatelj Gorki vendar so nianse njegovih slik tako nežne in izbrane, kolorit njegovih podob iz življenja ruskega proletarstva tako raztančen, da je treba priznati, da je Skitalec izreden, velik ter individualen talent.

Ljubljenec ruskega dijaštva pa je Čirikov, ki zna s presenetljivo resničnostjo in nedosegljivo silo slikati rusko dijaško življenje po vseučiliščih in izven njih v vseh svojih različnih pojavih, v boju za osebno in politično svobodo ter za svoj obstanek, srečo in bedo, ljubezen in sovraštvo, fantastično idealnost in romantiko v podstrešnih sobicah ter heroično trpljenje in požrtvovanje, napredek in prostost ljubeče mladine, gineče po groznih ruskih ječah, na potu v pregnanstvo in v Sibiriji.

Originalen modernist je tudi bivši sibirski emigrant Telešev, ki pozna skoziinskozi ono pisano, žalostnih dogodljajev in kontrastov polno življenje sibirskih izseljencev in kaznjencev, njih okuženo atmosfero, njih obup in podivjanost, ki jo rodé beda, kes in krivica, njih kopnenje po solncu in sreči, hrepenenje po rojstni zemlji, po mirnem, poštemem življenju v domovini... In tako je podal Telešev velike, pretresljive, psihološko globoke, v vseh posameznostih resnične slike iz sibirskega življenja, krasne slike, ki so pravi demanti ruske moderne književnosti.

Ivan Bunin je najfinjši opisovalec ruske narave in mojster v občutja polnih slikah. Njegove novele so rafinirane psihološke študije, v katerih se kaže markantna pisateljska individualiteta globoke, sanjave duše in pristno ruske filozofije. Psihološke procese prikazivati z najostrejšim verizmom, daje glavno črto Buninovi literarni fizionomiji. Niansa je njegova moč in njegov smoter! Ker je tudi mojster sloga, spadajo Buninova maloštevilna dela med najodličnejše sadove ruske „moderne“.

To so glavni zastopniki ruske moderne, ki pa ima še več drugih neustrašnih ter nadarjenih sodelavcev, ki še niso dosegli mednarodne popularnosti.

Vsi ti modernisti imajo nekaj skupnega, sorodnega. Vsi se poglobljajo v pristno rusko življenje, v sočasne socialne borbe in težnje ruskega naroda, v njega mišljenje in čustvovanje.

Podajajo verne in čiste slike narodovega življenja v vseh fazah, preko katerih pa je razlit sij pesnikove individualitete. Zato so te slike hkratu dragocen, kulturni dokument, del ruske kulturne zgodovine sedanjega časa.

Umevno je, da so vzbudila taka dela ruskih modernistov strmenje in očudovanje tudi na za-

padu, kjer je zadnja leta zavladovalo v slovstvu brezizrazno kozmopolitstvo. Originalnost, pristnost, tipičnost globoke ruske literature se priznavajo povsod, tako da stoji danes Rusija s svojo književnostjo na prvem mestu v svetovni literaturi. Rusi so prvaki na modernem Parnasu in 20. vek je — vsaj v slovstveni umetnosti — slovanski.

M. V.

MOJ BOG.

Vekoslav Spindler.

Ko sem še molil vašega bóga,
bilo nemirno je moje srce,
dvomi so mučili dušo mi mlado,
v prah so zdrobile se nade mi vse.

Pa sem zapustil vašega bóga,
v svojem sem srcu sezidal oltar,
s čilo rokó v tabernakelj postavil
novega bogstva omamni sem čar.

Kadar v mogočnih akordih zvenijo
moje ljubezni viharne strasti,
čudezno! sam se odpre tabernakelj,
moje srce pa v razkošju drhti.

Takrat poklekнем pred svojega Boga,
ki mi ljubezni plamteče je vir,
v srce spomlad se prelestna mi seli,
Bog mi veselja in sreče je vir.

SOSEDA.

Ivan Prosekar.

Davi, ko vzhajalo solnce,
stal sem samcat na balkonu
in v sosedin vrtec plule
v sladkih željah mi oči.

Ah, kakó je lep ta vrtec,
poln cvetov šarenobojnih,
lepša je sosedna mlada,
ki se šetala po njem.

Od gredice do gredice
stopala je lahkonožna,
na vijolah, na rezedah
pogled visel ji svetál.

In uzrla v senčnem kotu
rožen grm je, ves pohabljen:
brez opore vzpeti možno
bilo ni se mu od tál.

In mu dvignila od zemlje
in vzravkala šibko deblo,
obrnila proti solncu
popkaste vršiče je.

In mu uredila veje
božajoč jih z mehko róko,
nežne veje, ki razmršil
v noči ljut jih je vihar.

In prilila mu je vode,
hladne vode od studenca,
da razvilo mu iz popja
rdečih sto bi se cvetov. —

Jaz pa stal sem na balkonu
in srcé se mi tesnilo
in okó se je mračilo,
ko prizór sem gledal ta.

In zavidal sem grmiču
jasno luč pogledov njenih
in zavidal dotikljaje
njenih belih sem mu rok.

In zavidal sem mu solnce,
ki mu božalo mladike,
nežno popje mu zavidal,
ki zibálo se vrh vej.

Tačas pa ozrla name
deva se je iz nižave,
ah, in zrla mrak na licu,
zrla mrak moj v dnu srca.

In plašno, ko drobna ptica,
pobegnila je iz vrta,
kakor ptica, kadar bliža
hudouren se oblák . . .

J. MANDL: LJUBEZEN.

„Kak bi radost v srcu mi blestela,
v dušo jasen dan sijal —
najina ljubezen je prokleta,
roža ne cvetè iz pustih skal.

Mrtvo mi brez tebe je življenje,
ti si solnčna zarja mojih dni!
Zrem oltar, ves v zlatu se leskeče,
tam srce mi razdejala si . . .

Venec mirte je objel ti glavo,
cvet deviški ovenel je tvoj,
in izpred oltarja te je peljal
stari mož v poročno noč s seboj.

Oj, ti sveta, ti madona moja —“
bil kot plamen mu poljub je vroč . . .
V svoje ga naročje je prižela
in drhtela v strahu, boli mroč . . .

„Smrt je sladka . . . S taboj naj umrjem!
Neizmerno vso ljubezni slast
sem okusila, izpila kelih,
s tabo pogazila svojo čast.

Krasni bili blaženstva so hipi,
videla-nebo sem, raj odprt,
za razkošno radost dni minolih
rada s tabo pojdem v hladno smrt.

Sem ljubila! Oj, spomini divni,
jok in kes grenak mi je neznan!
Bog, ki je ljubezen rajsko vstvaril,
bo zdravnik, tešitelj srčnih ran.“

„Da, ljubezni Bog je mil, ni strašen,
lahka pot bo pred njegov prestol —
a gorjé živeti mi brez tebe
in trpeti v srcu večno bol . . .“

Dan jesenski zarudel je v zarji,
tiho stopala sta v tajni mrak,
žgala jima je srce ljubezen,
v duši plamenel obup gorák.

Himno smrti je šumelo morje.
Vrhu skal, razjedenih čeri
sta v bolesti nemi se sklonila
in drhtela težke žalosti.

In kot blodni, črni bi duhovi
temnih kril, razpaljenih oči
vstajali in gnetli se preteče,
plahutali, besno sikali,

jima je obup vsesal se v duši
z neusmiljeno in zlo močjó . . .
Himno smrti je šumelo morje,
krik vrh skal . . . in grobni molk nató . . .

Noč jesenska sanja smrtne sanje
in nad grobljem se vali, drhti —
Bog ljubezni sredi spečih, mrtvih
preboden, razpet na križ, visi.

Le dve duši nimata pokoja,
ju zvabila iz globin je noč:
Križani ju v grozo je obsodil,
nagnil glavo, se obrnil proč . . .

C. Golar.

LAHKOŽIVCI.

Spisal Jos. Kostanjevec.

(Konec.)

VI.

Pri „Belem golobčku“ je bilo nocoj v oni mali sobi v ozadju nenavadno tiho. Celó luč se je bala goreti, pomležikavala je in se stresala, da so plesale temne sence po stenah in po stropu. Vsak hip je hotela ugasniti, a vselej se je še dvignila z mučno silo ter zaplapolala visoko in sajasto. Zagaten vonj se je širil po sobi, dasi so bila odprta mala okna na iztežaj ter je vlekla skozi nje rahla hladna sapa. Dišalo je po njej, kakor bi se blizo nekje nahajal mrtvaški oder s svojimi svečami in v njihovem turobnem svitu mrjočimi cveticami.

In tudi oni, ki so sedeli pri „literarni mizi“, tudi oni so bili videti samo napol živi. Sključeno so sedeli, semtertja privzdigali glave ter plašno zrli v zibajoči se plamen. Težko jim je legal na prsi oni vonj, polnil jim je grlo, da so postajali hripavi, da so dihali težko. A sedeli so, niso se genili od mize.

Pred vsakim je stala četrtinka vina. Rumena pijača se je motno svetlikala skozi debelo steklo, na njenem površju ob robu steklenice so se svetili majhni belkasti mehurčki. A oni, ki so natakali te pijače, so bili Grom, Porenta in Žigon, tovariši Krčonovi in Golobovi.

Grom si je nalil zadnji ostanek iz steklenice v čašo in ga naglo zvrnil v grlo. Nato pa je začel iskati po žepih, ali je še kje kaka desetica, dasi je dobro vedel, kako brezuspešno je to delo. Njegovi prsti so še vedno brodili po žepu, a njegov pogled je visel na Žigonu. Njegova usta se sicer niso odprla, a Žigon je razumel vprašanje:

„Ali imaš ti kaj?“

„Smiliš se mi,“ je dejal Žigon, „na, natoči si iz moje četrtinke!“

Porinil je steklenico Gromu.

Ta je vzel roko iz žepa, porinil je steklenico nazaj ter zamrmral:

„Ne, taka žival še nisem!“

Porenta ju je gledal molče. Na njegovih ustnih se je pojavil nasmeh.

„Pokličí“, je dejal kmalu nato Gromu, „še imam kronico, belo svetlo kronico. In ti Žigon tudi lahko pokličeš.“

Grom je oživel. Stresel je z glavo ter se občudovaje ozrl proti Porenti.

„Kje si jo ukradel, brate?“

„Tiho, da te kdo ne sliši! — Ali hočeš vedeti? Glej, prijatelj, zaslužil sem jo, prav na lahko zaslužil, na priliko: skoraj tako lahko kakor zasluži tvoj šef stotak. Ali ti ni všeč?“

„Na čem si jo zaslužil,“ je vprašal Žigon.

„Vidim, da si tepec, Žigon. Glej ga, literarno delovanje, literarno delovanje! To nam nosi, da lahko živimo. Pa še pojemo lahko zraven, kakor je pel Krčonov ptič, ki je dobil jesti vsak četrti dan. Pa še tisti dan, predno so ga našli izleknjenega na umazanih kletkinih tleh, je pel, da se je čudil, kje jemlje glas.“

„Pustimo to; raje povej, koliko kronic si letos pravzaprav zaslužil na tem literarnem delovanju?“

„Ne, tega ne povem; preveč bi mi bila vidva nevoščljiva. Manj pa nočem povedati, da ne bi lagal.“

„Torej?“

„Torej, recimo, štirinajst cesarskih novih kronic.“

„Vraga, skoraj toliko kot jaz!“

„In jaz.“

Umolknili so. Okoli luči so se jele zaletavati vešče.

Pristopicala je natakarica.

„Bog ve“, je zavpil naenkrat Grom, „nikdar več ne pridem v to beznico. Človek si ni varen svojega lepega življenja ob taki razsvetljavi. Ali imate še kje kak smradljiv lonec, da ga obesite namesto svetiljke?“

Natakarica ga je gledala debelo, Porenta in Žigon sta se čudila temu izbruhu.

„Čemu tako nervozen, prijatelj? Ali te nič družega ne peče? Kje pa hočeš imeti lepši kotiček kot tukaj? Ali ni ustvarjen kakor nalašč za nas lahkoživce,“ je dejal Porenta. „Ivanka, ne zamerite mu, saj ne ve, kaj govori, dobrote so ga omamile, same dobrote. Prinesite raje še pol litra in naša beznica naj živi, vsaj tako dolgo naj živi, dokler živimo mi.“

Grom se je potolažil in iztegnil noge pod mizo. Celó luč se je nekoliko umirila in brlela otožno dalje.

Dolgo je bilo tiho, kakor v grobu. Iz sosednje sobe so se čuli nekateri hripavi glasovi, vmes je brbljal stari, navdušljivi krčmar.

„Hudiča, skoraj bi bil pozabil najvažnejšega, kar sem vam imel povedati,“ se je hipoma domislil Grom. „Tepec, tako sem zaverovan vase in v svoj kruleči želodec, da ne mislim ped dalje pred svoj nos. Drugi ljudje pa trpijo in skoraj umirajo na gnili slami sredi kopice otrok.“

„Kaj pa je,“ vprašata hkratu Žigon in Porenta.

„Glej no, morda res še ničesar ne vesta.“

„Na dan z besedo, čemu naju dražiš?“

„Prijatelja, stvar je resna, stvar je žalostna. Tudi mi smo na isti poti. Raztrgani smo na duši in telesu; umazani, da nas ne opere vse milo vsega sveta, do vratu smo v smradljivi luži, blato se nas drži, da bi ga zastonj strgali z nožem.“

„Ne besediči, Grom, saj to ni tvoja navada. Povej, kaj je!“

„Torej res ne vesta. Čujta! Krčon je močno bolan, nič ne bo z njim, v nekoliko dneh se nam izneveri in pojde k očakom.“ Preplašeno sta se spogledala Žigon in Porenta.

„Pa še nekaj,“ je nadaljeval Grom, „tudi Goloba je zmanjkalo, nikjer ga ni, pogrešajo ga doma in v pisarni že pet dni.“

„A, a! Vraga, kaj ti praviš!“

Zopet tiho, mučno tiho.

In Grom je začel pripovedovati.

„Danes zjutraj sem ga obiskal. Slišal sem bil, da ga ni v pisarno, da je nekaj obolel. Hm, Krčon, pa bolan, da ga ni v pisarno, to mora biti hudo, sem si mislil, ker za malenkosti ni izostajal nikdar. Kedar je doslej izostal, ga ni zadržavala bolezen, zadržavalo ga je vse kaj drugega, kakor vama je znano. No, to je bilo vzrok, da sem se napotil do njega. Vso pot mi je nagajala neka misel, misel, kaj bi bilo z njegovo družino, ako bi tako-le nenadoma umrl. Zastonj sem se izkušal razvedriti, nikakor se mi ni hotelo posrečiti. Nekaj me je tiščalo k tlom, prihuljen in stisnjen sem zlezal po stopnjicah do njegovega stanovanja. Pred durmi postojim. Zasopljen sem bil in razburjen, da sem slišal udarce svojega srca. Za durmi slišim otroške glasove. Med njimi je bil tenak jokajoč glas, ki je silil vedno više, ki se je glasil vedno bolj zateglo, da me je zazeblo. Potrkam. Za hipec utihnejo glasovi za durimi, a nihče se ne oglasi, ki bi mi velel notri. Potrkam vnovič, tudi sedaj brezuspešno. Samo otroci so začeli vpiti nanovo in še glasneje od prej. Tedaj zaškripajo notri vrata in ženski glas začne miriti razposajence. Po glasu sem spoznal Krčonovo soprogo. Tedaj potrkam vnovič in kmalu nato se odpro duri.

„Prijatelja, povem vama, da bi se vama sedla kri v žilah, ako bi bila videla obraz, ki se je pojavil pred menoj. Bled in črn hkratu je bil in okvirjen od štrlečih in zmršenih las, ki so silili navzdol izpod stare, zaprašene rute. A oči so bile vdrte, da so se jedva videle, in ugasle, brezizrazne. Bilo je, kakor bi mi bile nasproti štrlele prazne očesne luknje gole lobanje.

„Ustrašila se me je. Njena koščena roka je segla navzdol po krilu in predpasniku ter takoj potem po glavi. Popraviti je hotela svojo nedostatno vnanjščino. A vsled tega je bila še bolj zmedena. Komaj me je spoznala, dasi sem bil že nekolikrat pri njih.

„Ali smem, gospa?“ sem vprašal. „Slišal sem, da je soprog resno bolan; kako mu je?“

„Prosim, vstopite“, je dejala tiho, komaj slišno. „Veselilo ga bode morda, ako vas vidi. Saj tako drugega ne govori kot o svojih tovariših.“

„Stopala je pred manoj mimo otrok, ki so tačas zopet utihnili. Mimogrede sem jih pogledal. Čepeli so na tleh, nekateri v samih srajčkah, a drugi v revnih, zakrpanih spodnjih krilcih ter so kazali debele okrogle nožice. Kopicili so se drug čez drugega, a mene gledali plaho in od strani.

„Nobeden ni črhnil besedice, toda meni se je zdelo kakor bi se bile njihove roke iztezale za manoj, kakor bi njihova usta govorila in se premikala. Prav razločno sem čul njihove prošnje, njihove srce pretresujoče vzklike, ki so zamirali, preden so mogli priti na dan. Ti vzkliki so me bili v obraz, so me topli do krvi. In hitel sem mimo.

„Ko sem stopil v sobo, je Krčonka nekoliko dvignila zaveso pri oknu. Moten svetlobni žarek se je razlil po sobi in zasvitalo se je v njem borno pohištvo. V njem je vztrepetala nizka postelja, a na njej sem zagledal svojega tovariša.

„Ubogi Krčon! Izpod odeje so mu gledale samo blede koščene roke, se je zrcalila ozka kodrasta glava. Ležal je nepremično z zaprtimi očmi, upadel in izmučen. Žile na sencih so podrhtevale, komaj vidno in vedno rahleje in rahleje se mi je videlo, da utripajo. Vse je kazalo, da gre h koncu, smrt mu je stala napisana na čelu.

„Pristopil sem bliže. Tedaj je odprl oči. Bile so velike, nejasne in gledale so začudeno, prav kakor bi bile danes prvič zagledale beli svet. Napele so se in za hipec so se zaiskrile. Nekaj jasnega, čistega je zablestelo v njih. Spoznale so me in se nasmejale. In ta hip, prijatelja, je nekaj mokrega sililo tudi v moje oko, ta hip sem bil mehak kakor vosek in nekaj me je vleklo tja doli,

da bi bil pokleknil k postelji, da bi se bil naslonil na ono voščeno roko, ki se je bila prav tačas dvignila meni v pozdrav, da bi poljubil ona izsušena in žejna usta, ki so se izkušala nasmejati, dasi so trepetala v grozni bolesti.

„Toda zdržal sem se in obstal sem poleg postelje.“

„Hvala ti, Grom, lepa hvala.“

„Komaj je odpiral usta, s težavo so se premikala. Glas je bil tih, nerazločen, grgrajoč.“

„Ne razburjaj se, tiho bodi,“ sem mu dejal.

„Varuj se, da ti ne bo škodilo.“

„Čemu . . . škoditi . . . mi . . . ne . . . more . . . več . . . vse . . . je . . . pri kraju . . .“

„Izkušal se je dvigniti, toda glava je ležala na blazini, ne da bi se mogla obrniti. Resignirano je zopet obstal miren.“

„Vidiš . . . ne . . . gre . . . in . . . ne . . . gre,“ je mrmral.

„Pristopila je ona.“

„Čakaj, pomagam ti jaz,“ je dejala ter hotela podstaviti novo blazino.“

„Hvala . . . pusti . . . naj . . . bo!“

„Nastala je v sobi tišina. Na omari je tiktakala budilka. Nje glas je bil čudno glasen, razlegal se je po sobi, da je bil slišati vsak udarec. In ta tišina je bila mučna, je bila težka, je bila neznosna. Krčon je zopet zaprl oči in ležal je navidezno mirno. Toda včasi se je hipoma streslo njegovo telo, kakor bi ga kdo polil nenadoma z mrzlo vodo, oči so se preplašeno odprle, pogledale so okoli sebe ter se takoj zopet zaprle.“

„Tako je poteklo precej časa.“

Hipoma se bolnik dvigne kvišku. Videti je bilo, kako je porabil vso svojo moč, da se je vzdignil. Žile na rokah so se napele, v obraz je stopila rdečica in na čelu so se pojavile debele znojne kaplje. Opiral se je na roke, ki so se bile globoko vdrle za njegovim hrbtom v žimnico. Njegovo oko pa je begalo po sobi od predmeta do predmeta. Iskalo je nečesa.

„Žena se je obrnila proti njemu. Razumela ga je.“

„Otroke hoče videti,“ je dejala tiho ter odšla v kuhinjo.

„Kmalu se je vrnila. Najmlajši otrok je sedel v njenem naročju ter se oklepal njenega vratu. Ostali so se jej držali krila ter se stiskali k njenim nogam. Preplašeno so zrlili na posteljo. Ta izpiti in izsušeni človek z mrtvaškim obrazom in snežnobelim čelom se jim je videl tuj in neznan. Nikdar ga še niso videli, nikdar mu še niso bili blizu. Čemu je prišel, da jih plaši in vznemirja?

In te njegove oči, čemu jih gledajo tako srpo, tako čudno, tako žalostno?

„Krčonova glava se je iztegnila naprej, njegov vrat se je izleknil in podaljšal izmed visokih ramen, ustnice so se napol odprle.“

„Anica . . . pojdi . . . k meni . . . in ti . . . in vi . . . vsi . . . stopite . . . bliže!“

„Hotel je iztegniti proti njim svoje roke. A takoj so se pregenile v komolcih, trup se je stresel in padel je z glavo vred na blazino nazaj. Iz njegovih ust se je izvil glasen vzdih, njegove obrvi so se hitro in nervozno premikale.“

„Krčonka se je z otroci obrnila od njega. Stopila je k oknu ter si brisala s predpasnikom oči. Otrok v njenem naročju se je še bolj oklenil materinega vratu in začel je jokati. Za njim so pritegnili ostali, drug za drugim.“

„Vodila jih je iz izbe. Njeno telo se je vilo in omahovalo, videlo se je, kakor bi se hotelo sesesti, kakor bi hotelo zlesti na kup.“

„Povem vama, da mi je bilo v tem trenutku žal, zakaj sem prišel tje, zakaj sem toliko zaupal svojim močem. To kar sem občutil v tem hipu, je nepopisno, takih muk ne more imeti niti peklo.“

„Stopil sem bliže njega, da bi mu podal roko ter se poslovil. Vzdrnil se je. Videl je mojo namero.“

„Še . . . malo . . . prosim . . .“

„Bil je zopet popolnoma miren, bolj miren, nego sem bil jaz.“

„Kaj pa . . . da me . . . Golob . . . ne obišče?“

„Nekaj očitajočega je zvenelo iz njegovih besed.“

„Goloba pogrešajo že nekoliko dni,“ sem dejal. „Ako pride, obvestim ga takoj in ni dvoma, da se zglašni nemudoma.“

„Bolnik se je zamislil.“

„Oni večer . . . preden . . . sem obolel . . . me je . . . pustil . . . na cedilu. To je . . . nekaj . . . posebnega . . .“

„Torej pri vsej svoji bedi, pri družini, ki ostane brez najmanjših sredstev, ki bo morala po smrti njegovi beračiti, pri vsem tem, se je še spominjal prijatelja, ki je bil skupaj z njim še zadnji boljši dan njegovega življenja. Gospoda, lahko živec, kaj ne?

„V sobi nisem mogel več strpeti. Dušilo me je, vroče mi je bilo, tesno mi je bilo.“

„Podal sem mu roko.“

„Oprosti, toda moram iti. Pa skoraj okrevaj,“ sem dejal. A glas moj se je tresel, z veliko silo sem ga spravil iz grla.“

„Prišel me je za roko in izkušal jo je stisniti.“

BRANČIČEVSKI, SIMONČIČI & CO

W. K.: V NEDELJO POPOLUDNE.

W. L. ARNDT: STARKA. (ŠTUDIJA.)

„Ti . . . ne . . . veš . . . kako . . . težko . . . težko . . . umiram . . .“

„Izpustil sem roko ter se naglo obrnil. Ničesar nisem videl pred sabo, vse je mrgolelo pred mojimi očmi.

„V kuhinji je stala Krčonka ob oknu, trdo in nepremično. Ni me čula, ko sem šel mimo nje. In niti poizkusil je nisem ogovoriti, bežal sem ven, da bi čim preje prišel do čistega zraka.

„Na stopnicah sem srečal zdravnika. Na moje vprašanje je odgovoril enostavno:

„Ni pomoči . . . tragičen konec!“

„Počasi je stopal navzgor ter si popravljaval naočnike in se odkašljeval. Kakor senca je izginil vrhu mostovža.“

Grom je končal. Žigon in Porenta sta trdo-vratno zrla v kozarce in si nista upala dvigniti oči. Ob durih je slonela natararica in majala z glavo.

Kmalu nato je bila soba pri „Belem Golobčku“ prazna. Literarna miza je samevala v kotu, a skozi še vedno odprta okna je silil vlažen zrak, ki je nosil sabo vonj po gnilobi in sredmestni plesnobi. Ugasla svetilka se je leno zibala ob stropu.

VII.

Počasi se je danilo tistega dne. Težki, sivi oblaki so pluli pod nebom in viseli so globoko doli na obronke hribov, ki obkrožajo mesto v velikem kolobarju. Pod njimi pa je bilo tiho, mrtvaško tiho, zašumeti si ni upala niti bilka,

oglasiti se ni upal list na drevesu. Neslišno so smakale ptice po grmovju, oprezno, plašno so se preletavale.

In tiho, komaj slišno je začel naletati dež. Poznal se ni še drugje nego na belem tlaku, kjer je začelo polzeti pod nogami.

Sinoči so pokopali Krčona. Skromen je bil njegov pogreb, pogreb beračev.

Na svežem grobu je danes v somraku stal človek. Sklonjen je bil navzdol na gomilo in naslantjal se je na palico. Njegovo telo je podhrtevalo kakor listje v pozni jeseni. In ko je začel padati dež, ga ni čutil, ni se brigal zanj.

Ko se je zdanilo, se je sklonil kvišku in preplašeno ozrl okoli sebe. Potegnil je ovratnik više, pobral grudo prsti, ki je ležala ob robu groba ter jo položil na vrh.

„Sedaj si se maščeval nad njim, ki ti je naložil na ramena breme tega življenja,“ je mrmral med zobmi.

In okrenil se je in odšel s pokopališča.

Bil je Golob.

Počasi je zavil po cesti, ki je držala iz mesta in izginil je po njej dalje in nihče ga ni videl več . . .

Zvečer je sedel Grom sam pri „literarni mizi.“

„Hudiča, zdaj še Porente in Žigona več ne bo. Kaj mi preostaja? Tako gremo drug za drugim in kmalu ne bo več lahkoživcev na svetu. Ostali bodo pametni in trezni in delavni možje in mi jim ne bomo delali sramote!“

O POLNOČI.

Utva.

Ko bije ura polnoči
iz temnih lin,
duhov kopica brž zbeži
spet s površin.

Med križi, spomeniki tam
pokoj je spet,
le vetrec ziblje, tih in sam,
nagrobni cvet.

Na grobu moje sreče pa
pokoja ni,
o zori ne in ne črez dan
in ne o polnoči.

Ljubezni plava lik krasan
pred dušo mi,
srce mi bolno noč in dan
po nji kopni.

In noč in dan solzâ nebroj
žrtvujem ji,
a največ, ko je svet pokoj —
o polnoči.

SPOMINI NA PREŠERNA.

Spisal Fr. Govékar.

V kratkem dobi središče slovenskega naroda, naša Ljubljana veličasten, v celoti in posameznostih krasen spomenik največjega slovenskega poeta — dr. Frana Prešerna. Kipar poda s tem svojim delom najzrelejši sad svoje muze, kip umetniške harmonije in estetske lepote. Pesnik čvrst, moško vitek, glava idealizovana, obličje polno duha in sanjarske miline . . . Nad njim prelestno diven genij, pod njim oziroma okoli podstavka pa dva velika reliefa klasične plastike in finoče . . .

Ideal je vedno najlepši, in Prešeren je ideal vsemu narodu. Zato se je moral tudi mojster kipar truditi, da ustvari s svojim dletom vzorno podobo poeta ter jo obda z okrasujočimi dodatki, ki estetsko lepi vtis le množé in krepé. Mlade Slovenke in mladi Slovenci naj bi imeli v Prešernovem kipu ozarjen ideal slovenskega poeta, ki ni le pel lepo in nedosežno, nego je bil tudi sam lep, nedosežen, vzornik po duhu, srcu in telesu!

Sedaj pa so izšli „Spomini na Prešerna“*, ki jih je spisala Prešernova hči. Pravzaprav pa je avtorica te velezanimive knjige Prešernova žena, mati njegovih treh otrok. Hči Ernestina je namreč samo zabeležila, kar ji je pripovedovala mati Ana. Pač je dodala tudi nekaj iz lastnih otročjih spominov ter pristavila več svojih refleksij, ki pa so sad njenih kasnejših življenjskih opazovanj.

Memoárne literature Slovenci nimamo nobene. Možje in žene največjih izkušenj, najznamenitejših znanstev, priče najvažnejših dogodkov v politični in kulturni zgodovini našega naroda legajo v grob ter jemljejo seboj vse. Marsikaj bi nam bilo jasnejše, mnogokaj bi Slovenci cenili višje in vsaj pravičnejše, ako bi nam bili taki možje ali take žene ostavile svoje memoáre. Drugi narodi, n. pr. Francozi, Nemci, so na podlagi zasebnih zapiskov znamenito popolnili svojo zgodovino, razsvetlili najglobljo temo v raznih dobah svoje kulture, literature in politike ter pojasnili mnogo nerazumljivih točk v življenju svojih prvakov. Napoleon nam je prenehal biti človeški čudež, ko smo prečitali memoare raznih njegovih

generalov, uradnikov in dvornih dam, Goetheja poznamo do dna njegove velike duše šele odtlej, ko so se izdala njegova ogromnoštevilna pisma, in svojega Bismarcka umevajo prav ceniti Nemci šele sedaj, ko so izšli spomini njegovih najintimnejših znancev in „prijateljev, i. t. d.

Zdi se mi, da bodo spoznali Slovenci človeka Prešerna tudi šele iz teh „spominov“. Poetova hči je prijela svojega očeta v ljubezni in spoštovanju za roko, odgrnila romantični zastor, ki je prikrival doslej njegovo sliko ter ga prva predstavila rojakom v vsej njegovi goli človečnosti.

Ernestina Jelovškova je brezobzirno objektivna, docela treznomisleča predstavljalka; osvobodila se je že davno vseh iluzij in sanjarij ter razkazuje smelo, brez bojazni in pruderije najintimnejše koticke Prešernovega življenja. To je mogla storiti le v zavesti, da Slovenci svojega poeta cenijo po njegovih delih tako visoko ter ga spoštujejo zaradi njegovih poezij toli neomajno, da jim ljubezni in spoštovanja ne more vzeti niti najbolj zopern detajl iz nage realnosti pesnikovega prežalostnega življenja.

Ernestina Jelovškova dovoljuje rojakom globok in jasen pogled za kulise. Presenečen, celo nemilo dirnjen bo marsikdo, ko prečita te njene „Spomine“, romantične duše bodo morda ranjene in fantasti užaljeni, ko bodo spoznali, da je tudi veliki poet mogel reči o sebi: „*Homó sum, nil humani a me alienum puto.*“

S tem je razrušena romantično idealizovana podoba, kakoršno so jo poizkušali nekateri umetno narediti o Prešernu (n. pr. Tomo Zupan v „Ljubljanskem Zvonu“), a hkratu se je pojavila pred našimi očmi nova — resnična. In ker nismo niti romantiki niti idealisti, nam ni prav nič žal napačne, načičkane figurine Prešernove, saj nam je cel človek, kakor sta ga naslikali Ana in Ernestina Jelovškova, poet Prešern v domači suknji, brez poze in afekcije mnogo ljubši, dražji!

Zunanost Prešerna nam je naslikala hči Ernestina takole: „*Obraz mu je bil zdravo rudeč, podolgast in nekoliko od solnca zagorel . . . čelo belo in ne previsoko . . . bujnih, svetlih, temnorujavih, skoraj črnih, zelo dolgih las . . . oči, sive in bolj majhne, je imel le napol od-*

* Ernestina Jelovšek. Ljubljana 1903. Založil Lav. Schwentner. Cena 2 K 20 h.

PUVIS DE CHAVANNES: ODMOR.

prte ... njegov pogled resen, skoraj oster, moten ... obrvi svetle in košate ... nos podolgast in nekoliko zakrivljen ... usta majhna, ustnice fine, gorenja je molela nekoliko preko spodnje ... brada mehka in plitva s plitvo jamico ... Hodil ni nikdar pokonci, ampak je bil navadno nekoliko upognjen ... Eno nogo je vlekel nekoliko za seboj ... Imel je majhne roke in noge ... S 30. letom se je začel rediti in v 40. je bil že predebel ...

Idealno lep mož — „Adonis“, „Apolon“ — torej Prešeren ni bil! Majhne oči motnega pogleda, — sklonjena hoja, — noga, ki jo je „vlekel za seboj“ in končno debelost ga niso delale pač niti poprečno lepega.

In Prešernov značaj?

Ernestina ga opisuje: „Predvsem mu je manjkalo potrebne energije, da bi se resno lotil stvari ... Moj oče je bil blag in požrtvovalen, toda naglo mu je upadlo srce ... Prešeren je bil že od narave ponosen in rad neodvisen,“ zato se ni hotel nikdar oženiti, dasi je imel troje otrok! „Bil je sangvinik, kakor pravi poet; izgubil pa je tudi prav lahko pogum ... Najmanjša stvarica, ki se ni iztekla po njegovi volji, ga je pripravila ob ves pogum, da je obupal nad vsem ... Prešeren je bil samozavesten. Nad vse je ljubil neodvisnost ter jo tudi želel svoji domovini ... Prešeren je bil nesebičen in z malim zadovoljen ... Bil je onega starinskega (konservativnega?) ponosa, ki se dobro počuti celó na razvalinah svoje domovine ... Njegova nezaupnost do ženstva je bila naravnost obžalovanja vredna; zaupal ni nobenemu. Zaničeval je vse ženstvo kar od kraja ...“ Vendar je deklicam rad dvoril; seveda so bile potem prepričane, da je vanje zaljubljen ... Ljubici „je bil vedno in na vsak način mož beseda ...“ A zaupal ji ni prav nič. Vedno iznova „se mu je rodil oni zli in nesrečni dvom o ženskem poštenju“ ... Tako se mu je včasih za hip celo dvignil dvom, ali je res oče otrok svoje Ane ... Bil je črnogled pesimist, ki ni zaupal nikomur ter celo svojemu najboljšemu prijatelju, Andr. Smoletu ni maral predstaviti svoje ljubice. Ali se je bal tega Donjuana? Ali pa se je pred prijatelji svojega dekleta — ženiral? — Toda „bil je ljubosumne narave. Zato je prišlo med zaljubljencema često do burnih prizorov! ...“ Bil je poštenjak, ki ni nikdar prelomil besede. „Če je rekel: da, je držalo kot pribito; če je dejal ne, ga tudi nihče ni pregovoril ...“ Kadar je bila Ana „v blagoslovljenem stanu, je skrbno pazil na to, da ni nikdar šla mimo berača, ne da bi mu kaj darovala. Zato ji je dal vedno nekaj novcev

s seboj in некоč je pripomnil: „Taki otroci so dobrega srca in tudi svojih staršev ne pozabijo in ne zapuste nikdar“ ... Ko ga je ponoči prosila miloščine lačna vlačuga, ji je podaril — zadnjo dvajsetico ... „Če je imel dve suknji ali dva para črevljev in je srečal reveža, precej ga je oblekel in obul ...“ Ko mu je moral Kastelic po naročilu dr. Chrobatha pobrati ves denar, da plača njegove dolgove je dejal Prešeren: „Najprej za moje otroke!“ — Kot advokat bi si bil lahko prislužil mnogo več, ko bi bil sprejel vsako tožbo, toda odklanjal je vse, kar mu je dišalo po nereelnosti, po krivici. Zato je umrl revež — brez najmanjšega imetka.

Prešeren torej ni bil nikak svetniški, fantastičen „vzor moža“, pač pa plemenit in blag, a mehak poštenjak, duhovit poet z vsemi človeškimi slabostmi ... Hči ni prikrila nobenih teh slabosti, pač pa je izkušala obenem z argumenti pojasniti in opravičiti vsako ... Prešeren je ljubil le Primičevo Julijo, ko pa je izgubil vero vanjo, se je oklenil z vsem srcem Ane Jelovškove. Prej in poslej ni imel z ženstvom „nikakega znanja, ki bi lahko imelo resnih posledic.“ Bil je značajan, zvest in moralen ljubimec.

Ta ljubezen je bila sicer za Prešerna največje blaženstvo, ki ga je imel na zemlji, a obenem vendar njegova usodna — nesreča. To razmerje je namreč vzelo poeta muzi za vselej in navezalo človeka na lepo žensko, „ki ga ni nikdar umela, nikdar poznala njegove vrednosti in ki ni vedela, koga ima.“ Ana je bila sicer inteligentna, a neubogljiva, nepremišljena, trmasta, vročekrvna, strastna in lahkomiselná, dà, večkrat celó brutalno razžaljiva in trpka: Prešernov „Süsses Mädel“ je bil včasih prav odurnega vedenja in govorjenja, poet pa poleg nje često velik trpin! — Pisateljica je posvetila večji del svoje knjige slikanju tega razmerja ter je nanizala dolgo vrsto anekdot in dialogov, ki oznanjujejo čustva Prešerna in Jelovškove Ane. Končno pa izjavlja hči o lastni materi:

„Ali pa je Prešerna ljubila tudi moja mati z vso globoko, iskreno ljubeznijo, katere je sploh zmožno žensko srce? Jaz pravim: ne ...! In zakaj ne verjamem, da bi bila moja mati očeta res ljubila? — Ker ga je pozabila prenaglo!“

In ker je Prešeren videl, da ga z Ano ne bodo nikdar zvezale duševne in srčne vezi ne- ločljivo, ker je izgubil vero tudi vanjo, se ni oženil ž njo ...

Pisateljica „spominov“ pa se bavi obširno tudi z družabnimi razmerami v Ljubljani in s

splošnim kulturnopolitičnim položajem v slovenski domovini za Prešernove dobe.

Prešeren, Čop in Smole so bili takrat osamljeni zastopniki napredne smeri, katero je pobijala ne le nemškutarska, nego tudi slovenska konservativna stranka z dr. Jan. Bleiweisom na čelu.

Ernestina pojasnjuje razmerje očeta do Kastelica, Korytka, Bleiweisa, Vraza in Dagarina ter je pri tem s pogumno roko potegnila z obraza lažnjivo krinko temu in onemu. Sklicuje se na Prešernova dejanja in besede, je dokazala, da je bil njen oče prvoboritelj za slovenski jezik, za nje-

govo individualnost, pa za svobodo in pravico proti temni reakciji in terorizmu.

In tako stoji danes pred nami človek Prešeren osvetljen od vseh strani. Njegovo življenje nam je sedaj jasnejše, marsikaj o njem umljujejše. Kakor mozaik je sestavljena nova Prešernova podoba iz neštevilnih koscev, svetlih in temnih, majhnih, neznatnih in velikih: skupni vtis pa nam dela — če možno — njegove poezije še dražje in milše, saj vidimo, da je bil Prešeren slovenski genij v vsem, kar je storil in — opustil.

Zato hvala Ernestini Jelovškovi!

GORJANČEVA MARIJANICA.

Spisal Fran Govékar.

(Konec.)

VII.

Noč se je nagibala že k jutru, ko so se krohotaje, vrišče in kričaje zaletavali pijani svatje po Gorjančevem dvorišču ter lezli v svisli, nabite s svežeposušeno dehtečo klajo. Polegli so po senu drug poleg drugega in zaspali trdo kakor omedleli.

Ženske so dobile svoja ležišča v hiši.

Tiho je bilo po vasi, le mrzel, oster jesenski veter je lopotal z oknicami na hlevih, bujno naraščal, bril preko streh in se izgubljal po barju. Na nebesu je migljalo na miljone zvezdic, ki so se videle v ostrem zraku svetle, kakor brušeni dragulji, s stolpa kapelice vaškega pokopališča se je razjeknil včasih zategel vzkrík skovirjev in dolí iz grajščinskega gozda je prihajalo hripavo lajanje lisice.

Pred duri Marijanične sobice se je takrat bos pritihotapil Benko. Bil je pijan, vino mu je vrelo po žilah, da ni občutil mraza, ki je silil v vežo skozi priprta vrata. Omahovaje se je oprijemal podbojev, praskaje s prsti iskal kljuke in šepetal:

„Marijanica . . . odpri . . . jaz sem! — Odpri, da se še sama kaj pomeniva! — Saj sem tvoj mož — odpri, za vruga, slišiš . . . odpri, sicer utarem vrata!“

V sobi je zašumelo . . . zaškripala je postelja — a Marijanica se ni oglasila.

Benko pa je visel ob durih, trkal in klical. Iz sobe na drugi strani veže se je čulo hrkajoče

sopenje trdnospečih, omamljenih žensk, — iz izbe v podstrešnem nazidku pa je prihajalo suho, piškajoče kašljanje Gorjančevo.

„Kaj nisi moja žena?! — Odpri, neumnica! Slišiš, sakra . . . če ne . . . če ne . . . jaz te že jutri pretepem, Marijana! — Primojduši, da te pretepem! — Kaj misliš, da te ne smem? — Tvoj mož sem in pokorščino si mi obljubila danes pred oltarjem! — Kar lepo ubogaj pa odpri izlepa . . .“

In trkal je, prošil, grozil, klet, — Marijanica pa mu ni odprla, niti se mu oglasila . . .

Benku pa so se začele misli motoviliti, vino ga je tiščalo k tlom, truden je bil in spanec mu je legel na oči. Sedel je na prag Marijanične sobe, se naslonil na vrata, dremaje godrnjal in zaspal. In telo mu je omahnilo nazaj in zleknil se je po tleh ter izgubil zavest.

Tedaj se je nenadoma razlegnil preko vasi zaporedoma krik:

„Gori! Gori!“

Iznad kamnoloma je prihajal ta strašni glas: — bil je Tonetov.

In hipoma je stekla s skal temna senca nizdol proti Gorjančevi hiši — Tone je upil na pomoč — iz hiš so pritekli bosí in jedva napol oblečeni kmetje na cesto ter kričali:

„Gori! Gori!“

Iz Gorjančevih svisli se je valil tenek dim, izza podstrešja je švignil včasih plamenček, lo-meče prasketanje se je čulo od nekod . . .

Gorjančevo seno se je unelo!"

Tone je odprl vrata senjaka in iz njega je bruhnil gost, dušič oblak dima. In iz tega dima pa se je slišalo zadehlo ječanje.

„Moj Bog, tu so ljudje!"

Bliskoma je planilo v dim nekaj kmetov s Tonetom ter privleklo šestorico omedlelih svatov. Hropeli so, jecljali in ječali ter ležali nepremično. Odnegli so jih na sosedov vrt ter jih polivali z vodo . . .

Bliskoma je bila streha v plamenu, na slemenju se je odprla široka vrzel in iz nje je švigal visoko proti nebu silen, rdečežolt zubelj. Goreča slama in plameneče seno sta letela po zraku, hipoma se je vnela tudi streha hiše, hleva in skednja, plamen je švigal skokoma od poslopja do poslopja, da je v trenutku gorelo petero stavb.

Nastal je silen vik in krik. Napol gole kmetice so begale vriščé s svojimi otroci, ki so jokali na ves glas, moški so kričali, iz hlevov pa je bučalo grozno, tuljenju slično mukanje in rezgetanje.

Bilo je svetlo kakor sredi dneva in vročina je naraščala. Od vseh strani so vreli ljudje, troje orožnikov z nasajenimi bodali je odganjalo starce in otroke ter izkušalo napraviti red pri gašenju. Ob vseh vaških vodnjakih so stali kmetje ter hlastno dvigali iz njih vodo, ki so jo odnašala dekleta v škafih h gorečim poslopjem. In kmetje so metali vodo v ogenj, nekateri so namakali rjuhe, plezali po strehah in razgrinjali mokre cunje in odeje po slamnatih slemenih. Od vseh strani se je čulo žvenketanje sekir, grmenje padajočih tramov in desk, plahutanje plamena, cvrčanje in prasketanje. Zagaten smrad vlažne, smodeče se krme in slame je polnil zrak, po katerem se je gostil črn, v žaru plamenov izpreminjasto se svetlikajoč dim, dvigajoč se v kompaktnih oblakih kakor iz dimnika velikih tovarnen. Nad vasjo se je širil krvavorudeč žar, krasen in strašen hkratu . . .

Iz stolpa se je oglasil zvon, za njim — drugi, — tretji, pojemaje in vzdihovaje, iznova glasno bučeč, pa zopet onemajoč. In zaihteli so obenem vsi štirje zvonovi neskladno, dušo pretresajoč, grozo budeč in kri ledeneč . . . ihteli so kakor bolni, v silni bolesti ječeči otroci, dušiči se ob lastnem plaču . . .

Od vseh strani se je tedaj odzvalo zvonjenje . . . po malih podružničnih stolpkah so zabrneli drobni, šibki glaski zvončkov, kakor bi cvilili v strašnem trepetu.

V celih trumah so tekli ljudje na pomoč, reševati in gasiti.

A rešiti ni bilo možno Gorjančevine. Kakor ogromna baklja je stalo vse njegovo posestvo v enem samem plamenu, dvigajočem se v velikanško višino proti razžarjenemu nebu. S senom nabite svisli, polni skedenj, zvrhoma nasuta žitnica, hlev, svinjak, drvarnica in hiša so goreli in rešiti jih ni mogel nihče.

Vaščani so splezali na sosednje strehe ter polivali, dušili ogorke in goreče glavnje, delali preseke, vlačili živino na prosto in znašali pohištvo na vrtove.

Tam pod kamnolomom pa je ležal na slamnaku Gorjanec. Izpod goreče strehe ga je rešil iz postelje kamnosek Tone. Starec je drgetal v mrzlem jesenskem jutru od groze in mraza. Napoloblečen se je zavijal v svoj kožuh, ki mu ga je rešila Marijanica, trepetal kakor mrzliččen, ječal in tiho jokal, zakrivajoč si obraz, da bi ga ne videla hči, ki je stala poleg njega in gledala, kako samogoltno požirajo plameni ves očetov imetek. V požarnem svitu je stala poleg sključenega očeta mrtvaškoblede, trepetajočih usten, krvavo objokanih oči, strta, uničena.

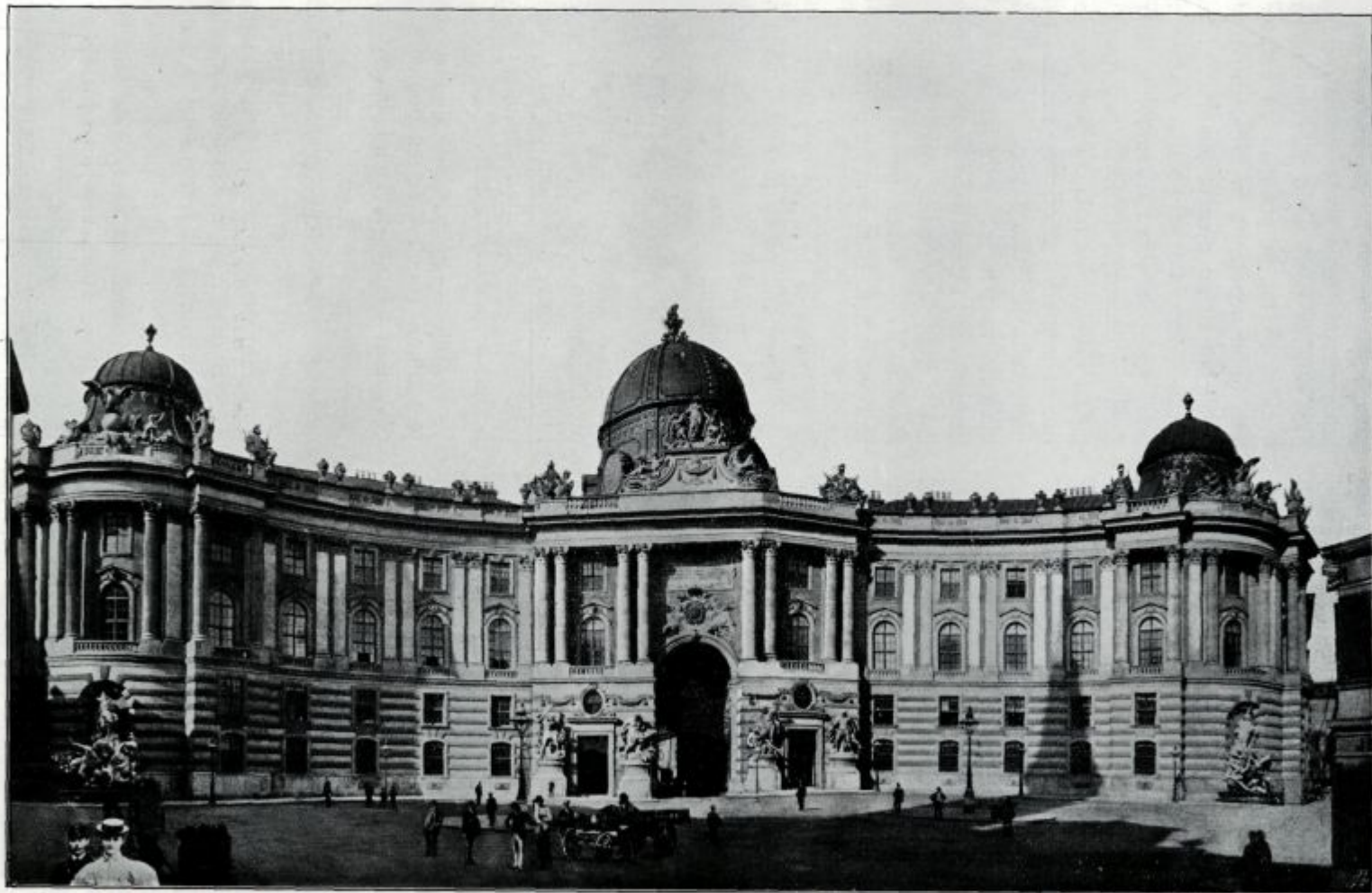
VIII.

Hipoma, z vzkrikom se je zbudil Tone iz težke omedlevice. Ozrl se je in videl, da leži v svoji samotni sobici na postelji.

Tedaj pa ga je zbolela roka in zaječal je od silne bolečine. In spomnil se je, da je nocoj pogorela do tal Gorjančeva hiša z vsemi gospodarskimi poslopji in vsemi pridelki, — domislil se je groznega krika po vasi, prebujene iz najglobjega spanja, — bežočih, od groze bledih mater z dojenčki na razgaljenih prsih, — pretresljivega joka od mraza in strahu trepetajočih otrok, — obupno gasečih, od navora premočenih in od dima začrnelih kmetov, — strašnega plamena, ki se je kakor goreče morje razlival nevzdržno naokoli ter požiral poslopje za poslopjem . . .

Spomnil se je, kako je vdrl v Gorjančevo hišo, padel nad pijanim Benkom, ležečim v veži na tleh. Zakričal mu je: „Bežite, gori!" in hitel v sobo, kjer je dišalo še po vinu, po pečenju in uvelih rožah in kjer so spale vrstoma na postlanih tleh Marijanične družice in žene svatov.

„Bežite, gori!" jita je zaklical ter bežal v podstrežje, kjer je našel Gorjanca, sedečega na svoji postelji, z blaznim strahom zročega tja v okno, skozi katero je prihajal strašni žar plamena. Prepadeno, kakor mrtvaško upalo je bilo

DUNAJ: DVOR.

Gorjančevo lice . . . iz oči mu je gledala groza . . . ustnice so mu trepetale, a govoriti niso mogle.

Prijel ga je za roko. Bila je ledena in tresla se je kakor v silni mrzlici.

„Bežite, Gorjanec!“

Starec se je dvignil, a noge so mu klonile in omahnil je brezmočen nazaj na postelj. Tedaj ga je prijel pod pazduho ter ga napol noseč vodil po stopnjicah navzdol . . .

In kaj bi bilo potem? Hitel je v hlev, odvezoval živino od jasli, se boril z mlado kobilico, ki je v grozi bila okoli sebe in rezgetala, ne da bi hotela na dvorišče, kamor je letela od vseh strani goreča slama.

In potem? — Potem ne ve ničesar več . . . Kaj se je zgodilo?

Nad njim se je sklonil obraz.

„Ali budite?“

„Kaj se je zgodilo? — Kdo ste?“

Tone se je sklonil pokonci, a ječaje padel na postelj. Zbolela ga je roka, v glavi se mu je stemnilo in ves život se mu je zdel, kakor zlomljen in strt.

„Podrlo vas je padajoče bruno in vam zlomilo desnico.“

Tone je pogledal neznanca — spoznal je orožnika.

„Ko boste mogli vstati, odpeljeva se v Ljubljano.“

„V Ljubljano? Čemu?“

„Obdolženi ste, da ste zažgali.“

Tone se je dvignil hipoma in v silni bolesti zaječal:

„Jaz — jaz — požigalec? Moj Bog, kdo me dolži tega? — Nedolžen sem popolnoma.“

„Benko in Gorjanec sumita vas. Zaradi Marijanice!“

Tone je omahnil nazaj, solze so mu hipoma stopile v oči, globoko je vzdihnil, a molčal.

Orožnik pa se je dvignil s stola poleg postelje ter mu ponudil kozarec. „Pijte!“ In Tone je pil hlastno. Molčala sta nato.

Skozi okno so polagoma prodirali medli žarki jesenskega jutra. Gosta megla se je vlačila na cesti in okna so bila kakor zasuta s sivo moko. Tiho je bilo zunaj, kakor izmrto.

„Vzeli so mi Marijanico . . . vzeli srečo mojega življenja . . . sedaj mi hočejo vzeti še čast!“

Tako je razmišljal Tone in neznanska žalost mu je zagrnila dušo . . . Mrak — mrak vsepovsod! Nikjer veselega, upapolnega solnčnega žarka, nikjer koščka ljubezni in prijateljstva! Sam, tako sam sredi ljudi, ki poznajo zanj le grd sum, zaničevanje in sovraštvo!

In začel je govoriti, da si olajša boleost, — govoril je pretrgano, a pošteno in odkrito, kakoršno je bilo vse njegovo življenje.

„Rad sem imel Marijanico, kakor nikdar nobene duše na svetu in tudi ona me je imela rada, kakor ne bo nikdar nikogar več! — Samo hip je trajala moja sreča, potem sem jo izgubil, dasi sem se boril zanjo s krvavečim srcem. Sinoči pa so mi jo pokopali za večno . . . In ker sem ljubil nepopisno to svojo mrtvo srečo, sem hotel biti še pri njenem pokopu . . . Kako naj bi zdržal doma, ko se polaga v grob moje najdražje? — Šel sem na kamnolom, kjer sem preživel najblaženejši trenotek svojega življenja ter gledal tja, kjer so polagali mojo ljubezen v zemljo. In pogrebci so ob tem vriskali, peli, plesali, harmonika je igrala veselo, smeh in krohot sta bučala v noč, le jaz — le jaz sem se jokal nad kamnolomom! Jokal sem se, ko me ni videl nihče kakor Bog, ki ve edini, kako pošteno sem ljubil Marijanico! — Takrat pa se je zakadilo iz Gorjančevih svisli, hitel sem na pomoč . . . vse drugo veste!“

Obrnil se je v zid in zaihtel . . .

Popoldne pa so prenesli Toneta na kmetski koleselj, prisedel je orožnik in odpeljala sta se proti Ljubljani.

Tone se je ozrl na Dolgo vas. Tam pod hribom se je dvigal še vedno rahel, belkast dim . . . in tikoma so se belile skale kamnoloma. Med njimi so stale vitke bukve in jelke velih, rumenih listov, nad njimi pa so se košatile smereke s svojimi širokimi, bujnogostimi vejami, šibečimi se pod lastno težo.

„Tam . . . tam je bila moja . . . vsa moja!“ je vzdihnil Tone . . . še en pogled iz zasolzenih oči . . . in voz se je okrenil na ovinku . . .

IX.

Štiri mesece nato je dobila Marijanica sina. Bilo je lepo, čvrsto dete zlatorumenih lascev in črnih oči, ki so smehljale ves dan.

Sneg je padal neprestano in teška, gosta megla je ležala na naravi cele tedne. Kakor izmrta se je zdela vas Kot. Malokdaj se je kdo prerival po cesti, pogrezajoč se do pasu v mehki sneg. Kmetje so si napravili gazi med svojimi hišami in gospodarskimi poslopji, sicer se niso genili nikamor. Od vseh strani se je čulo razbijanje, sekanje in žaganje: na zimo se Kot vselej izpremeni v eno samo tovarno za zaboje in škattlje, ki jih na spomlad Kočani odvažajo v me-

sto, odkoder jih odpelje vlak na daljni sever, v Hamburg . . .

Dolgočasno življenje je imela Marijanica v tej vasi pod Krimom in osamelo se je čutila popolnoma. Par tednov po onem požaru ji je umrl oče in poslej je bila zapuščena med tujimi ljudmi. Kakor bi pihnil je ugasnila Benkova ljubezen, ko se je zavedel, da je uničil požar njegovi ženi malone ves imetek ter je ostalo le zemljišče, ki ga je imel dovolj sam in ki se ne da izlahka spraviti v denar. Osoren je bil, molčeč, izogibal se je Marijanice ter se vozil v Dolgo vas in Ljubljano, samo da ni bil doma. Nikdar ni videl na Marijaničnem obrazu prijaznega smehljaja, nikdar ga ni pogledala ljubeznivo kakor njegova žena, nikdar mu ni dovolila trenutka, ko bi bila lahko sama. In čutil je, da ga žena sovraži, in smešen se je zdel sam sebi. Nakopal si je na glavo ženo, ki mu ni donesla v zakon niti bogastva, niti ljubezni, pač pa sramoto in otroka drugega očeta. Pekla in grizla ga je zavest, da se je varal v svoji špekulaciji. Marijanična zunanost ga je dražila in jezila, da se je znašal nad svojimi posli in otroci brutalno, surovo. Posedal je po gostilnah in pil, dušil svoj gnjev in iskal utehe v vinu.

In zopet je sedel pri Štembalu za mizo v kotu poleg peči in gledal mrko v kozarec.

„Pa si nekam slabe volje, Benko, odkar si se odkrižal vdovstva!“ ga je nagovoril gostilničar in se primaknil k njemu k peči. „Mlado ženko imaš, najlepšo v vsej fari . . .“

„Ne govori neumnosti!“ se je otrsnil Benko. „Dobro veš, kako sem jo skupil.“

„Sam si vedel, kaj vzameš! Zakaj je nisi pustil kamnoseku?“

„Temu požigalcu? Za lumpa je ječa, ne pa žena!“

„Ne vem, če ne boš — ti sedel! Preiskava se je obrnila Tonetu na korist in dognalo se je, da so bržčas zažgali seno pijani svatje s svojimi čiki! — Ti in Gorjanec sta obdolžila Toneta pokrivem in če te Tone toži — Gorjanca ne more več! — boš kaznovan!“

Kakor bi bil okamenel, je sedel Benko in strmел v Štembala. Kri mu je hušknila v glavo in zaklel je robato.

„Še to! Še to! Prokleta, kaj sem si nakopal na glavo s to babo! Samo škodo — samo sramoto — same skrbi!“

Tisti večer je dospel domov pijan in besen. Iskal je prepira s svojo ženo, ki jo je smatral krivo vsega. In takrat sta postala surova oba in odprl se jima je vrec, že dolge, mučne mesece zadrževan, umazana mlakuža, jedka in smrdljiva.

Izpraznila sta ves svoj zatajevani gnjev, razlila vse svoje sovraštvo in zaničevanje ter z besno naslodo iskala novih očitaj, podtikaj in zavijanj, da sta se ranjala in žalila bolj in bolj. Vse je privrelo na dan, kar je ležalo dotlej na dnu srca grdega, hudobnega. In naslajala sta se ob vsaki novi bridkosti, ki sta jo zadajala drug drugemu in uživala, ko sta videla, da v surovosti nadkri-ljujeta drug drugega.

„Beračica si, in ponižna, hvaležna bodi, ako ti dam neslanega soka! Lena vlačuga, ki si mi prinesla v zakon le tega pankrta!“

Marijanica je vztrepetala — udarec je bil prehud. Toda hipoma se je vzravnala in kakor mačka je planila nad Benka, ga udarila za uho, da se je opotekel ter kričala:

„Ti stara svinja, ti grbasti osel, zadnji hlapec mi je ljubši od tebe!“

Tedaj je pala tudi Benkova pest na Marijanina pleča, njeni prsti so mu pulili lase, njeni nohtovi so mu orali po obrazu, on pa jo je bil besno, brezobzirno. A Marijanica je bila urna in prožna kakor veverica in umikala se je spretno njegovim udarcem, hkratu pa ga je opraskala vsega.

Benkovi otroci pa so upili prestrašeni, glasno jokali, Marijanin dojenček v zibelki je vokal, cvilil in kričal, hlapci in dekle pa so se muzaje in ro-gaje razbegnili k sosedom, ki so stali med svojimi vrati ter poslušali vik in psovanje v Benkovi hiši . . .

Drugo jutro je ždela Marijanica z obvezano glavo v svoji hiši, Benko pa se je odpeljal že na vse zgodaj.

Tako se je začelo in tako se je ponavljalo. Skoraj vsak dan iznova prepir, žalitve, psovanje in pretep. In vedno zopet je morala čuti Marijanica besede:

„Vlačuga! — Beračica! — Pankrt!“

Nikogar pa ni bilo, ki bi se zavzel za Marijanico . . . zapuščena je morala živeti v tem peklu in prenašati vse bridkosti ponesrečenega zakona. Najhujše pa je bilo očitno roganje sosedov, posmehovanje poslov in sovražno izogibanje Benkovih otrok. Nihče ni bil z njo prijazen, nihče ni imel sočutja in nikogar ni bilo, ki bi mu mogla zaupati se, olajšati si s pripovedovanjem in s tožbami svoje srce! Vsem je bila pritepenka, vsiljenka, ki so ji nekdanjo njeno ošabnost povračali sedaj, ko je bila ubožala, očitno in hudobno. In Marijanica je preplakala cele noči, podnevi pa se je vlačila strta, zlomljena . . .

Jokala je ob spominih na svojega pokojnega očeta, ki jo je ljubil nad vse ter se ponašal z

njo kot s svojim najlepšim, najdražjim biserom. Kakor princesinja je živela, brez skrbi, brez bolesti, brez žalitev, obdana od dekel in hlapcev, ki so ji služili pozorno in vdano ter ji bili hvaležni, ako jih je prijazno pogledala! In oče jo je nosil na svojih rokah, ji čital iz oči najmanjšo željo, da se je oblačila v svilo, baržun in čipke ter živela v razkošju! Prvo, najčislanejše, od najlepših in najboljših fantov ljubljeno in strastno poželeno dekle v vsej fari je bila . . . danes, sedaj pa zro na njo s pomilovanjem in roganjem. Obsojajo, grde, psujejo in zaničujejo jo, pa privoščijo ji, da je pala tako globoko . . .

In vedno bolj se je utrjevalo prepričanje, da je vse njene bede in sramote kriv ta — otrok, ta sad greha, ki ga je proklela, še ko ga je nosila pod svojim srcem. Otrok, otrok! — če bi njega ne bilo — vse, vse bi bilo drugače! Otrok jo je pahnil v mlakužo tega sramotnega zakona, v pest ostudnega, surovega moža, v to peklo obupa in krvavih solz! Nikdar ni marala tega otroka. Kakor morilec njene sreče, časti in lepote se je vrnil v njeno usodo, pahnil jo z viška blaženosti v to brezupno siročino brez izhoda in rešitve!

Zato ga je že sovražila, predno je bil zadel po sobi prvi njegov plač! Sovražila ga je, gnusil se ji je od dne do dne bolj; nikakega sočutja ni imela, kadar je vokal in se zvijal v krčevitem ihtenju, mrko je zrla na otroka, ako se je smehljaj in zadovoljno raztezal svoje nežne, kakor mehka, bujna vrtnica rožaste ude. Nikdar ga ni poljubila . . . nikdar mu zapela pesmice uspavanke . . . njeno srce in njena usta so bila zaprta in mrzla . . .

Zavedala se je, da ne ravna prav, a bila je nesrečna tembolj, ker ni mogla drugače! — O, če bi ta otrok ne bil njegov . . . če bi ji ne bil storil toliko bridkosti in nečasti, toliko nesreče in reve, ljubila bi ga gorko ter mu bila najboljša mati!

Tako pa si je želela, da bi tega otroka ne bilo nikdar! In zahotelo si je, da bi vsaj sedaj umrl, potem bi bila vendar svobodnejša, mirnejša, potem bi ji vsaj ne bil vedno pred očmi kot dokaz njenega sramotnega padca in vzrok njene strašne usode! S smrtjo otroka bi se končala njena preteklost, tako pa bo rasla in se dvigala vedno večja, vedno očitnejša!

In ponoči je dvigala glavo ter poslušala, ali dete ni nehalo dihati, nagibala se je preko zibeli ter iskala na nežnem obrazku sledov boleznih — konca . . . A otrok je bil zdrav, vesel in živahen . . . njegove črne oči so sijale prijazno . . . njegove debele ročice so se stegale za njo — svojo mamico . . .

Tako so minevali meseci . . . Zima se je umikala . . . sneg je kopnel, deževalo je cele tedne in ceste so se pogrezale v blato. Na barju, ki se je izpremenilo v jezero, so gledale iz črne vode že same strehe in ubogo ljudstvo si je na plavih in čolnih reševalo jedva nago življenje. S Krima so drli hudourniki, lžica je odnašala mostove, ruvala drevesa, zasipala s prodrom njive in travnike . . .

Potem pa se je zjasnilo . . . hipoma so upale vode . . . zazelenelo je prvo brstje in na prisojni skali nad Kotom je vzcvela črešnja . . . Pomlad!

In takrat se je neke noči vrnil Benko zopet iz mesta. Bil je na sodišču. Tožil ga je kamnosek Tone, ko je dokazal, da mu je storil Benko največjo krivico, ker ga je obdolžil požiga ter ga spravil nedolžnega v večmesečno ječo. In pri obravnavi se je hkratu razkrilo, da je bil res Benko napojil in najel dolgovaške fante, ki so napali in pobili Toneta pod Marijaničnim oknom.

Benko je bil obsojen v zapor in plačati je moral Tonetu še odškodnino za izgubljeni zaslužek.

Kakor divja bestija je zategadelj Benko napal svojo ženo, saj je zaradi nje stal sedaj osramočen in globoko ponižan pred vso faro. Bil je ostuden prizor, ko je lovil besnotogoten Marijanico, jo tepel s pestjo in suval, vlačil za lase ter psoval blatno in podlo . . .

Tisto noč je sklenila Marijanica, da stori konec svojemu trpljenju . . . Ko se je zdanilo, je vzela otroka in zapustila hišo.

* * *

V mali čuvajnici ob tržaški železnici je spal na postelji čuvaj Tone. Zaradi zlomljene desnice je bil moral za vselej odložiti kamnoseško kladivo ter si poiskati lažjega opravila. Našel ga je na železnici. Radi so ga sprejeli, saj je bil bistre glave, vedno trezen in lepega vedenja. Tako je postal čuvaj, dobil lično hišico z majhnim vrtom okoli, najel dvoje njivic ter vzal k sebi mater, da mu je gospodinjala.

Ponoči je moral mnogo bdeti, zato pa je legel popoldne in zaspal, med tem ko je mati delala na vrtu.

Tedaj pa so se nakrat odprla vrata in v čuvajnico je stopila ženska. Hipoma je stala ob postelji in položila nanjo zavoj.

„Tu ga imaš . . . tvoj je!“

Tone je planil pokonci.

„Marijanica — ti?!“

A ni je bilo več.

E. WEYR: MOČ NA MORJU.

HELLMER: MOČ NA KOPNEM.

„Marijanica! Počakaj vendar!“

Na postelji pa je zajokalo. Tone je odgrnil zavoj in zaihtel: „Moj sin! Moj sin!“ In pokleknil je na tla, objel otroka z obema rokama, ga poljubljal ter ihtel: „Moj sin, moj sin!“

Nato je hitel iz hiše, — a Marijanice ni mogel uzreti več . . .

X.

V kuhinji poleg štedilnika je sedela in pila kavo. Zamišljena je prišla, nemo ždela, strmela v tla, majala s svojo sivo glavo in vzdihovala.

Moja mati jo je poznala, saj sta bili iz iste vasi doma in rojstni hiši sta si bili sosedi.

Tako je prihajala k nam že več tednov, odkar se je bila nenadoma vrnila iz Trsta, kjer je bila nazadnje hišna oskrbnica pri bogatem trgovcu.

Mati je bila torej njenega vedenja vajena. Kadarkoli je prišla, je dobila kavo, in potem sta sedeli nemi ter izpregovorili le redkokdaj besedico. Le kadar se je vrnila iz urada sestra Minka, zardelo je starkino lice, sanjavo so se ji zaiskrile oči in kimaje je govorila:

„Marička“ — tako je klicala z dekliškim imenom svojo mater — „Marička, kako lepo je biti mlad! — Ali veš, kako sem bila takrat oblečena? Oh, kako sem bila lepa! — Dà, gospodična Minka, najlepša sem bila v vsej fari in moje obleke . . . moji robci . . .“

Hipoma je oživel in pripovedovala o svoji mladosti. In zdelo se mi je včasih, da govori kakor o tuji osebi, ki ji je ostala v spominu po štiridesetih letih še vedno krasna, zavidanja vredna . . .

Mati se je smehljala. „Dà, Marijanica, nobena ni bila lepša od tebe, nobena bogatejša!“

Sklonila je glavo, umolknila, srepo zrla v kavo in zatrepetala z vekami, za katerimi so se ji zbirale solze.

„Tudi nobene nesrečnejše ni bilo!“ je vzdihnila, molčala nekaj časa, nakrat pa vstala in odšla, ne da bi se poslovila.

A prihajala je vedno iznova.

Nekega popoldne pa se je prijokala v hišo. V tivolskem parku se je slučajno seznanila z otroci svojega sina.

„In ne poznam ga . . . še nikdar ga nisem videla, odkar je odrasel! Njegovi otroci pa so krasni! Oh, Marička, starejša punčka — dvanajst let bo kmalu — je prav taka, kakoršna sem bila jaz: zlate, v kodre zvite lase ima, ki so mehki kakor svila, in njena usta, njena bradica je moja . . . Oči pa ima črne, kakor jih je imel Tone!“

„Pa pojdi k sinu! Vesel bo, ko spozna svojo mater!“ ji je prigovarjala moja mati.

Plašno jo je pogledala, kri ji je bušila v vela, bleda lica in jecljala je:

„Bojim se ga, bojim! Nikoli ga nisem ljubila . . . vrgla sem ga očetu in nikdar se nisem menila za njegovo usodo! — O, ne, ne, — mislila sem nanj tolikokrat, sanjala o njem, pa molila zanj, če je še med živimi. Izgubila sem ga, a sedaj, ko sem ga našla, se ne upam k njemu! Kakšna mati sem, da se bojim stopiti sinu pred obraz! Moj Bog, kakšna mati!“

Mati moja pa ji je prigovarjala.

Toda če je ne bo hotel priznati? — Če ji pokaže vrata, ker ga je zavrgla in se ni brigala zanj malone štirideset let? — Morda ne pozna čuta sinovskega do matere, saj je ni videl toliko časa . . . ?

Starka je trepetela, ihtela in plakala, hrepenela videti sina, prijeti ga za roko in poljubiti mu ustni ter reči mu:

„Glej, jaz sem tvoja mati!“

A ni se upala, saj ga ni poznala in sin ni poznal nje . . .

Nekega večera pa je slonela ob vratih stanovanja finančnega kontrolorja sivolasa ženica v lični črni obleki. Blede je bila in prepadena, strah se ji je čital na obrazu. Pozvoniti bi morala, a poguma ni imela. Za hip se je obrnila zopet k stopnicam, da bi odšla, a vedno se je vrnila iznova k vratom in čakala.

Tedaj pa je prišel navzgor visokovzrasel starček. Pokonci se je držal, dasi je imel že dolgo, belo brado in bele lase. Obstal je in uprašal ženico:

„Kaj bi radi, žena?“

Ozrla se mu je v obraz, vztrepetala in omahnila:

„Tone, Tone, ti — ?!“

Zdrzil se je, ostrmel, ko je začul ta glas, pa zašepetal:

„Marijanica!“

In dvignil jo je od tal ter jo odvedel v stanovanje. V glavi se ji je vrtelo in srce ji je bilo, kakor da stopa v smrt.

„Stari oče, stari oče!“ je na hodniku zavpilo troje otrok, dve deklici in deček, ter teklo Tonetu nasproti.

Iz sobe je stopila vitka, mlada, lepa, črnolasa gospa ter se ljubeznivo smehljala.

„In tu sem vam pripeljal še staro mater!“ je dejal Tone otrokom. Osupli so, potem pa so spoznali ženo, ki jih je ogovarjala v parku ter

jim jokaje poljubljala ročice in lice. Prijazno so se ji bližali.

„Ivanova mati — Gorjančeva Marijanica“, je pristavil Tone, ozrši se h gospej. „In to je Ivanova soproga Vida!“

Marijanica pa je poklenila, razprostrla roke in pritiskaje otroke sebi, jokala tiho, krčevito. Niti besedice ni mogla izpregovoriti, samo ihtela je v neznanski sreči.

Nenadoma je stal pred njo mlad gospod goste svetle brade, kodrastih bujnih las, z zlatim nanosnikom na lepem nosu, visok, močan, širokopleč. Položil ji je na glavo svojo roko, ter jo poklical:

„Mati!“

Še nikdar ji ni rekel nihče te besede in zdaj, ko jo je čula, se ji je zdela strašna.

„Odpusti mi! Otrok moj — sin — Ivan, odpusti mi!“

Padla je predenj na obraz, oklenila se njegovih nog in ihtela, proseč: „Odpusti, če moreš, — odpusti!“

Tedaj so se ovile zopet okoli njenega telesa roke ter jo dvignile od tal. In sin je prižle svojo mater na srce ter jej poljubljaval velo lice.

„Moja mati ste in pri nas ostanete!“ —

In ko so sedeli Ivan, Vida, oče Tone in Marijanica potem sami v sobi, je vzela starka iz svojega žepa drobno knjižico ter jo smehljaje izročila sinu:

„To je tvoja dota“, je dejala. „Spravila sem jo . . . gozd v Mokricah je tu še nedotaknjen . . . razdeliš ga med svoje otroke, ko se pomože in oženijo! Siromaštvo je smrt ljubezni . . . Mi dva s Tonetom sva samo zato toliko trpela!“

In Ivan se je sklonil nad materino roko ter jo poljubil:

„Vedel sem, da mati sina ne more pozabiti!“

„Ne, nisem, Ivan! Pozabila nisem nikogar, ki me je kdaj ljubil!“ Otožen smehljaj ji je ozaril blede, suhotni obraz in blede, drobne ročice so poiskale desnico Tonetovo, ki jih je stisnil rahlo ter jih obdržal v svoji.

Tako so sedeli tesno drug ob drugem, in zdelo se jim je, kakor bi se bili sešli po dolgem, napornem, žalostipolnem potovanju. Sedaj so se našli in preverjeni so bili, da je tako najlepše, najboljše.

Mrak je legel na zemljo, v sobi je postalo temno, a luči niso prižgali. Motila bi jih in jim skvarila harmonijo duš in src, ki so čutila isto blaženstvo miru in sreče . . .

NADA.

Spisala Zofka Jelovškova.

Stala sta sama z očetom v stanovanju. Oče se ni premaknil. Glavo je imel podprto v roke, tako je sedel molče in nepremično. Nada ni vedela, kaj bi. Vsa slaba je bila, tresla se je, kakor da bi se bila prebudila iz globoke omotice.

Doteknila se je z roko očetove rame.

„Oče!“

„Pospravi!“ — je dejal.

Pokleknila je na tla in zbirala najprej pisma. Zložila jih je in zravnila. Žal ji je bilo teh nedolžnih, gotovo lepih pisem, ki je o njih oče tam v Fužinah dejal, da so najlepše in najsvetejše v njegovem življenju. Papir je bil čist, nobenega madeža ni bilo na njem in vendar so se ji zdela ta pisma oskrunjena in omadeževana. Z grdimi in zlobnimi očmi jih je čitala njena mati in vse najlepše je v svojem nizkem mišljenju izpremenila v blato. Z nizkimi mislimi jih je prebirala, s hudobno zavistjo v duši. Nič lepega niso budile

v njej, niti obžalovanja, niti žalosti, samo nedostojen srd, odurno surovost. In peklo jo je in skelelo, da se je njena mati, katero bi si želela dobro in vzvišeno, vselej vredno ljubezni in spoštovanja, tako globoko ponižala.

Zložila je vsa pisma in jih nesla očetu.

Zamahnil je z roko, niti doteknil se jih ni.

„Sežgi jih, vse sežgi!“

Pokazal je na vse, kar je ležalo po tleh.

„Knjig bi bilo škoda“, — je rekla Nada, — „naj bodo rajši moje!“

Ničesar ji ni odgororil. In Nada je zbrala vse trske skrinjice, tudi polomljeno kitaro je zbrala, potrgane strune, odtrgani trak. In vse je nesla v kuhinjo in sežgala. Tudi pisma je sežgala. Razumela je očeta, da jih ni hotel videti nikdar več, da se jih ni hotel niti dotekniti, zdaj, ko so bila oskrunjena in poblatena. Kitara je bila potrta in sežgana in oče ne bo nikdar več pel, kipci so bili razsuti in nikdar več se ne bodo razveselile

(Konec.)

očetove oči nad to skromno lepoto, s katero si je bil okrasil svoje stanovanje. Ničesar več ga ne bo veselilo, še večji samotar postane in nikdar ne bo nihče vedel, kakšne misli se zibljejo za njegovim čelom. In tudi ž njo, Nada bo poslej bolj boječ in ž njo se ne bo toliko razgovarjal. In na njegovih očeh bo videla, da se boji tudi nje, da bi ga ne razžalila, da bi ga ne ranila v dno srca . . . Toda ona ga ne bo nikoli razžalila, dobra bo ž njim, rada ga bo imela, vse tako tiho brez besed, da bo samo čutil njeno ljubezen.

Pospravila je vse in uredila, in njej se je zdelo, kakor da se je vse, ves ta odurni in strašni prizor, da se je vse to zgodilo že davno, da je že preteklo in polpozabljeno. Samo na omarah in policah je bilo пусто in prazno.

Ko je prišla nazaj k očetu, je težko dihal in kašljal. Pokašljeval je, kar je pomnila, pa je tudi to zdaj ni vznemirilo.

„Prinesi mi vode!“ ji je dejal.

Šla je po vodo in mu jo prinesla. Toda oče je samo odkimal in nakrat je pobledel, iz ust pa mu je prišla kri.

Prestrašila se je Nada. Vsa zbegana je hodila okrog očeta, postavila stole okrog njega, da se je naslonil in odgrnila in pripravila posteljo. Oče je bil slab in tresel se je. Pomagala mu je, da je legel v posteljo. Potem pa je hitela k sosedu, naj gre po zdravnika.

„Zdaj se je začelo. Nada, dolgo ne bom več.“ Zajokala je.

„Kakor pri bratu se je začelo. Ali nikar ne jokaj! Kaj je to takega!“

Prišel je zdravnik in rekel, da se mora oče paziti, — mleko, — dober zrak — mir . . .

Miloš je prišel šele pod večer, matere ni bilo. Nada ni vedela, kam naj bi šla po njo in tudi sram jo je bilo, da bi ljudje ne izvedeli, kaj se je dogodilo.

Ko pa se je stemnilo, je prišla stara vdova, materina prijateljica in svetovalka. Držala se je dostojno, strogo, kakor ogorčeno, ali ko je videla očeta v postelji, je bila presenečena in njeno lice se je reztegnilo v pomirljive gube, kakor se to spodobi izpremenjenim okolščinam.

„Upam, da ni nevarno, gospod Milič. Verujem, verujem, — razburjenje, iznenadenje, človek ima pač živce . . . Mari bo takoj prišla. Pritekla je bila k meni. Zelo žalostna — gospod Milič, moram priznati — zelo žalostna! . . . „Proč pojdem! K njemu nikoli več!“ Tako ona . . . A jaz: Mari, pamet pamet! . . . Kaj poreče svet! In potem, saj ni tako strašna stvar! V vsaki družini, draga Mari, v vsaki družini, se pripeti

kaj enakega! . . . O, v vsaki družini! . . . Jaz to vem, — saj sem videla že nekaj na svetu! . . . In potem moški! Moj Bog, — moški so pač taki! Vsi moški, veruj! . . . In tvoj mož, Milič, — tako sem ji rekla, — tvoj mož, Mari, vsaj ne pije, ne kvarta, no . . . lahko si zadovoljna.“

Sedla je k mizi. Miloš se je muzal in odšel, Nada pa je ostala pri očetovi postelji.

„In kaj želite?“ je vprašala hladno.

„Ah, ti?! . . . No, ti si še otrok. Ne razumeš vsega . . . Ali bi ne bilo dobro, gospod Milič, da jo pošljete ven? Take reči niso za otroška ušesa in potem, deklica je! . . .“

Oče je molčal, ni še genil z ustnicami, odkar je bila vstopila v sobo. Nada ga je prišla za roko in on se je mirno nasmehnil, komaj par potez se je zgenilo okrog dobrih očij, ki so gledale v hčer.

„Gospod Milič“, — je nadaljevala vdova, — „mnogo ne bom govorila, zaradi otroka ne. Ali malo napačno ste pač ravnali . . . če se prav premisli, jako napačno . . . Mari je dobra žena, poštena in skrbna, le vse kar je res . . . Mari ne zasluži tega, gotovo z mirno vestjo rečem, da ne zasluži . . . In bila je jako razžaljena, po pravici razžaljena. Ali ona vam bo odpustila . . . Prosit jo morate pač, ko pride, spodobi se to. Saj je vaša Mari zlata ženska, poštena, vse kar je res, poštena in skrbna.“

Govorila je nekaj časa, a ko je videla, da Milič ne odgovarja in noče odgovarjati, je odšla. Ponoči se je vrnila mati.

Nihče več ni v družini omenil onega prizora. Mati je očetu stregla molčče. Ne z navdušenjem, ali stregla mu je. Končno je bil on vendarle njen mož in potem tudi — pokojnina bi bila še jako majhna, če bi umrl.

* * *

Oče je bolehal vso jesen in vso zimo. Hodil je okrog slaboten in bolan, tudi v pisarno je še zahajal. Govoril je še manj, kakor prej. Z Nada sta včasih igrala šah, druge zabave ni imel, niti ona ne. Zdelo se ji je vse drugo malenkostno in lahkomišljeno, zdaj, v tem času, ko je vedela, da ji umira oče.

Spomladi, v dobi mrzlega, aprilskega deževja pa je legel. Nada je vselej s strahom hitela iz šole domov. Vedela je, da se bliža koncu.

Enkrat, ko sta bila sama in je sedela Nada na robu njegove postelje, jo je prijel oče za roko. Ustnice so se pregibale, hotel je nekaj reči. Ali izpustil je njeno roko in se obrnil v stran. Nada mu je gladila lase. Dve solzi ste mu počasi pri-

lezli iz oči in oče je zaprl trepalnice, kakor da se sramuje. Nadi se je zdelo, da misli na damo, ki jo je videla onega lepega letnega dne v parku na Fužinah.

Poljubila mu je roko.

Pogledal jo je in se nasmehnil. Kakor lehna senca je preletel ta nasmeh njegov obraz.

„Dobra bodi, Nada, bodi vedno dobra!“ je zašepetal . . .

Ko je prišla enkrat iz šole domov, je bil mrtev . . .

Tisti dan, ko so očeta pokopali, je bilo Nadi, kakor da se je nekaj pogreznilo zadaj za njo. Vsa tista lepa prva mladost se je pogreznila, vse njene sanje, vse ono sanjarsko pričakovanje neke posebne velike sreče. Oče je umrl in ž njim je umrlo vse, kar je bilo lepega v njenem življenju. Vedela je, zdaj, zdaj stopi mati pred njo, pa ji reče: „Od česa pa bomo živeli?! Oče ni nikoli štedil, a od penzije ne bomo živi.“ — In zajokala bo za očetom, ki je vendar vsak mesec prinesel plačo domu, pa naj je bil tudi bolehen in siten.

Takoj, ko je oče zatisnil oči, je vedela Nada, da razpade zdaj vsa družina. Ni mogla pomisliti, da bi ostala nadalje doma pri materi. To bi bilo strašno življenje. Polno grenkobe bi bilo in očitaj. In potem na dnu srca ji ni bila zaspala tista mržnja proti materi, ki jo je občutila oni hip, ko je oče prvokrat legel v posteljo. Mati ni bila brez krivde zaradi te nagle katastrofe. Morda bi bil oče živel še leta, da je bila mati ž njim nežna in obzirna. Tako je govorilo v njenem srcu in napenjala je vse svoje misli, kako bi odšla proč k tujim ljudem, kjer bi jedla kruh, ki bi si ga zaslužila sama.

Legla je spat prej, preden se je vrnila mati, ki se je zadržala pri svojih znankah, ki so je tolažile in jo obsipale s pomilovanjem in dobrimi nasveti. Tudi Miloš je prišel in sel v prvi sobi k mizi. Slišala ga je, kako je tiho ihtel in tudi njo je srce še bolj zbolelo. Brat se ji je zdel bolj dober in blag, ko ga je žalost tako premagala. Bil je vedno vesel in skoraj nikoli ga ni videla jokati. Čakal je mater. Nada, ki se je delala, kakor da bi spala, je slišala, kako ga je mati tolažila, naj nikar ne skrbi, da ga že še izšola.

— Nada pojde kam v prodajalno, jaz bom kaj šivala, pa te že prereditimo, dokler sam kaj ne postaneš, — je rekla. — Nada je že velika, pa naj kaj zasluži! Za dekleta je dosti šolana. Oče jo je razvadil, pa naj le poizkusi, kaj se pravi življenje! —

Miloš je nekaj časa še jokal, potem se je pa tudi utolažil in je pripovedal, da si že dobi kakšno instrukcijo, dokler bo v Ljubljani. Potem pojde pa na Dunaj, zakaj tak majhen uradnik, kakor je bil oče, ne bo. To je samo stradanje in sama revščina! Mati je pritrdjevala, natočila sebi in sinu malo brinjevca in tako sta še dolgo delala račune za bodočnost.

Nada je drugi dan vstala zgodaj. Oblekla se je že in umila, ko se je mati prebudila.

— Kam pa misliš? —

— V cerkev pojdem, — je odvrnila, samo da bi jo mati natančneje ne spraševala,

Ali ni šla v cerkev.

Šla je na pokopališče in je ostala tam skoraj dve uri. Premišljevala je mnogo.

— Ah, si je mislila, kako sem bila otročja in neumna! Mislila sem, da me bo življenje pričakalo, kakor princeso. Kar si zaželim, se izpolni. Ali življenje se ni zmenilo za me. Tista prva ljubezen, ki sem mislila o nji, da bo kakor čudež, da me izpremeni iz neznatne Pepelke v blestečo kraljčino, ta ljubezen je bila kakor pena in danes vem, da je bilo vse otročarija. Pravljica za otroke, ki sem si jo sama izmislila. Življenje je pusto in trdo. Zdaj nanovo stopam vanje ali danes vem, da se bom morala boriti ž njim kakor s sovražnikom. Tudi oče se je boril ž njim, a niti on ga ni ukrotil. Življenje ga je zmečkalo pod svojimi nogami, zlomilo ga je v najlepših letih in umrl je brez sreče v skrbeh in v trpkosti. Mene morda čaka ista osoda, ali pot do tega žalostnega konca je še dolga. Trnjeva je, ali jaz moram iti po njej, ker bi se bilo zaman braniti.

Odšla je v mesto in je stopila v prvo posredovalnico služb.

Če imajo kakšno primerno mesto, ali ne tukaj v Ljubljani. Kolikor dalje, toliko boljše.

Če ima kaj izpitolov?

Izpitolov nima, ali učila se je nekaj francoski in zna, kar znajo pač druga, srednjedobro vzgojena dekleta.

Ali rekli so ji, da to še ni dovolj, da je to pravzaprav jako malo, da ni za blagajničarko ali kontoaristko, ker ne zna knjigovodstva, za vzgojiteljico še celo ne, ker ne zna klavirja in nima nikake diplome, da, tudi „bóna“ bi v kaki boljši hiši ne mogla biti, ker nima kurza za otroško vrtnarico.

Lahko pa bi šla h kaki modistinji, v prodajalno, ali povsod bi se morala prej šele učiti. Takoj ne dobi nikjer take plače, da bi lahko živela.

Odšla je drugam in tam so ji rekli isto. Da je v začetku težko, da bi se sicer morda kaj namerilo, ali čakati bi morala vsekakor dalje časa. Par tednov ali pa tudi mesecev.

Ko je prišla na ulico, je komaj zadržavala jok.

Kaj naj počne?! Pri materi ne more biti, rajše kam za deklo! Samo proč od doma, — takoj proč, — še danes!

Spomnila se je končno nekega očetovega prijatelja. Morda bi ji znal ta kaj svetovati.

Šla je kar v urad k njemu.

Zasmilila se mu je, ko jo je videl tako zbe-gano. Spočetka ni vedel, kaj bi ji svetoval. Ni imel znanih, nobenega vpliva nikjer. Na zadnje pa se je spomnil, da mu je žena pripovedovala o nekem svojem daljnem sorodniku na deželi, ki je bil trgovec in poštar. Imel je otroke, pa bi bil rad dobil kakega inteligentnejšega dekleta, ki bi podučevala otroke za prve razrede ljudske šole,

da bi jih pozneje poslal lahko v mesto, ko malo odrastejo. Plače bi sicer ne mogel dati, ali do-tična gospodična bi lahko prakticirala pri njem za ekspeditorico in se pripravila tudi za brzo-javni izpit.

Odšel je z Nado k ženi in ta je takoj pi-sala tja. Nada je bila z vsem zadovoljna. Ka-morkoli in za karkoli, samo, da ne bo zastonj jedla svojega kruha in da ne bo pri materi.

Mati ni bila zadovoljna.

— To je hvaležnost, — je rekla. — Človek jo zredi, potem pa gre, namesto, da bi kaj po-magala.

Pikala je Nado vse zadnje dni in se pri vseh sosedah zgražala, kako nevhvaležni in brez-srčni so dandanes otroci.

Nekega pustega, deževnega dne se je od-peljala Nada iz Ljubljane v novo življenje. Oči je imela objokane, nobenih sanj ni bilo več v njih . . .

KONEC I. DELA.

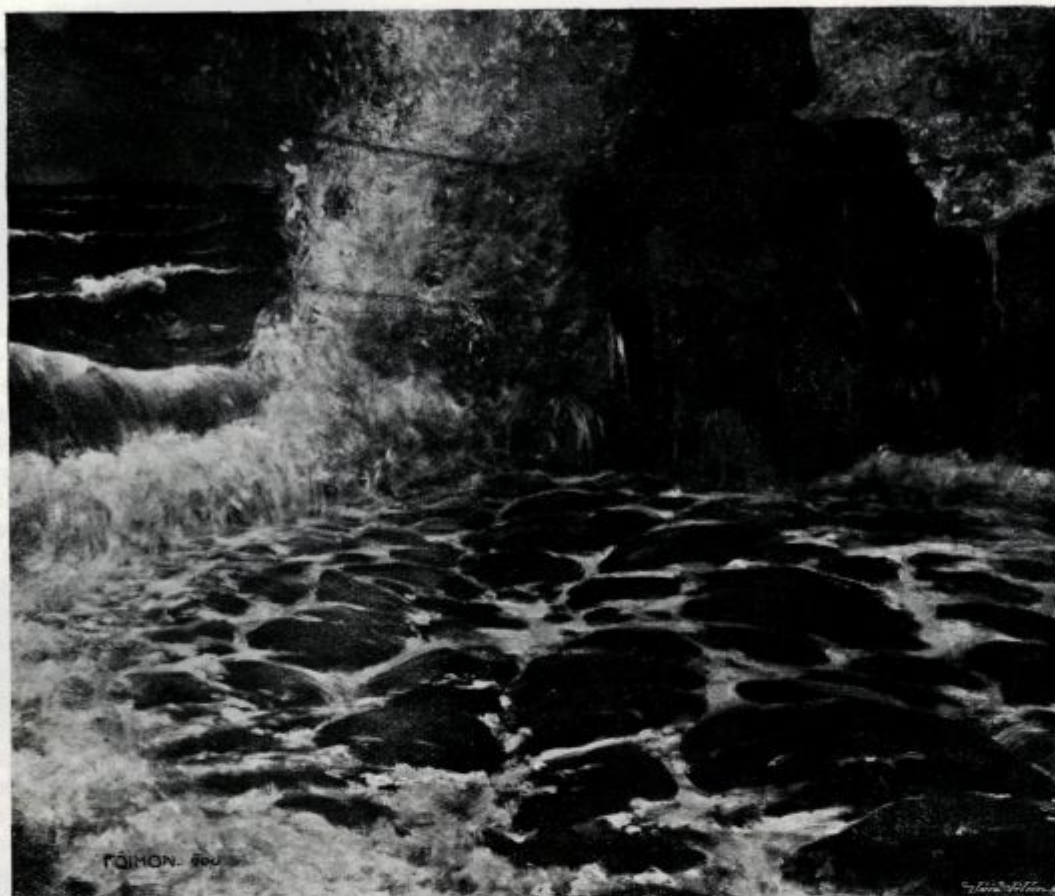
JUTRO.

Ivan Prosekar.

V zvoniku bije ura pet,
a jaz sem že iz hiše:
črez polja in črez travnike
veselih spejem lic.
V meglenih spalnih srajcah še
dremljó mi Karavanke,
ej, kmalu bele grudi jim
odstré poreden žarek.
Že pod nebó škrjanec se
s ponosnim dviže klikom,
že v brazdah vrabcev gladni roj
pretepa z jeznim krikom.
Od bilke k bilki pnéjo se
demantov rosnih nizi,
v prozornem zraku kot smaragd
skeleče slehern list.

Utrgam drobno cvetko si
pa v gumbnico jo vtaknem
in dalje gredem brez skrbi
pa žvižgam tiho záse.
In zdajpazdaj srečavajo
med potjo me žanjice
in kosci, na ramáh kosé,
pa brhke me grabljice.
In vsakikrat in vsakikrat
„Oj, dobro, dobro jutro!“
zagostoli koketno mi
iz vseh okroglih ustec.
In v srcu vzide solnce mi
pa svet mi ves obžari:
cvetice vse, škrjance vse
pa vse kričave vrabce . . .

F. ŠIMON: RAZBURJENO MORJE.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Po desetih letih. 1893—1903. Izdalo „Slovensko planinsko društvo“. Za desetletnico tega narodno velezaslužnega in resnobno delavnega društva je izšla elegantna, kar najmodernejše opremljena, v D. Hribarjevi tiskarni natisnjena brošura, v kateri je odbornik dr. Vlad. Foerster očrtal začetek in delovanje društva kratko, jasno in z gorko besedo. Kakor dodatek brošure so pridejane slike častnih članov društva in dva diagrama. Društvo šteje danes 1775 članov ter je postavilo okoli dvajset planinskih koč in domov ter zavetišč in odprlo več novih potov, zaznamovalo nebroj cest, potov in stez. Vzdržuje tudi izboren list „Planinski vestnik“, prireja večere s predavanji ter goji amateur-fotografsko umetnost. Delovalo je tudi kartografsko ter najugodnejše uplivalo na socialno slovensko življenje. Zveze s Čehi in Hrvati je prav to vrlo društvo osvežilo in utrdilo. Vivat, crescat, floreat!

Ivan Sbrizaj: Ljubljansko barje in njega osuševanje. Samozaložba. V Ljubljani 1903. Cena 60 h. Dežel. nadinženir Ivan Sbrizaj je podal drobno, a tehtovito in hkratu velezanimivo delce, sad temeljitih študij o najperečejšem vprašanju Ljubljanje in okolice, o osuševanju barja. Po kratkih zgodovinskih obrisih bavi se brošurica z dosedanjimi uspehi in neuspehi pri osuševanju ter podaja pregledno svoje predloge, kako bi se to osuševanje izvršilo

najboljše in najlažje. Izvršitev dela bi stala 5 milijonov K, vrednost barskega sveta po izvršeni regulaciji pa bi znašala 6 milijonov K; tedaj bi bil gotov dobiček milijon K. Glavno korist pa bi imela Ljubljana, ki bi po regulaciji Ljubljanice postala resnično lepo, moderno mesto. „Če so taka dela v sosednji Goriški, v siromašni Italiji z veliko večjimi stroški mogoča, upajmo, da so tudi pri nas ter da skoraj zasije v tem oziru Ljubljani in barjanom lepše solnce.“

„**Talija.**“ Izdaja „Goriška tiskarna“ Andr. Gabršček. 7. zvezek: „Putifarka“. Burka v 1 dejanju. — 8. zvezek: „Čitalnica pri branjevki“. Predpusna burka v 1 dejanju. — 9. zvezek: „Idealna taščica“. Veseloigra v 1 dejanju. — 11. zvezek: „Dve tašči“. Veseloigra v 1 dejanju. — 12. zvezek: „Mesalina“. Burka v 1 dejanju. Posamezen zvezek stane 40 h. — Čitalnice, bralna društva in diletantje gotovo z veseljem posežejo po teh zabavnih in lahkoprizorljivih igrinah, ki ne zahtevajo niti posebne opreme, niti velike igralske rutine. Gabrščkovno velezaslužno podjetje iskreno pozdravljamo in ga najtopleje priporočamo! Naj bi se povsod z vnemo gojila dramatska umetnost in z njo lepa slovenska družabnost.

Knjige družbe sv. Mohorja za 1. 1904. Prejeli smo šestorico obsežnih in lepo opremljenih knjig naše Mohorjeve družbe. Koledar je izšel letos v novi, simpatični obleki ter prinaša v 1. oddelku običajno koledarsko vsebino ter

troje poučnih člankov, med katerimi so „zlata nauki slovenskim gospodinjam“ dokaj banalni in šablonski, deloma čudovito naivni. Takih naukov pač niti najprilprostejša kmetica ne bo mogla čitati brez smehljaja! Drugi del obsega več povestic, večinoma poučne tendence, pesmi, med temi nekaj prav prisiljenih, izvrsten članek Ljud. Stiasnega „Iz Carigrada v Tiflis“ z ilustracijami, dr. R. Kušjeja popularno razpravo „Nekoliko o borzni špekulaciji“, štiri spise o Levu XIII. in Piju X. in še par aktualnih podučnih ali humorističnih spisov. Koledar je lepo ilustriran. — Zgodbe sv. pisma. 10. snopič. Spisal dr. J. Ev. Krek. II. del. Zgodbe novega zakona. Ta snopič je lepo in bogato ilustriran. Več izvernih slik je napravil zanj A. Koželj v Kamniku. Snopiču je priložena tudi karta Palestine ob Kristusovem času. — V Kelmorajni. Spomini s pota. Spisal dr. Andr. Karlin. Ta knjiga, katero krasi prav veliko število ilustracij, nas je posebno razveselila. Pisana je živahno, dovtipno ter je popisovanje krajev na Tirolskem, Švicarskem in Nemškem prepleteno z mnogimi anekdotami, ki potopis prijetno oživljajo. Take knjige širijo našemu ljudstvu duševno obzoro ter ga seznanjajo z modernimi kulturnimi pridobitvami; zato se nam simpatične ter želimo, da jih izda družba v primernih presledkih še več. Predvsem pa naj bi se seznanilo naše ljudstvo s slovanskimi narodi in deželami! — Domači vrtnar. Gospodarjem in gospodinjam v pouk spisal J. Koprivnik, profesor na c. kr. učiteljskišči v Mariboru. Pisatelj je sestavil na podlagi virov s posebnim ozirom na slovensko zemljo praktično knjigo o vrtnarstvu, sadjarstvu in čebelarstvu ter pridejal mnogo pojasnjujočih ilustracij. Koristno in zasluzno delo. — Slovenske večernice za pouk in kratek čas. 55. zvezek. Knjiga obsega tri povesti — „Miklova Lipa“ bo pač najbolj ugajala narodu, saj nastopajo v njej tudi Turki! — Meškovo pesem, bajko o kovaču Peregrinu ter narodno pripovedko o lisici in treh bratih. — Pamet in vera. Slovenskemu narodu v potrditev njegove vere. Spisal J. M. Seigerschmied. To je pač priročna knjiga in izdatna zakladnica za pridigarje. Resnične in lepo izmišljene anekdote pa bo čitalo rado tudi pobožno kmetiško ljudstvo. Pisatelj jezik in slog pa bi potrebovala prav požrtvovalnega korektorja! — Družba šteje 76.058 članov. Za prihodnje leto obljublja odbor dvojico zanimivih knjig: Slovenski fantje v Bosni, spisal Dolenjski in pravljice „Lisica Zvitorepka“ Jos. Brinarja.

„Sokol“ v Ljubljani. Letno poročilo za društveno dobo od 1. jan. 1900 do 31. dec. 1902. Spisali dr. V. Ravnihar, Al. Novak in dr. V. Murnik. Za svojo 40letnico, ki jo je praznoval ljubljanski „Sokol“ najlepše s tem, da je priredil lepo javno telovadbo, je izdalo društvo še veleznimivo poročilo o delovanju in uspehih „Sokola“ tekom zadnjih treh let. Da stoji društvo na trdnem temelju, dokazuje število članov, ki jih je 376; da pa vrši resno svojo nalogo, dokazujejo javne telovadbe in njegovo prečastno tekmovanje na IV. vsesokolskem izletu v Pragi. Tu je žela sijajne trijumfe spretnost, moč in eleganca slovenskih Sokolov, ki so se povzpeli z sistematično teoretsko in praktično vajo na visoko stopinjo popolnosti. Program „Sokola“ je: „Bodi Slovenec, bodi mož, bodi silen po telesu in duhu!“ Za povzdigo narodne zavesti ima ljubljanski „Sokol“ največjih zaslug, bil je matica nebroja raznih kulturnih društev; zato zasluži priznanja in hvaležnosti vsega naroda.

Ljudska knjižnica. Zvezek II. Abditus: Občina in socializem. Kaj zahtevamo od občine? Cena 70 h. Ljubljana 1903. Založili „Naši zapiski“.

Nove poezije Otona Zupančiča. V kratkem izide nova knjiga poezij Otona Zupančiča, našega najodličnejšega

moderne lirika. V knjigi izidejo večinoma še neobjavljene lirске pesmi in romance. Posebno bo zanimal ciklus, posvečen manom in poeta Josipa Murna. Poezije z naslovom „Čez plan“ izda — kakor „Čašo opojnosti“ — L. Schwentner za božič.

„Spomini“ dr. Jos. Vošnjaka. 4. januarja 1904 bo praznoval pisatelj dr. Jos. Vošnjak svojo sedemdesetletnico. V slovstveni zgodovini dr. K. Glaserja so našeta vsa njegova literarna, beletristična in dramatična dela, dr. P. Turner pa je v II. zvezku Vošnjakovih „Zbranih spisov“ podal študijo o njegovih pisateljskih zaslugah do l. 1890. Sedaj piše dr. Vošnjak svoje „spomine“, ki segajo daleč nazaj v dobo Jos. Jurčiča, dr. Razlaga, dr. Zarnika i. dr. kulturnih slovenskih prvoboriteljev. Ti „spomini“ bodo ne le za literarno, nego tudi za kulturnopolitično zgodovino slovenskega naroda največje vrednosti. „Spomini“ izidejo v obsežni knjigi ter bodo poleg Trdinovih „Bahovih huzarjev“, „Spominov na dr. Prešerna“ E. Jelovškove in Vatr. Holzovih „Spominov na znamenite može slovenske“ tvorili lep začetek slovenske memoarne literature, ki je doslej še toli borna!

„Romeo in Julija.“ To Shakespearovo „tragedijo ljubezni“ dobimo končno tudi v slovenskem prevodu. Ivan Cankar, ki je prevel s pomočjo angleškega izvirnika že „Hamleta“, je oskrbel izboren, gladek, poetičen in vesten prevod „Romea in Julije“. Žaloigra izide v „Salonski knjižnici“ A. Gabrščka v Gorici.

„Kralj Lear.“ Prof. Anton Funtek je dovršil prevod Shakespearove tragedije „Kralj Lear“ na podlagi izvirnika ter ga izda v kratkem. Nadejamo se, da vidimo to veliko dramatsko delo kmalu tudi na slovenskem odru!

„Julij Caesar“ in „Sen kresne noči“. Naš pesnik Oton Zupančič je pravkar v lepih stihih prevel te dve Shakespearovi dramatski deli, ki izideta izvestno kmalu tudi v tisku. Kakor je videti, se bavijo trije slovenski poeti — Cankar, Zupančič in Funtek — slučajno hkratu s prevajanjem Shakespeara, tako da dobi slovenska književnost skoro vsaj glavne umotvore največjega dramatskega klasika — Shakespeara! — Gorko želimo, da bi ne bilo več dolgo, ko dobimo tudi popoln in lep prevod Goethejevega „Fausta“! Čujemo, da se bavi z njim že več let gospod prof. Anton Funtek!

Podučevanje slovenščine na avstrijskih gimnazijah. (Dalje in konec.) Enoten normalni učni načrt in kanon ter pomočna knjiga za poduk našega jezika na srednjih šolah so torej potrebni zaradi sedanje zmešnjave v pravo-pisu in slogu pa zaradi dosedanje nespretnosti in brezbržnosti nekaterih učiteljev slovenščine. S pomočno knjigo dobi tudi najapatičnejši dlakocep in pikolovec praktično navodilo, kako more izlaska doseči večjih uspehov na širši podlagi, t. j. s primernimi oziri na druge slovanske jezike in slovanske literature. Srbsko-hrvatska književna zgodovina ter glavni zastopniki češke, ruske in poljske literature ne smejo biti več izključeni iz slovenske ure. Praktičen učitelj zna obdelati veliko tvarino v kratkem času; v popolnitev in poglobitev posameznosti pa mu služijo dijaški „prosti govori“. S tem se budi ljubezen za učenje češkega in ruskega jezika, ki ga smatrajo že tudi v Veliki Nemčiji potrebnim in koristnim. Da bi se v srednjih šolah učila srbo-hrvaščina, pa se nam zdi docela odveč, ker jezika naših najbližjih bratov se sploh ni treba učiti nikomur, ki zna res dobro svojo materinščino. Kdor čita hrvatsko-srbske knjige in časopise, jih razume brez vsake gramatike. Da pa je včasih potreba slovarja (turcizmi i. dr.), to še ne utemeljuje slovničarjenja hrvaščine od V. razreda nadalje! Škoda časa, ki se trati z analiziranjem vsakomur umljivih hrvatskih in srbskih balad!

Gledé privatnega čtiva na srednjih šolah pa smo docela drugega mnenja kakor prof. Žnideršič. Da bi se „preveč“ čitalo, je največja nesmisel. Čitanje širi dijakom duševno obzornje in prav tega je potreba mladeniču, preden vstopi na vseučilišče ali celó naravnost v realno življenje poklica. Treba je le dijaške siromašne knjižnice izpopolniti. Doslej so bile naravnost beraške. O najnovejši slovenski književnosti sodi gosp. profesor, da je „pohujšljiva“ za dijaštvo. Ali res meni, da se abiturient, ki postane takoj po maturi vojak prostovoljec ali svoboden akademik v velikem mestu, pohujšuje nad Cankarjevimi dramami in romani? Mladenič 20—22 let naj bi ne smel čitati brez škode Gangleovega „Sina“? To je vendar premodro! Sklicavanje Žnideršičevo na neki sentimentalni citat žalostne marastičnosti vzbuja v literarnih krogih pač le smeh! Zoli postavijo v Parizu prekrasen spomenik, umotvor dveh najgenialnejših francoskih kiparjev, in velikansko literarno vrednost Zolovih del so na njegovem grobu iznova naglašali prvi francoski estetik, ki se pač ne pridejo več učiti k Žnideršiču! Gotovo pa je tudi, da Cankarjevega literarnega ugleda ne ubije zelotska kritika gospoda profesorja, ki pač priporoča skrupalca à la „Mati božja dobrega sveta“, „Za staro pravdo“, „Križem sveta“, a mogočno zameta „Tujce“ (izhajajoče pravkar v nemškem prevodu „Politike“ v Pragi) in ki se topi v občudovanju „klasične“ (!) oblike najdolgočasnejše in docela anemične slovenske drame „Materin blagoslov“. To delo brez duha in krvi je kritika obsodila z vseh stališč, ki jih zahtevamo od moderne drame, a Žnideršič jo hvali in odklanja vsa druga slovenska dramatična dela, dasi je v najslabši desetkrat več življenja in dramatičnosti kakor v tej žalostni verzifikaciji najhujšega diletantizma!

Očividno je, da Žnideršičeva estetika ni prestopila mej, ki jih je postavil Stritar v svojem „Zvonu“ že pred 20 leti, da ne pozna ne nemške, ne francoske, ne nordijske moderne literature in da so mu najnovejši ruski romanopisci in dramatik docela „španske vasi“. Zato pa naj se ne loteva s svojim zelotskim kvedom novejšje in najnovejšje slovenske literature! Naletel bo sicer na odpor celó med svojimi dijaki... Ne sutor...!

Priznavamo pa vnovič, da je njegov iniciativni predlog glede normalnega učnega načrta in kanona vsega uvaževanja vreden ter želimo, da se uresniči čimpreje!

M. T—vec.

Pod branom. Napisala Adela in Andrija Milčinovič. Zagreb. 1903. — Moderna slovstvena smer je tudi v hrvatski literaturi izpregovorila odločilno besedo. Prinesla je s seboj poleg ekscentričnih zablod tudi nekaj zdravega, svežega duha, ki je zavel v krepkem toku preko domačih prašnih tradicij. Ko se je izjasnilo ozračje, in je odnesla sapa tujo, hipermoderno navlako, je ostal v hrvatski knjigi osvežen, prerojen, domač duh, talenti so preboleli moderno bolezen in si prisvojili le ono, kar jim je nudila dobrega tuja struja.

Prav v tem času je prodiral v javnost Andrija Milčinovič. Poznajo se mu predobro nekatere tuje ideje, ki jih izkuša udomačiti v svojih delih. Leta 1900 je izdal zbirko črtic v popolnoma modernem genu pod naslovom „Zapisci“, letos pa je poslal med svet skupaj z gospo Adelo Milčinovičevo knjigo „Pod branom“.

Kmet orje njivo in jo rahlja z brano. Brazde se razsipljejo, grude se razbijajo, visoke se zravnajo z nizkimi; tako se razdruži ono, kar je bilo čvrstvo zvezano, kar je bilo narazen, si pride blizu. In kakor brana na njivi ruši in združuje, istotako vihra življenje preko ljudij, jih razdružuje in zbližuje, loči in sklepa. — Ta slika iz narave je izbrana za oznako knjige soprogov Milčinovičev. Ako se tudi ta

naslov ne sklada popolnoma s celotno zbirko, je za samega Andrijo preznačilen.

Knjiga „Pod branom“ združuje pet njegovih krajših črtic, ki so zajete iz prirode. Razorana njiva, pusto polje, to je milieu, iz katerega so vzklile. Pogojen je v njih izborni kolorit težke rodne grude, napojene z gnojem in krvjo; vzdihli vstajajo s soparo iz črne prsti, a med razori omahuje kmet... Milčinovič zna dobro slikati; narisal je takorekoč s črkami polje, narisal je trdo ječanje, ki hlapi iz zemlje. A ideje, ki jih je položil v snovi, niso razumljive na prvi hip... Samo literatje bodo umeli, kar je napisal umetnik kozmopolit, ki ne govori narodu, temveč le literarnim gourmandom... Hrvatska kritika je jako pohvalila te njegove črtice, in po vsej pravici, ako se sodijo s stališča, da je umetnost sama sebi namen.

Andrija ima v knjigi tudi daljši spis „Nejačiči“, ki nam v njem riše mladega človeka, ki študira in išče v svetu nečesa lepega, visokega. Označen je kot človek, ki ne ve, kaj hoče; hoče biti „veći kao čovjek, ma i ne bio veći kao gospodin“. Milčinovič je naslikal njegov značaj nadrobno in raztegnjeno, sestavljen je kot mozaik iz malih, skrbno izdelanih koscev; in ako vse to združimo v celoto, se nam zdi ta junak nekaka teoretska figura, ustvarjena v domišljiji. Nahaja pa se v noveli nekaj krasnih mest, pisanih s finim okusom in prepojenih z realnim, svežim duhom. Smem reči, da se najdejo malokje v naši, pa tudi v hrvatski moderni beletristiki tako pogojene in duhovito pisane strani.

Kar se tiče karakteristike, je nedvomno Adela Milčinovič nadkrilila svojega druga. Najboljše je to dokazala s črtico „Čiča Mijo“. Kako izvanredno spretno je tu označen tip malomarnega, topega, a poštenega kmeta! To je pristen, realen človek, prestavljen v knjigo naravnost s ceste. Rad priznavam, da je bilo lažje naslikati Čičo Mijo kot Nejačiča, da pisateljici ni bilo treba analizirati na dolgo in široko svojega junaka; ali izbrati same značilne poteze, ostre obrise, je tudi umetnost! Gospa Adela ni tako globoka kakor gospod Milčinovič, a ostala je v ožjem stiku z narodom, v čegar jeziku piše in bolj krepko je posegla v njegove razmere kakor Andrija. Njeni spisi niso brez tehničnih misli, in dvignila se je visoko nad navadni diletantizem.

Slovenskim literarnim krogom priporočam toplo to knjigo; zanimiva je in pisana skozinsko z pravim umetniškim čutom.

— la —

† **Jandrija Širovič.** 14. septembra t. l. je umrl tržaški trgovec in pisatelj J. Širovič, katerega knjigo „Srbski mučniki“ pozna malodane vsakdo v Srbiji. Pokojnik je govoril sedem jezikov, bavil se je mnogo tudi z zgodovino in filozofijo ter bil častni član francoske astronomske akademije. Znano je tudi njegovo delo „Krščanstvo in znanstvo“.

Gabriel Lóuis Saroy: Les nationalités en Autriche-Hongrie. Autour de Trieste: Italiens, Slaves et Allemands. Paris, impr. Leve. Francoski publicist, ki je živel dalje časa na Dunaju, Pešti, Pragi in Zagrebu ter se mudil v Ljubljani in Trstu, je podal v tej knjigi svoje spomine, vtiske in svoja opazovanja bojev zaradi narodnega vprašanja v naši državi. Francoz sodi o političnih razmerah v Avstro-Ogrski jako objektivno in stvarno. Za nas pa je najzanimivejši oni oddelek v knjigi, v katerem govori Saroy toli simpatično o junaškem boju, ki ga imajo tržaški in primorski Slovenci z Italijani in Nemci. Na to brošuro opozarjamo tržaške in goriške slovenske politične liste!

Em. šl. z Lešehradu: Ideje a profily. Kritickýh skizz řada I. Praha 1903. Nakladem knih kupectví Edv. Weinfurta v Praze. Plodoviti češki pesnik in pisatelj Emanuel Lešehradski je zbral v tej — 161 strani broječi — knjigi

celo vrsto kratkih, jedrnatih pisanih, markantnih kritik in študij o prvih svetovnih (ital., franc., norv., rus., nem., angl.) literatih ter o najodličnejših svetovnih slikarjih in kiparjih. Pod črto je pri vsaki študiji navedena „literatura“ o dotičnem umetniku. Gotovo zaslužno in praktično, zato prav dobro — došlo delo! Za naglo informacijo o posameznem kulturnem in umetniškem delavcu izvrstna knjiga! Žurnalistom jo prav topla priporočamo. Oceno prinesemo prihodnjič!

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Sezona 1903/4 se je otvorila s francosko tendenčno veseloigro „Dobri prijatelji“. To starejša Sardouovo delo stare tehnike in ne brez neverjetnosti se je igralo pri nas brez pravega razuma in brez potrebnega tempa. Odlikoval pa se je med člani g. rež. Lier, ki se je pokazal v ulogi zdravnika Tholosana finega, elegantnega igralca velike rutine in inteligence.

Kisielewskega dramatična študija „Karikature“ je moderno delo po svoji tehniki in po svoji ideji. Brez moralizovanja govori dramatik prepričevalno, ognjevit. Zdi se mi, da bi morali tej dramji posvečati Slovenci večjo pozornost, saj šteje naša kulturna zgodovina premnogo Relskih, ki so uničili sebe in vse narodove nade s tem, da niso imeli energije Relskega (v poslednjih dveh dejanjih te drame) ter so se pogreznili v svoji samomorilski „značajnosti“ v „gnus, bedo, smrt“. Junaka je igral g. Čonský globoko premišljeno, temperamentno in zato tudi dojmljivo. Prav dobra je bila tudi Zosia gdč. Rückove. V ensembli so se odlikovali g. Lier, ga. Danilova, ga. Lierova in gdč. Kreisova. Škoda, da imamo še vedno premalo občinstva za take igre!

Parodistična pravljica „Pepelka“ je tudi letos dosegla svoj namen. Gdč. Kreisova je v naslovni ulogi izvrstna.

Fastrova burleska „Lepa Lida“ ima namen, zabavati in zbuhati smeh. Ta namen je tudi pri nas dosegla spričo izvirne komike g. Verovška in drastike g. Liera.

Želenskega „Pravljica o Krišpinčku“ je naivno skrupcalo, ki deluje z vsem gledališkim aparatom, a ostane vendarle brez učinka. Gosp. Božeška je Krišpinčka prav dobro igral.

Paulova angleška burka „Novi klovn“ je brez duha in brez dovtipa ter je propala docela vzlic naporom g. Božeške in g. Liera.

Dr. P.

Slovenska opera. V torek, dne 6. oktobra t. l. so se prvič v tej sezoni odprla vrata našega deželnega gledališča muzi Melpomeni, in skoraj bi se bilo zgodilo, da bi morali ostati nekateri pred durmi in si odreči zaželjeni užitek, ker tempelj muz ni mogel sprejeti vseh, ki so se odzvali povabilu k glasbeni drami. Vsi oni pa, ki so dobili svoj prostor pod to streho, so se pač nabožno udali učinkom genialnega glasbenega dela, ki ga je podal — 73letni Verdi v svojem „Otelli“ svetu že pred 16 leti. V zadnji tretjini svojega dolgega življenja je imel Verdi v sebi toliko mladeniške moči, da je odslovil stari način laške opere in postal modern ter vročekrvljen glasben interpret najpogubnejše človeške strasti — ljubosumnosti. Verdi je pri nas prav dobro poznan, saj je ni bilo sezone, ki bi nam ne bila prinesla kake njegove opere. Ne dvomimo, da bi se ta komponist ne bil vsem tudi prikupil. A naše občinstvo je danes v toliko glasbeno izobraženo v modernem duhu, da mu je Verdi po „Otelli“ gotovo postal priljubljen. Vse staro, danes prekošeno, kar je bilo na bivši laški in tudi Verdijevi operi, je tu opuščeno in s toplimi, živimi barvami nam ilustrira komponist vsa čustva te pretresujoče glasbene drame.

In naš operni aparat se je popolnoma udal intencijam glasbenega velikana. Pevci, orkester in občinstvo je tvorilo jedno družino, navdušeno v občudovanju glasbene misli in verujoče v umetniški duh glasbenika Verdija. — Otella in Desdemona, ta značilni par človeške ljubezni, sta pela gospod Orželski in gospa Skálová. Gospod Orželski nam je že znan iz prejšnjih let in se veselimo z občinstvom ob pridobitvi te izvrstne moči. V gospej Skálovi smo pa spoznali virtuozično dramatične pevke. Oba dva pevca razpolagata z glasom bujne moči in kovinskega zvonka. V igri sta oba našla pravo mero, vsled česar sta nam prav mojstrsko predočila zaradi svoje ljubezni simpatični nesrečni par Otella in Desdemone. Uničevalca te velike ljubezni, Jaga, je pel gospod Angeli, veliki rutinier na gledališkem odru. Temperamentni njegov nastop in blagoglasni bariton nam je kaj prijatelj ter je tvoril ta umetnik s prvima dvema trojico, ki je pač mogla občinstvo očarati. Tudi postranske vloge so bile v spretnih rokah in se spominjamo hvalno zboru, kapelnika g. Beniška in režije g. Liera.

v. r.

Parmova opereta „Amaconke“ ostane pač stalna točka našega repertoarja. Pela se je dvakrat zaporedoma. — Kakor lani, je tudi letos dosegla na slovenskem odru popoln uspeh. Skladatelj je ustvaril z „Amaconkami“ opereto, ki si je mahoma pridobila popularnost s svojo pikantnolahkotno in melodij razkošnobogato glasbo. Gosp. Parma sicer ni vedno in v vsakem taktu izviren glasbenik, reminiscenc se ne izogiblje skrupulozno, a vsekdar je pri tem duhovit in spremljan od okusa. Njegova glazba je ušesu prijetna, polna čuta in elegantnih efektov. „Amaconke“ se ponašajo le z ruskim sujetom libreta, kajti glasba je italijansko-nemško-slovenskega značaja, a zato je glasbeni del operete tudi neprimerno boljši od besedila, v katerem je komični element le postranska stvar. Humora in komike pa je v opereti tako zelo potreba kakor ribi vode. Zadnje dejanje s svojo resnobno svečanostjo ne sodi nikakor v operetni okvir, zato pa tudi uspehu operete vselej izdatno škoduje. Značajni Helene, Anastazije in Olge so premalo različno slikani, da bi zanimali posamezno. Da med njimi sploh ni subrete, je za opereto pač čudno. Takisto imata žid in korporal le podrejeno ulogo, dasi bi mogla uspešneje zastopati komiko. Korporal se hipoma prelevi v resnega ljubimca, s čimer mu je igra pokvarjena, ker je nedosledna. III. dejanju, ki je odločno najšibkejše, pa je potreba v besedilu radikalne predelave. V sedanji obliki zaostaja daleč za I., zlasti pa za izvrstnim II. dejanjem. Odločno bi tudi svetovali skladatelju, da vse melodramatske točke uglašbi za petje, ker v sedanji obliki se izgublja docela! V glasbenem oziru so najlepše točke tercet in finale v I., simpatični duet in kvartet ter moški zbor v II. in fini moški samospjev v III. dej. Prav dobra je tudi koračnica Amaconk, dasi zaostaja za „Mladimi vojaki“. V pevskem oziru so bili g. Orželski in ga. Skalova ter ga. Glivarčeva prav dobri; izboren Moško v igri in petju je bil gosp. Lier, duša vse operete. Zbor je pel eksaktno in živo.

Dr. P.

Falkenstein. Igra v petih dejanjih. Napisal Jaroslav Hilbert. V Narodnem divadlu prvič uprizorjena 24. majnika 1903. Falkenstein je zgodovinska drama češkega modernista, a karkoli je napisal Hilbert v tej dramji, je gola negacija zgodovine. Drama pa je vzlic temu nepopisno razvnela češko javnost. — Češki plemič Falkenstein se poroči s kraljico vdovo in je hkratu varuh mladoletnega kraljičinega sina Václava. Falkenstein pa hrepeni sam po kroni. To mu nakoplje sovražnike, ki ga končno ujamejo in obglavijo pred grajščino njegovih lastnih pristašev. To je zgodovinsko jedro. Dramatično Falkensteinovo usodo so književno tako češki, kakor

nemški pisatelji obdelali že večkrat. Hilbertov Falkenštejn je živa, vtelesena sila, drzno častihlepen, velik diplomat, ki zasleduje premišljeno in smelo svoj smoter. Hilbert pa Falkenšteina v svoji drami nekoliko rehabilitira. Povsod drugod ga namreč opisujejo kot veleizdajnika, Hilbertov Falkenštejn pa želi imeti Čehe svobodne, proste nemškega tlačanstva, le v ta namen hoče biti sam češki narodni kralj. Vse to se nikakor ne strinja z zgodovinsko resnico. Enako nezgodovinsko slika Hilbert kraljico Kunhuto; njemu je Kunhuta predvsem kraljica, ponosita, svojega sina, kraljeviča Vaclava, strastno ljubeča žena, ki zaradi te ljubezni pokori celo lastno srce, dasi na tihem iskreno obožuje Falkenšteina.

Kratka vsebina Hilbertovega „Falkenšteina“ je: Po nesrečni smrti Přemysla II. na Moravskem polju l. 1278 sta se pričkali na Češkem dve močni stranki za vpliv na vladarstvo. Nemški Purkartoviči, ki jih je vmesnil braniborski Oton, varuh mladoletnega kraljeviča Vaclava, pa so se vedli skrajno sovražno proti slovanskim Vitkovičem, ki so v tem sporu podpirali glavo svojega rodu — Závíša iz Falkenšteina. Praški škof Dobeš iz Bechyně je nemškutaril ter se potegoval za združenje češke kraljevine z Nemčijo, sanjajoč o veliki nemški državi od morja do morja, v kateri bi Češka izginila za vselej. Závíš pl. Falkenštejn je odkupil Vaclava iz varuštva. Prihajajočega kraljeviča je navdušeno pozdravilo vse češko plemstvo in vdova kraljica je imenovala iz hvaležnosti Falkenšteina kraljevskim kancelarjem. Falkenštejn je poslal nato kraljeviča Vaclava z vojsko Vitkovičev na Moravsko, da tam kaznuje spuntane Nemce. List, ki ga je Falkenšteinu poslal iz Moravskega njegov brat, ujame kraljica, zdaj Falkenštejnova nevesta, in iz njega izve, da se gre za življenje njenega sina. Materinski čut se v njej zbudi z vso silo in pri tem se ne ustraši niti umora. S škofom Dobešem napravi kraljica načrt, da z zvijačo dobita Falkenšteina, ki sta ga premagala srce in ljubezen, v svojo oblast. Pri poroki, ki se bo vršila na skrivnem, ga primeta. Falkenštejn se da tudi v istini prevariti in uklenjenega vržejo v ječo. „Prevarjen, zvito prevarjen!“ se veseli Kunhuta. „Poljub, ki si ga meni vsilil, poplačaš drago. Da bi te ne izdala smrti? Da bi se bala samote, ki me čaka brez tebe? Sojen si že, čaka te le smrt!“ A kmalu se Kunhuta zdrzne, dvojna moč se bori v njej. Narava žene se obudi v njej z vso silo; trepetati začne za ljubimčevo življenje ter ga želi rešiti. Toda Falkenštejn jo zdaj zaničuje, zavrača njen načrt rešitve ter ji kaže golo istino, da je s svojim činom storila le — Nemcem uslužno delo. In res; njene težnje, da ohrani sinu prestol, so brezuspešne. Dobeš je zmagal in kraljevič Vaclav prejema zasluženo svojo kraljevino. Kunhuta, od žalosti potrta, umira. Falkenštejn konča, kakor tudi zgodovina poroča, obglavljen pred gradom Vitkovcem. — Hilbertova drama je velikolepa pesem, polna sijajnih slik. To je borba žene z možem, večna borba dveh spolov. Čehi so prejeli dramo v „Narodnem divadlu“ z zanosnim navdušenjem, dasi ji je kritika očitala marsikaj. A. Z.

Vij. Fantastična pesem v enem dejanju s predigo. Po Gogoljevi povesti napisal Fr. Khol. Uglasbil K. Moor. Romantično strašna Gogoljeva snov je našla v mladem češkem književniku Fr. Kohlu jako spretnega libretista. V prvem delu pripovedujejo zbrane pošasti o čarovnični smrti ter sklepajo, kako se maščujejo nad Brutom, morilcem čarovnice. V drugem delu se vrši dejanje ob mrtvaškem odru čarovnice, kjer Brut umre. Moorova glasba sicer ni efektna, ne opaja poslušalcev s sladkimi melodijami, kakor tudi ne omamlja z velikim hruščem, toda pretresa srce in zagreva tiste, ki razumevajo pozemlje ter imajo smisel za moderno glasbeno slikanje nežnočutja. Mehka, nekam boľna, erotična, semintja

tudi žgoča glasba Moorova je nekaj docela novega v češki glasbeni literaturi. Instrumentacija je priprosta, včasih celo asketična, vobče pa mehka, mikavna, ljubi bolj senco nego jasno luč in to je predvsem Moorova vrlina. Opera ima dokaj krasnih detajlov. Že njen baladno vzdihujoči vvod naliči veliki ruski panihidi. Predvsem pa je skladatelj mojstrsko pogodil pristrčni značaj petja očeta pri odru, Brutovo krasno molitev in žgoči ogenj, žensko strast in zaljubljenost diha jočo čarovnično pesem, ko se je sešla drugič z Brutom v čarovnem vrtu. Dasi je vzeta snov iz ruskih krajev, je njen tema mednarodna in maloruski kostumi so le zunanje pomena. Narodno divadlo je pridobilo s to opero efektno izvirno glasbeno delo. A. Z.

G. Moser. V Görliczah je umrl 78 let star nemški dramatik Moser, ki je bil izredno plodovit in priljubljen na vseh avstrijskih odrih. V dobi štiridesetih let je napisal veliko število eno-, dve- in trodejank ljubeznivega humora in zabavnosti. Njegovi veseloigri „Knjižničar“ (iz l. 1878) in „Vojna v miru“ (1880) sta priredili tudi na slovenskem odru našemu občinstvu mnogo veselja in zabave.

„Z ognjem in mečem.“ Maurice Bernhardt, sin Sare Bernhardtove, je spisal dramo v petih dejanjih po Sienkiewiczovem romanu „Z ognjem in mečem“.

UMETNOST.

Nove izvirne slike. Peter Žmitek je razstavil v izložbi L. Schwentnerja čvetero svojih novih slik. Presenetil nas je s svojo — med našimi slikarji izredno — plodovitostjo, ki dokazuje iznova, da se odlikuje Žmitek z žilavo marljivostjo in neumorno vztrajnostjo. Pri vseh štirih delih smo opazili, da je gospod slikar zopet znatno napredoval, da rabi čopič lahko in spretno, ter da je postal v barvah mnogo finejši in simpatičnejši. Risbi bi bilo tupatam še malenkost prerokati, toda skupni vtis je povsod jako ugoden. Najboljša slika kaže zamišljenega goslača; tu je tudi milieu primeren in vpliva vse delo dojmljivo. Jako zanimiva slika kaže celo skupino oseb raznih spolov in dob okoli berača s cerkvico. To je pač največja izvirna žanrska slika, ki jo imamo Slovenci; sujet, milieu, tipični vse je domače, narodno. Slika „Perica“ je nekam premočnata v barvi, vendar prijazna in elegantna. Plesoči kmetski par je zarisana in visi v zraku; stegnjeni roki sta odločno predolgi. Skupina gledalcev v ozadju pa je prav dobra. Gosp. Žmitek, ki ga poznamo tudi kot vrlega portretista, se je dvignil s temi 4 deli v prvo vrsto naših slikarjev. Naj bi se ohranil domovini! — Srečko Magolič je izložil v oknu Drag. Hribarjeve knjigarne troje novih svojih slik v modernih okvirjih. Ljubeznivost značaja, prijazne barve, skrbna risarija in neprisiljenost celote daje Mogoličevim slikam trajno vrednost. Barje v jeseni z rdečkastorumenim drevjem in grmičevjem, močvirnimi bleščečimi lužami in v ozadju Krim, potem mestni log pozimi s težkimi meglami in zaledenimi jarki sta izražena realistično in včinkujeta s svojo melanholijo na poznavalca teh krajev naravnost poetično. Slika z obrežja Ljubljane je največja ter prav skrbno izvedena. Prigovarjali bi le morda belim lisam ob vodi, ker delajo vtisk umazanosti, ne pa vtisk prstene gline, in pa figuricama, ki sta skoraj nepotrebna priveska. Takisto so detajli na oknih in drevju preizmučeni. Vendar dela vsa slika izredno prikupljiv dojem, ter bi bila za vsak salon elegantna dekoracija! Gosp. Magolič ima odprto oko, da najde povsod slikovit sujet, ki ga obdela s skrbno ljubeznijo in pazljivostjo. Velika revščina vlada na polju izvirnega slikarstva, zato smo

lepih del Žmitka in Magoliča, ki sta pač vzor marljive resnobe, tem bolj veseli. M. G—ik.

Valvazorjev spomenik v Ljubljani. Po naročilu c. kr. ministrstva za bogočastje in nauk je izdelal naš rojak gospod Alojzij Gangl Valvazorjev kip, ki se ravnokar postavlja v vrtnem parterju pred deželni muzejem v Ljubljani. Kip historika je skoro tri metre visok in vlit v bronu. Valvazor stoji v viteški opravi svojega časa na podstavku iz istrskega mramorja. Podstavek ni arhitektonsko členkan, marveč je izdelan kot ciklopsko zidovje. Vznokje podstavka ima obliko enakostraničnega čveterokota s 5,25 m dolgimi stranicami. Ker trg pred muzejem še ni uravnan, (ograjeni zid Souvanovega vrta sega skoraj do polovice bodočega, uravnanege trga) ni možno še danes postaviti spomenika na svoje določeno mesto, v sredino trga, marveč se postavlja sedaj spomenik v sredo severnega vrtnega parterja, torej na začasno mesto. Po uravnavi trga se prestavi spomenik na zgoraj omenjeni prostor. Stroške za kip sam je prevzelo naučno ministrstvo, za podstavek, ki ga je izdelal kamnosek gospod Feliks Toman v Ljubljani, in za postavljanje spomenika bodo pa prispevali mestna občina ljubljanska, deželni odbor kranjski in zasebniki.

Cesarjev spomenik v Ljubljani. Natečaju za načrte cesarjevega spomenika, ki se postavi v Ljubljani na stroške glavnega mesta in raznih mestnih in kmetskih občin na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem, se je do 1. novembra t. l. odzvalo 10—12 kiparjev. Osnutki se razstavijo v „Mestnem domu“. Spomenik se postavi v spomin potresa v Ljubljani in poseta cesarja Franca Jožefa v tistih groznih dneh.

TEHNIKA.

Elektrika buditeljica življenja. Zdravnik dr. James Brieu v Ottawi je s pomočjo elektrike vzbudil otroka k življenju, ki je kmalu po porodu umrl. Ko se je namreč otroku ustavilo srce, je dr. Brieu napeljal vanje električni tok, in otrok se je začel za 15 minut zopet gibati. Nato je zdravnik pomnožil moč toka in srce je začelo počasi zopet delovati. Sedaj je otrok popolnoma zdrav.

RAZNOTEROSTI.

Rusko ženstvo. Peterburški listi poročajo, da je koncem 1902. l. dovršilo peterburške medicinske kurze 111 doktorjev-žensk s sijajnim uspehom. Med 111 dijakinjami napravilo jih je izpit 93 z odliko, ki imajo vse pravice, katere uživajo njih moški tovariši, brez nikakih omejitev. 111 zdravnic stopa v življenje, začenja svoje trudno delovanje na polju človekoljubja, v službi trpečega človeštva.

Kakšno kitajsko steno predsodkov so videle pred seboj samopožrtvalne trpinke! Koliko težkih izkušenj jim je bilo treba premagati! Med prvim organizovanim oddelkom pionirk ruskega, ženskega medicinskega obrazovanja in danes leži 25 let.

Ženski „vračebni kurzi“ so bili osnovani po inicijativi glavnega vojaškega medicinskega nadzornika Kozlova na mediko-kirurški akademiji 2. novembra 1872. l.

Izprva so si mogle pridobiti ženske le naslov „učena akušerka“. Imele so le provizorno pravico izvrševati prakso samostalno in še to le tedaj, če se je za to pravico potezal

v imenu prositeljice glavni vojaški medicinski svet sam. Leta 1877—78 pa se je začela vojna s Turčijo in ta vojna je bila odločilna o usodi ženskega medicinskega obrazovanja. Takrat je vstopilo 25 slušateljic poslednjega leta v društvo „Rdečega križa“ in se odpravilo na bojno polje z željo, prinesiti svojo žrtev na altar domovine. In o njihovi samopožrtvovalnosti, sposobnostih in ljubezni do dela se je pela taka slava, da je car Aleksander II. dovolil vsem zdravnicam nositi na prsih znak s črkama „Ж. В.“ (женщина врачъ). Mnogim so dali kolajne na georgijevskih trakih za njih vneto službo v medicinski pomoči ranjencem in bolnikom.

Vendar so v 1886. letu — ženski medicinski tečaji docela prenehali. A ženske in razni faktorji niso nehali delovati za enakopravnost zdravnic. Osnovali so zopet ženski medicinski institut pod naučnim ministrtvom, toda z dobrovoljnimi prispevki brez vladne podpore.

Svoje sposobnosti so zopet sijajno pokazale zdravnice ob Dunavu in na Balkanu. Marsikatera izmed njih je umrla kot žrtva epidemije, mnogo si jih je izpodkopalo svoje zdravje s prevelikim trpljenjem.

Te samopožrtvovalne pionirke so položile pot do boljše bodočnosti svojim naslednicam. Rusko ženstvo stopa na čelu kulturne ženske emancipacije. M. C—l.

NAŠE SLIKE.

D. H.: **Laboda.** — W. K.: **V nedeljo popoldne.** (Umet. prilogi) — **Maksim Gorkij v krogu svojih prijateljev** (Fot.) — J. Mandl: **Ljubezzen** (Triptih). Slikar je češki modern slikar. Suet je v pesniški obliki izrazil naš poet Golar. — W. L. Arndt: **Starka** (Študija). Iz umetniške beležnice s potovanja po Bosni. — Puvvis de Chavannes: **Odmor.** Veliki francoski mojster se je rodil 1. dec. 1824. v Lyonu ter se je učil slikarstva v Parizu in Italiji. Imel je hude boje, preden so ga sprejeli v „Salon“, a ti boji so njihovo ambicijo le večali in njegovo umetnost poglobili. Njegova dela ostanejo večno kot vzori monumentalne dekorative. Našo sliko „Odmor“ (Le repos) je dovršil l. 1863. Čuvar narodnega muzeja v luksemburški palači, L. Benedite je ocenil to sliko takole: „Kolika intenzivnost v izrazu, ki je ni možne nadkriliti, — kolika epska zgovornost v onem starcu, ki pripoveduje neko osebno Odisejo, pri kateri sodelujejo vsi, ki ga tu poslušajo! Neki herojski značaj je vtisnjen vsem tem osebam: noge kakor prikovane v zemljo, roke prekrižane, čelo nagubančeno, kakor da poslušajo z vsem telesom. To je sposobnost karakterizacije v najvišji stopinji!“ Bil je izboren anatom ter je ljubil silhuite čvrstih kontur, enostavno in lepo modelovanje ter umirjenost v uporabi luči in sence. Izraz ideje in vzbujanje dojma mu je bila naloga, „Le carton c'est le livret, la couleur c'est la musique“ njegovo geslo. Zato je med največjimi umetniki XIX. veka. — **Dunaj: Dvor.** L. 1893. je dovršil Ferd. Kirchner po starih načrtih Fischerja pl. Erlacha to sijajno, prekrasno fasado cesarskega dvora proti Mihaelskemu trgu, kjer je stalo poprej staro dvorno gledališče. Poleg portala so Herkulove skupine, pred glavno kupolo skupina pravičnosti, modrosti in moči, na oglih fasade v obliki loka pa monumentalna vodnjaka: E. Weyra: **Moč** (Avstrije) **na morju in Moč** (Avstrije) **na kopnem.** Vodnjaka sta izvršena v ogromnih dimenzijah iz belega mramorja ter sta najdragocenejši okras te strani dvora. — F. Šimon: **Razburjeno morje.** Med modernimi češkimi krajinarji in slikarji morja je F. Šimon prvak.

Veliki požar!

zamore se lahko in naglo pogasiti samo s

Smekalovimi brizgalnicami

nove sestave, koje od desne in leve strani vodo vlečejo in mečejo. V vsakem položaju delujoče, kretanje brizgalnice nepotrebno!

R. A. Smekal, Zagreb

skladišče vseh gasilnih predmetov, brizgalnic, cevi, pasov, sekiric, sesalk in gospodarskih strojev.

Josipina Schumi

tovarna
gladčic in kanditov
v Ljubljani.

Priporočam p. n. čast.
gosp. trgovcem in
sl. občinstvu svojo
največjo, najcenejo
zbirko sladničarskih izdelkov.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

fine bombone, čokolado, pecivo itd.

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

BRATJE NOVAKOVIĆ

Prodaja v steklenicah in plovcah:

Ljubljana, Št. 15.

Skladišče in prodaja ..

Spod. Šiška, Vou. a cesta

prporočajo

svoja domača, izvrstna namizna, dezertna, krvna, črna, rudeča in bela
dalmatinska vina

dalmatinsko žganje, tropinovec, dalmatinski vinski konjak in dalmatinsko olivno
olje po neverjetno nizkih cenah.

Razpošilja se v posodah po 100, 300 in 600 litrov. — Kdor pošlje svojo posodo dobi
vino mnogo ceneje. — Vzorci in ceniki zastoj in poštnine prosto.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA

Tiskarna
Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.

Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrt leta 3 K.
Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno.
Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna
petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.